

SBORNÍK
ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE ZEMĚDĚLSKÝCH VĚD

Zemědělská ekonomika

*Rozvoj československého zemědělství ve třetí pětiletce
K některým otázkám nové účetní evidence*

9-10

ROČNÍK 6 (XXXIII) – PRAHA, ŘÍJEN 1960

CENA 20 Kčs

ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

Řídí redakční rada: *dopisující člen ČSAZV Karel Svoboda, kandidát ekonomických věd (předseda), doc. dr. Alois Grolig, kandidát ekonomických věd inž. Jaromír Havlíček, dopisující člen ČSAZV inž. dr. Alois Hrubeš, kandidát ekonomických věd Dmitrij Choma, kandidát ekonomických věd inž. Josef Krilek, inž. Ctibor Ledl, dopisující člen ČSAZV inž. Ladislav Sobotka, Otto Soukup, kandidát ekonomických věd inž. Mikuláš Sebesta. — Vedoucí redaktor Bohuslav Vávra*

© Československá akademie zemědělských věd, Praha 1960

Obsah — Содержание — Content — Inhalt

- Myslivoček Fr.:** Rozvoj československého zemědělství ve třetí pětiletce
 Развитие чехословацкого сельского хозяйства в третьей пятилетке
 Entfaltung der tschechoslowakischen Landwirtschaft im Dritten Fünfjahrplan 741
- Jelínek A.:** Nová účetní evidence v JZD a ekonomický význam jejího zavedení
 Новый бухгалтерский учёт и экономическое значение его введения
 Das neue Rechnungswesen und die ökonomische Bedeutung seiner Einführung 761
- Bruthans J.:** Využití prvotní evidence pro sledování vlastních nákladů v JZD
 Использование первичного учета при исследовании себестоимости в ЕСХК
 Ausnutzung der Grundstufe des Rechnungswesens (Erstevidenz) zur Verfolgung der Selbstkosten in den LEG 775
- Vondrák J.:** Stroje výpočetní techniky pomáhají družstvům
 Машины расчётной техники помогают кооперативам
 Maschinen der Abrechnungstechnik helfen den Genossenschaften 785
- Kadlec J.:** K otázce pracovní doby v živočišné výrobě
 К вопросу продолжительности рабочего времени в животноводстве
 Zum Problem der Arbeitszeit in der tierischen Produktion 797
- Brdek M. — Herbrich K.:** K některým problémům výroby drůbežího masa v Československu
 О некоторых вопросах производства птичьего мяса в Чехословакии
 Zu einigen Problemen der Geflügelfleischproduktion in der ČSSR 805

Rozvoj československého zemědělství ve třetí pětiletce

Развитие чехословацкого сельского хозяйства в третьей пятилетке

Entfaltung der tschechoslowakischen Landwirtschaft im Dritten Fünfjahrplan

C. Sc. inž. Fr. MYSLIVEČEK
Vysoká škola zemědělská, Praha

Zemědělská výroba a plánovaný vzestup životní úrovně

Vztah zemědělské výroby a spotřeby potravin do roku 1960

Jedním z nejtypičtějších znaků naší socialistické společnosti je systematický a poměrně rychlý rozvoj národního hospodářství, zejména průmyslu. S tím souvisí kromě jiného i to, že neustále vzrůstá koupěschopná poptávka, která se ze značné části realizuje v potravinářských výrobcích.

Vzestup koupěschopné poptávky je dán třemi hlavními činiteli.

1. **Z a m ě s t n a n o s t.** Nejenže v naší zemi není nezaměstnaných s minimální koupěschopnou poptávkou, ale počet zaměstnaných lidí neustále roste. V roce 1948 pracovalo v národním hospodářství mimo zemědělství 3,3 miliónu osob a v roce 1959 již 4,6 miliónů osob, tedy o 36 % více!

Nezvýšila se však jenom zaměstnanost, ale vzrostl také celkový počet pracujících osob. Je to dáno tím, že od roku 1948 do roku 1959 ubylo ze zemědělství 600 000 osob, avšak ve všech odvětvích mimo zemědělství přibýlo celkem 1,2 miliónů osob. V naší zemi tak stoupl celkový počet pracujících z 5,5 miliónů v roce 1948 na 6,1 miliónů osob v roce 1959, tj. o 11 %.

Je přirozené, že počet zaměstnaných osob v národním hospodářství ovlivňuje celkovou výši mzdových fondů, a tedy i koupěschopnou poptávku.

2. **V ý š e r e á l n ý c h m e z d** — to je druhý činitel, který rozhodujícím způsobem ovlivňuje výši koupěschopné poptávky. Reálné mzdy pracujících rostou a jsou dnes asi o třetinu vyšší než v roce 1953 a téměř o 50 % vyšší ve srovnání s rokem 1937. Průměrná mzda zaměstnance v socialistickém sektoru (mimo JZD) činí 1337 Kčs (ve srovnání s 930 Kčs v roce 1950 a 500—600 Kčs v roce 1937).

3. **R ů z n é s o c i á l n í v y m o ž e n o s t i** jsou třetím hlavním činitelem, který působí na rozsah koupěschopné poptávky. Jde především o neobyčejně velký rozsah našeho důchodového zabezpečení. V roce 1958 bylo u nás 2,1 miliónů důchodců, kterým bylo vyplaceno téměř 10 miliard Kčs důchodů. V roce 1958 bylo příjemcům rodinných přídatků vyplaceno 283 miliónů Kčs, tj. v průměru na jednoho příjemce 179 Kčs. Od 1. září tr. dostávají děti na všeobecně vzdělávacích

školách, na školách odborných, učňovských a na jedenáctiletkách zdarma veškeré učebnice a školní pomůcky. Znamená to zvýšení koupěschopné poptávky celkem o 400 miliónů Kčs, a asi o 250 Kčs v průměru na jednu rodinu.

Existuje celá řada „drobností“, jež ovlivňují koupěschopnou poptávku: jsou to např. neobyčejně nízké ceny za pobyt ve školkách, levné stravování ve školních družinách a závodních jídelnách atd. Všechny tyto a výše uvedené výhody znamenají zvýšení měsíční mzdy o 420 Kčs, tedy téměř o třetinu.

Ve světle skutečnosti, že u nás z uvedených příčin rychle rostla koupěschopná poptávka a že značná část této poptávky se přirozeně orientovala na potraviny, musíme posuzovat úlohu a význam našeho zemědělství. Úkolem zemědělství je zajistit nikoli takovou spotřebu, která u nás byla za kapitalistických poměrů, ale daleko vyšší spotřebu, zejména kvalitních potravin a spotřebu stále stoupající.

V roce 1949—1959 došlo u nás k poměrně značnému vzestupu spotřeby potravin. Svědčí o tom tato čísla (tab. I):

I. Vzestup spotřeby některých potravin

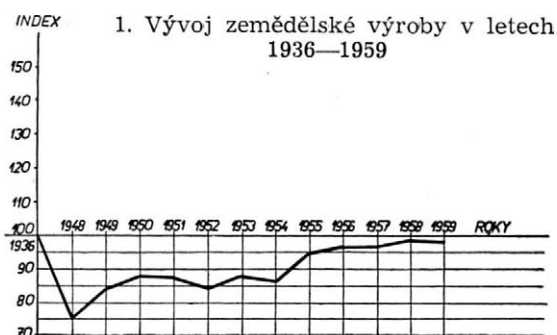
		1936	1949	1959	Index 1959 1936
maso	kg	34	33	55	162
tuky a oleje	kg	14	12	18	128
vejce	ks	138	140	175	127
cukr	kg	23	26	34	148

Jak je z čísel, uvedených v tabulce I, vidět, značně stoupla spotřeba masa, tuků, cukru — tedy kvalitních potravin. Opačně bychom mohli ukázat stagnaci některých jiných potravin, jako např. brambor (pokles o 10 % proti roku 1936), a mouky, (konzum pšeničné mouky o 36 % stoupl, avšak spotřeba žitné mouky o 25 % klesla).

Tomuto značnému vzestupu spotřeby potravin naše zemědělská výroba nestačila. Svědčí o tom malé tempo růstu zemědělské výroby ve srovnání s výše uvedeným tempem růstu spotřeby potravin.

Graf 1. ukazuje jen velmi malý vzestup zemědělské výroby. Za čtyři roky druhé pětiletky vzrostla výroba proti roku 1955 (=100) takto: rok 1956 — index 102; rok 1957 — index 102; rok 1958 — index 104; rok 1959 — index 103. Průměrné roční tempo za uvedené čtyři roky nečiní tedy ani procento. Malo-obchodní obrat potravin se však za čtyři roky zvýšil o 12 % a spotřeba nejméně o 8—10 %.

Uvedený vzestup zemědělské výroby by v současné době zajišťoval prakticky jen o něco vyšší úroveň spotřeby ve srovnání s nízkou úrovní předválečnou (vyšší proto, že počet obyvatelstva dnešního Československa je o něco nižší). Že

jsme přes pomalý růst zemědělské výroby mohli zvyšovat spotřebu potravin, bylo umožněno tím, že jsme částí vyvážené průmyslové produkce platili dovážené potraviny a potřebné zemědělské výrobky vůbec.

O dovozu množství potravin svědčí tyto údaje: z SSSR dovážíme denně asi 500 vagónů obilí, což mj. kryje 65 % veškeré naší spotřeby pšeničné mouky. Asi 10 % veškeré spotřeby masa je ze zahraničí a navíc dovážíme mnoho krmiv. Dále dovážíme značné množství másla, desítky miliónů vajec atd.

Pomalý růst zemědělské výroby přesto nepříznivě ovlivňoval vývoj spotřeby potravin, brzdil a zpomaloval snižování jejich cen a tím i jejich větší spotřebu. Je to vidět na těchto ukazatelích (tab. II):

II. Vývoj výroby a maloobchodních cen průmyslových a potravinářských výrobků v letech 1953—1959

	Průmysl	Zemědělství
vzestup výroby (1953 = 100)	+ 75 %	+ 11 %
pokles maloobchodních cen (1953 = 100)	— 35 %	— 10 %

Maloobchodní ceny mohou být snižovány nejen tehdy, roste-li výroba a máme-li k dispozici potřebné fondy potravin; současně je nutno snižovat náklady na výrobu potravin, neboť jinak — při vzrůstu hmotných a pracovních nákladů na výrobu centu masa, obilí apod. — by se snižovala akumulace, event. by se prohlubovala cenová intervence potravin. Je třeba říci, že v naší politice snižování cen hrály obě tyto stránky svou úlohu, i když první faktor — potřebné fondy — měl zřejmě u některých potravin hlavní úlohu.

Zaostávání našeho zemědělství se přes značnou pomoc průmyslu v oblasti importu odrazilo v ne zcela uspokojivé spotřebě některých kvalitních potravin, zejména spotřeby mléka, hovězího masa, telecího masa, luštěnin a zeleniny.

Na základě dosavadního vývoje zemědělské výroby a spotřeby potravin můžeme učinit závěr, že *vzestup spotřeby potravin zajišťoval u nás hlavně socialistický průmysl a že pomalé tempo růstu zemědělské výroby nepříznivě ovlivňovalo tempo růstu spotřeby potravin, a to jak ucelku, tak zejména u některých důležitých potravin.*

Spotřeba potravin ve třetí pětiletce

I když úroveň naší spotřeby je vysoká a dosahuje v některých výrobcích světových ukazatelů, není ještě zdaleka taková, aby se už dále nemohla jak kvantitativně, tak hlavně kvalitativně zvyšovat. Třetí pětiletý plán ukládá zvýšit osobní spotřebu do roku 1965 ve srovnání s předpokládanou úrovní letošního roku o 31 %, z čehož zvýšení spotřeby potravin bude představovat necelou čtvrtinu (měřeno maloobchodním obratem).

Předpokládaný vzestup potravin ukážeme na některých výrobcích (tab. III):

Z plánovaných úkolů ve spotřebě je vidět, že půjdeme dále po linii zvyšování spotřeby kvalitních potravin, hlavně živočišného původu, přičemž spotřeba mouky poněkud klesne a spotřeba brambor vzroste jen nepatrně. Je to ostatně naprosto nutné, neboť si toho vyžadují tendence, které se v oblasti spotřeby dosud projevovaly (přesun na kvalitní potraviny) a jež ovšem vyplývaly z rostoucí životní úrovně vůbec.

III. Spotřeba některých potravin v letech 1960—1965

		1936	1960	1965	Index 1965 1960
maso	kg	34	56	65	116
tuky a oleje	kg	14	20	23	115
mléko	l	160	150	230	154
vejce	ks	138	179	210	117
cukr	kg	23	36	39	108
zelenina	kg	66	76	83	109
mouka vč. rýže	kg	121	132	127	96
brambory	kg	119	121	124	102
ovoce	kg	44	52	76	146

Větší spotřeba kvalitních potravin bude znamenat další zvýšení kalorické hodnoty denní spotřeby potravin, připadající na jednoho obyvatele. Jestliže před válkou činila denní kalorická hodnota v Československu 2545 kalorií, pak v roce 1959 to bylo již 3050 kalorií a do roku 1965 se tato hodnota zvýší na 3250. Přitom se výrazně zvýší podíl kalorií živočišného původu.

Ve spotřebě masa půjde o větší vzestup spotřeby masa hovězího, drůbežího, dále zvěřiny a ryb. Skladba spotřeby masa není u nás právě nejlepší: spotřebováváme 28 % masa hovězího, 55 % masa vepřového a 17 % masa ostatního, zatímco lékaři doporučují takovouto strukturu: 40 % masa hovězího, 40 % masa vepřového a 20 % masa ostatního.

Jak je vidět, úkoly našeho zemědělství při zajišťování růstu spotřeby potravin do roku 1965 nejsou nikterak malé. Přitom úloha zemědělství vystupuje do popředí tím více, oč menší jsou možnosti zabezpečovat i další růst spotřeby dovozem. Tu je třeba říci, že nemůže jít o další narůstání dovozu potravin, ale naopak o postupné jeho omezování. Vyžaduje to jak naše vnitropolitická situace, tak také celková situace uvnitř socialistického světového tábora.

Na zasedání ÚV KSČ 7.—8. dubna tr. řekl první tajemník ÚV KSČ a prezident republiky Antonín Novotný tato závažná slova:

„Vedle rozsáhlého uplatňování nejpokrokovější techniky v průmyslu je dalším hlavním úkolem, kterým se nyní bezprostředně zabýváme, odstranění disproportionality mezi průmyslem a zemědělstvím... Nebývale vážným a vskutku všennárodním úkolem je překonat zaostávání zemědělské výroby za průmyslovou... Potřeby naší společnosti — zvláště plánovaný růst životní úrovně ve třetí pětiletce vyžadují, abychom podstatně zvýšili naši zemědělskou výrobu.“)*

Růst zemědělské výroby umožní snižovat postupně dovoz, čímž ušetříme část průmyslových výrobků pro vnitřní trh. Avšak nejen to, otázka růstu produkce je také otázkou akumulace v zemědělství, životní úrovně družstevníků atd. Je to otázka upevňování dělnickoroľnického svazku.

Na druhé straně Sovětský svaz i ostatní země mají zájem na nejrychlejším vzestupu životní úrovně a především spotřeby potravin. Je to otázka vysoce politická, dotýkající se širokých vrstev pracujících jak v socialistických státech, tak i ve státech kapitalistických. Proto je naším úkolem co nejvíce vytěžit z půdy, kterou máme k dispozici a co nejméně zatěžovat sprátené socialistické státy dovozem potravin — hlavně živočišného původu — a krmiv.

*) Rudé právo 17. dubna 1960.

Hlavní úkoly československého zemědělství ve třetí pětiletce

Třetí pětiletka navazuje na druhý pětiletý plán v zemědělství a tedy na plánovanou úroveň výroby v roce 1960. Proti tomuto roku ukládá třetí pětiletý plán:

- zvýšit objem výroby o 23 %,
- zvýšit produktivitu práce o 53 %,
- snížit vlastní náklady o 11 %.

Protože plnění těchto tří základních ukazatelů je rozhodující pro zajištění plánovaného růstu životní úrovně v letech 1961—1965, rozebereme je podrobněji.

Růst celkového objemu výroby, výroba rostlinná a živočišná

Úkoly, stanovené třetím pětiletým plánem, je třeba chápat jako úkoly minimální. Hnutí za předčasné splnění třetí pětiletky je také tak chápe; je to ostatně výrazem toho, že v našem zemědělství jsou rezervy a možnosti pro větší než jen plánovaný přírůstek zemědělské výroby.

Růst celkového objemu zemědělské výroby: Jak bylo uvedeno, má celkový objem zemědělské výroby vzrůst do roku 1965 o 23 %. Srovnáme-li leta 1950—1955 a druhou pětiletku s předpokládaným růstem v letech 1961—1965, dostaneme obraz, který uvádí tabulka IV:

IV.

	Rok 1951—1955 1950 = 100 (skutečnost)	1955—1959 1954 = 100 (skutečnost)	1961—1965 1960 = 100 (plán)
index růstu výroby	109	113	123
průměrný roční přírůstek v %	+1,8	+2,6	+4,6

Jak je vidět z tabulky IV, je ve třetí pětiletce plánován podstatně větší přírůstek ve srovnání se skutečným přírůstkem zemědělské výroby v pětiletí 1951—1955 a v pětiletí 1955—1959.

Uvedené tempo růstu zemědělské výroby však není zcela uspokojivé proto, že vcelku jen kryje přírůstek spotřeby potravin.

Žádoucí by ovšem bylo větší tempo přírůstku do roku 1965 — např. o 30 až 40 %, jež by dále umožnilo zvýšení spotřeby, snížení dovozu potravin a tedy i rychlejší dosažení cílů, předpokládaných třetí pětiletkou pro rok 1965. To je také jeden z důvodů, proč usilujeme o splnění třetí pětiletky za čtyři roky.

Vztah mezi rostlinnou a živočišnou výrobou: Rostlinná výroba je základem veškeré zemědělské výroby, protože prakticky celá živočišná výroba je závislá na úrovni výroby rostlinné (na produkci krmiv). Zahraniční obchod může ovšem značně vztah živočišné a rostlinné výroby ovlivnit, avšak abstrahováno od zahraničního obchodu nutně platí, že vývoj živočišné výroby je přímo závislý na výrobě krmiv.

Vývoj vzájemného vztahu živočišné a rostlinné výroby je vidět na údajích v tabulce V.

V.

	Rok 1936—1959 1936 = 100 (skutečnost)	Rok 1955—1959 1954 = 100 (skutečnost)	Rok 1961—1965 1960 = 100 (plán)
index rostl. výroby	89	107	122,8
index živočišné výroby	111	125	122,7

Z uvedených čísel je vidět, že v letech 1961—1965 vzroste živočišná výroba o něco rychleji než výroba rostlinná. Je tomu tak proto, že v rámci rostlinné produkce poroste nejrychleji produkce krmiv, zejména kukuřice. V tom se zračí nová orientace vývoje našeho zemědělství — orientace na zajištění vlastní krmivové základny a rozvoj živočišné výroby na základě vlastních krmiv.

V minulém období se živočišná výroba rozvíjela do ručité míry na základě dovozu krmiv a rostla i v letech, kdy rostlinná výroba se vcelku nezvyšovala a stagnovala. Dovoz krmiv a dosavadní praxe poskytování krmiv z centrálních fondů vedly ve svých důsledcích k podceňování rostlinné výroby a výroby vlastních krmiv.

Do roku 1965 — a pokud možno ještě dříve — musíme odstranit závislost naší živočišné produkce na zahraničních krmivech, plně zajistit svou vlastní krmivovou základnu a v některých krmivech vytvořit ještě určité rezervy. Odtud také skutečnost, že rostlinná výroba má ve třetí pětiletce růst o něco rychleji než výroba živočišná.

Rostlinná výroba v letech 1961—1965: Je pochopitelné, že kdybychom do roku 1965 dosáhli soběstačnosti i v rostlinné výrobě, že by to přineslo maximální užitek, a to nejen nám, ale mělo by to také význam mezinárodně politický. Výše jsme ukázali, kolik obilí musíme ze Sovětského svazu dovážet, že zde je obilní problém vyřešen a že Sovětský svaz má i fondy pro pomoc těm socialistickým zemím, které ji potřebují. Avšak nejde jen o socialistické země, jde také o země kapitalistické a zejména o země zaostalé, které ovládá americký imperialismus; a jednou z mocných pák, jimiž USA ovládají málo vyvinuté země, je obilí, které těmto zemím prodávají. Nabídnout těmto zemím dostatek levného obilí a navíc bez politických aspektů — to znamená podstatné zesílení vlivu socialistického tábora na mezinárodním fóru.

Také z tohoto hlediska je nutno chápat úsilí o zvyšování rostlinné a celkové zemědělské výroby v naší zemi. Nelze ovšem přeskočit vývojové etapy a proto ve třetí pětiletce nepředpokládáme takové zvýšení výroby obilovin, které by prakticky odstranilo dovoz.

V letech 1961—1965 předpokládáme zvýšit hektarové výnosy i některé změny v osevních plochách. Plánovaný vývoj hektarových výnosů ukáží čísla v tabulce VI:

VI. Plánovaný vývoj hektarových výnosů v centech do roku 1965

Plodina	Ø výnos 1934—1938	Ø výnos 1954—1958	1959	Plán 1965	Index 1965 Ø 1954—1958
pšenice	17,1	19,2	22,8	27,0	141
žito	16,0	18,2	20,2	26,0	137
ječmen	17,0	19,4	21,9	26,5	136

Velmi výrazně plánujeme zvýšení výroby krmiv, a to jak rozšířením jejich osevních ploch, zejména kukuřice, tak i zvýšením hektarových výnosů. Osevní plochy kukuřice se rozšíří do roku 1965 na plných 12 % orné půdy (tab. VII).

VII. Osevní plocha kukuřice a plánovaný výnos některých krmiv

	Ø 1934—1958	Ø 1954—1958	Plán 1960	Plán 1965	Index 1965 Ø 1954—1958
osevní plocha kukuřice v ha	123 939	312 672*)		630 000	202**)
ha výnosy kuku- řice - zrno v q	21,4	25	29	36	144
ha výnosy kuku- řice na siláž v q	338,4	283	350	430	152
ha výnosy brambor v q	134,8	132	153	180	136
ha výnosy sena z luk v q	35,7	35	37	48	137

*) rok 1958.

**) index 1965 : 1958.

Jak je vidět z tabulky VII, plánujeme do roku 1965 zejména značné zvýšení hektarových výnosů kukuřice, a to proto, že zde máme poměrně velké, nevyužité rezervy (např. v rychlé mechanizaci prací včetně prací sklizňových, v kvalitních odrůdách apod.). Kukuřice musí v podstatě vyřešit problém naší krmivové základny.

V rostlinné výrobě mají důležitou roli technické plodiny. Směrnice třetího pětiletého plánu ukládají podstatně zvýšit sklizně technických plodin, a to zejména s ohledem na vývoz, na zlepšení bilance dovozu a vývozu zemědělských produktů. Značně se rozšíří plocha chmele a zvýší se jeho hektarové výnosy, rovněž plocha cukrovky bude ještě dále zvětšena a hektarové výnosy mají dosáhnout v roce 1965 327 q proti 270 q průměru let 1954—1958 a proti 294 q plánovaným pro rok 1960. Rovněž se rozšíří osevní plocha řepky. Celkovou strukturu rostlinné výroby je vidět na ukazatelích v tabulce VIII:

VIII. Struktura osevních ploch v procentech

	Ø 1934—1938	1959	1965
zrniny	62,4	51,6	52,2
technické plodiny	4,1	7,8	7,9
brambory	12,7	11,4	10,2
krmné plodiny	18,8	28,3	28,8

Jak je zřejmé z tabulky VIII, prodělává rostlinná výroba značné změny, a to směrem k pěstování kvalitních rostlin. Byly omezeny plochy některých zrnin. Zato vzrostly plochy technických plodin, zejména cukrovky, a dále plochy krmných plodin, hlavně kukuřice. Třetí pětiletka tyto vývojové tendence ještě dále posiluje.

Živočišná výroba v letech 1961—1965: Rozvoj živočišné výroby má pro nás mimořádný význam, neboť koupěschopná poptávka se stále zřetelněji přesouvá na potraviny živočišného původu. Struktura poptávky a požadavky správné výživy přirozeně ovlivňují celkovou skladbu živočišné výroby ve třetím pětiletém plánu. Tyto změny je vidět na váze jednotlivých odvětví v celkovém objemu živočišné výroby (tab. IX):

IX. Struktura živočišné výroby v r. 1959—1965
(v % VDJ)

Stavy	1959	1965
skotu	54,8	61,0
prasat	26,8	24,2
ovcí a koz	2,7	1,8
drůbeže	7,8	7,8
koní	7,9	5,2

Hlavním článkem živočišné výroby bude skot, a to pro jeho celkový národohospodářský význam. Soudruh A. Novotný řekl na okresní konferenci KSČ v Kolině v březnu tr.: „Chov hovězího dobytka, který je nutný v zájmu dostatku masa, mléka a statkových hnojiv, je třeba nyní postavit do popředí pozornosti našich družstev.“

Jestliže druhá pětiletka ukládá zvýšit stavy skotu o 6 %, z toho stavy krav o 1 %, třetí pětiletka ukládá zvýšit proti roku 1960 stavy skotu nejméně o 10 %, z toho stavy krav o 9 %. Naproti tomu stavy prasat se prakticky měnit nebudou, zvýší se však stavy prasnic o 14 %, a to pro větší potřebu selat (snížení dodávkové váhy prasat na 80—90 kg).

Absolutně poklesnou stavy ovcí a koní. U ovcí jde o pokles, způsobený celkovou tendencí ve výrobě vlny a skopového masa, a také výrobně ekonomickými faktory, u koní je pokles přirozený a způsobený růstem mechanické tažné síly v našem zemědělství.

Stavy drůbeže vzrostou, hlavně ovšem v socialistickém sektoru.

Důležitou otázkou živočišné výroby je zvyšování užitekosti dobytka, zejména zvyšování dojivosti krav. Dojivost se má z 1900 l, plánovaných pro rok 1960, zvýšit do roku 1965 na 2350 l, tj. o 24 %. Na tomto základě bude možno zvýšit prodej plnotučného mléka, jehož se v roce 1965 bude konzumovat většina, a kromě toho rozšířit sortiment mléčných výrobků a jejich větší spotřebu.

Úkoly v živočišné výrobě je vidět na ukazatelích výroby na hektar zemědělské půdy (tab. X):

X. Výroba živočišných výrobků na hektar z. p.

	1936	1958	Plán 1960	1965	Index		
					1965 1936	1965 1958	1965 1960
maso kg							
ž. v. *)	89	127	143	175	197	139	122
mléko l	611	501	543	730	120	146	135
vejce ks	242	284	354	407	168	143	115

*) jatečný skot, prasata, ovce, koně a jatečná drůbež (bez osobní spotřeby drůbeže zemědělci).

Uvedené úkoly, stanovené plánem, jsou ovšem minimální a lze je, jak ukazují zkušenosti z celé řady našich družstev, do roku 1965 podstatně překročit.

Vývoj produktivity práce v letech 1961—1965

Pod pojmem produktivity práce rozumíme zde (tak jak je tomu v běžné praxi) objem výroby, připadající na jednoho pracovníka za rok. Růst produktivity práce je v zemědělství — na rozdíl od průmyslu — spjat s postupným poklesem počtu pracovních sil. To má značný ekonomický význam, který můžeme shrnout do dvou hlavních faktorů:

1. Předně jde o to, že růstem produktivity práce v zemědělství mohou se uvolněné pracovní síly zařadit do průmyslu, resp. do všech mimozemědělských odvětví národního hospodářství.

2. Čím vyšší je produktivita práce a menší počet pracovníků v zemědělství, tím jsou potenciálně nižší náklady na výrobu, hodnota zemědělských produktů, a tedy též maloobchodní ceny.

Pohled na světové zemědělství plně potvrzuje přímou souvislost mezi celkovou úrovní zemědělství na straně jedné a počtem pracovních sil v zemědělství na straně druhé. Tak např. v Jugoslávii pracuje na 70 % všech pracovníků v zemědělství, v Polsku 55 %, ve Španělsku 50 %, avšak v NDR 28 %, v NSR 23 %, ve Francii 26 % a v USA dokonce jen 13 %. Čím méně pracovníků v zemědělství stačí zabezpečit p o t ř e b n o u produkci, tím lépe, neboť tím efektivněji je vynakládána každá hodina práce a tím lepší je i využití pracovní síly.

Třetí pětiletý plán ukládá zvýšit produktivitu práce v našem zemědělství o plných 53 %. Srovnáme-li vývoj produktivity práce ve třetí pětiletce s minulým obdobím, dostaneme tento obraz (tab. XI):

XI. Vývoj produktivity práce v zemědělství

	1951—1955 (1950 = 100) (skutečnost)	1955—1959 (1954 = 100) (skutečnost)	1961—1965 (1960 = 100) (plán)
růst produktivity práce	+ 34 %	+ 22 %	+ 53 %
roční přírůstek produktivity práce	+ 6,8	+ 4,4	+ 10,6

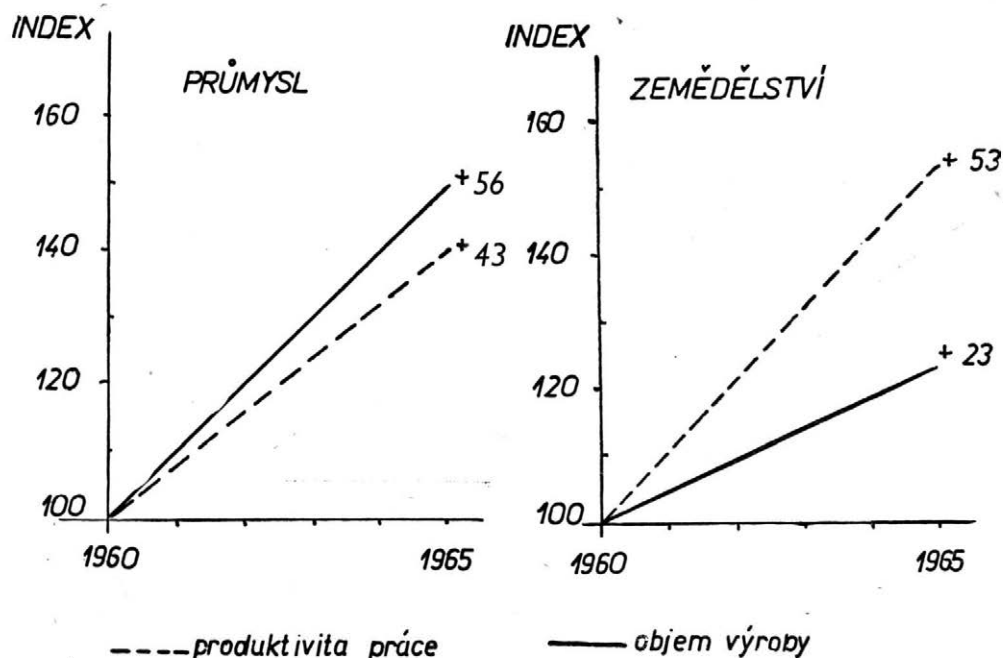
Tabulka XI ukazuje, že tempo růstu produktivity práce ve třetí pětiletce pronikavě vzrůstá, a to zejména proti období 1955—1959, kdy produktivita práce vzrostla jen o 22 %. Je to dokonce vyšší vzestup produktivity práce než v průmyslu — a to poměrně značný.

XII. Růst produktivity práce v průmyslu a v zemědělství

	1951—1955 (1950 = 100) (skutečnost)	1955—1959 (1954 = 100) (skutečnost)	1961—1965 (1960 = 100) (plán)
růst produktivity práce v průmyslu	+ 38 %	+ 40 %	+ 43 %
růst produktivity práce v zemědělství	+ 34 %	+ 22 %	+ 53 %

Srovnáme-li plánovaný vývoj produktivity práce a objemu produkce zemědělské a průmyslové výroby, dostaneme tento obraz (graf 2).

2. Růst objemu výroby a produktivity práce v průmyslu a zemědělství v letech 1961–1965 (1960 = 100)

Z grafu 2 je vidět, že produktivita práce roste v zemědělství — na rozdíl od průmyslu — rychleji, než roste celkový objem zemědělské výroby. Tato tendence je obecná a ukazuje se vždy, zkoumáme-li vývoj průmyslu a zemědělství v delší časové řadě. Lze ji vysvětlit mj. tím, že růst produkce je v průmyslu doprovázen kvantitativním narůstáním počtu pracovních sil, zatímco v zemědělství je tomu opačně — zde jde o pokles pracovních sil.

Zajímavější je však ono poměrně značné rozpětí mezi růstem produktivity práce a růstem objemu zemědělské výroby na jedné straně a mezi růstem produktivity práce v průmyslu a v zemědělství na straně druhé.

Čím a jak vysvětlit uvedený plánovaný značný vzrůst produktivity práce v zemědělství v roce 1961–1965, který může být ve skutečnosti ještě větší? Je to dáno dvěma činiteli:

1. Nová technika, pokroková technologie, používání kvalitních odrůd, strojních hnojiv, zkvalitnění řízení a organizace práce umožní vzestup zemědělské výroby nejméně o plánovaných 23 %. S ohledem na rezervy v zemědělství může být však přírůstek ještě větší — o 30–35 %.

2. Současné však tytéž faktory — jež budou působit na růst objemu produkce — zejména ovšem nová technika a technologie, umožní snížit objem vynakládané práce, a to nejen relativně — tj. na jednotku výroby — ale také absolutně. Umožní tedy i snížení počtu pracovních sil, a to snížení nikterak bezvýznamné, o 20 % proti stavu 1960. Tento úbytek nastane hlavně tím, že odchod zestárlých zeměděl-

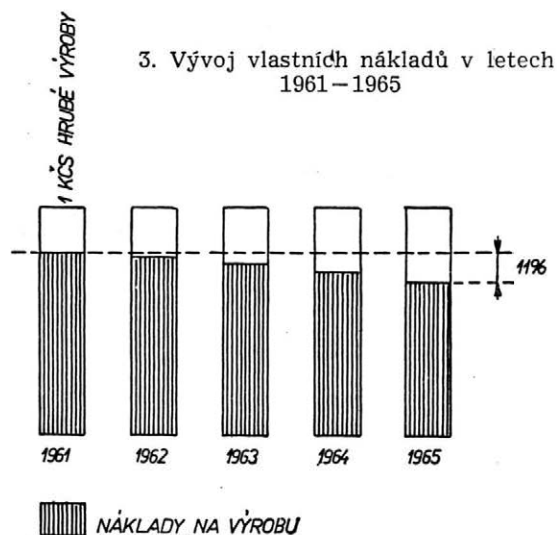
ských pracovníků z aktivní činnosti na odpočinek bude větší než příchod oněch 40—45 000 mladých pracovníků, kteří musí být ročně pro naše zemědělství získáni.

Budou to tedy v podstatě nové výrobní síly, jež umožní vzestup výroby a současně značný vzestup produktivity práce.

Snížení vlastních nákladů v roce 1961—1965

Výše bylo uvedeno, že růst produktivity (živé) práce znamená potenciálně možnost snižovat vlastní náklady. Efektivně vyrábět, znamená vyrábět stále s nižšími náklady na jednotku výroby nebo na 100 Kčs hrubé produkce. Jinými slovy to znamená, že přírůstek výroby musí předstihovat absolutní růst nákladů nutných k dosažení stanoveného objemu produkce. Jen tehdy totiž náklady budou relativně — tj. v jednotce výroby — klesat.

Třetí pětiletka ukládá snížit vlastní náklady o 11 %. Rozumí se tím nikoli snížení absolutních nákladů, neboť ty přirozeně porostou, ale snížení relativní, tj. na 100 nebo na 1 Kčs hrubé výroby. Graficky je toto znázorněno v grafu 3.

Jedině takovýto vývoj vlastních nákladů umožní postupnou realizaci našich plánů v oblasti spotřeby potravin — totiž dále a podstatněji snížit relativně stále ještě značně vysoké maloobchodní ceny důležitých potravin. Ceny některých potravin se pohybují zhruba na předválečné úrovni — např. chléb, pečivo, brambory, sýry — avšak ceny takových potravin, jako je máslo, tuky a maso, jsou relativně vysoké.

Jde tedy nejen o to, aby vzrostla produktivita živé práce (o 53 %), ale aby vzrostla také produktivita celkové výroby a nákladů na živou práci, tj. práce živé i zvěčnělé. Takový růst společenské produktivity práce umožní zvyšovat — jak

je patrné z grafu 3 — tu část produktu pro společnost, která se tvoří v zemědělství, což má velký význam mimo jiné i pro snižování maloobchodních cen.

Jak je vidět, budeme moci snížit ceny potravin jedině tehdy, zvýšíme-li výrobu, a tím i fondy, potřebné na krytí větší poptávky a snížíme-li náklady na výrobu jednoho kilogramu hovězího a drůbežího masa a všech ostatních zemědělských výrobků.

Zvyšování efektivnosti zemědělské výroby nemá však význam jenom pro růst spotřeby ve městě, ale také pro vesnici samotnou: je to zdroj větších příjmů, použitelných na akumulaci a na spotřebu, tedy na rozvoj vesnice jak z hlediska zlepšení, rozšíření a zkvalitnění výroby, tak i z hlediska růstu životní úrovně na vesnici.

Splnění uvedených tří základních ukazatelů našeho třetího pětiletého plánu bude znamenat zásadní obrát v našem zemědělství, a to jak z hlediska růstu výroby, tak z hlediska efektivnosti výroby. Bude to znamenat další krok k růstu životní úrovně města i vesnice, další krok na naší cestě k jednomu z nejvyšších životních standardů ve světě.

Cesty a prostředky zabezpečení plánovaných úkolů a předčasného splnění třetí pětiletky

Na zajišťování plánovaných úkolů, tak jako koneckonců na výrobě a její úrovni vůbec, budou mít bezprostřední vliv dva činitelé: především člověk, výrobce, jako rozhodující součást výrobních sil a dále kvalita a množství výrobních prostředků, jež se ve výrobním procesu používají.

Těmito hlavními směry musí se ubírat přirozeně také zajišťování plánovaných úkolů ve třetí pětiletce.

Pracovní síly v zemědělství v letech 1961—1965

Celkový počet pracovních sil v zemědělství se ve třetí pětiletce sníží, což je, jak bylo ukázáno výše, pokračování zcela přirozené vývojové tendence.

Mnohem důležitější je kvalitativní stránka: na kvalifikaci kádrů, a především vedoucích kádrů, na jejich organizačnické práci, na jejich iniciativě a zájmu na výrobě, na tom, jak dovedou cílevědomě vést kolektiv podřízených pracovníků, záleží neobyčejně mnoho a často je to rozhodující podmínkou úspěchu.

Hmotná zainteresovanost pracovníků v zemědělství byla v poslední době značně posílena zejména dvěma opatřeními zásadního významu: bylo to předně převedení základního strojového parku do družstev a dále principiální úpravy v oblasti tržních vztahů, zrušení dosavadního systému výkupu a dvojích cen a stanovení jednotných výkupních cen.

Naše zemědělství trpí velkým nedostatkem kvalifikovaných odborníků. K 1. IX. 1959 připadalo v družstvech na jednoho inženýra 9340 ha zemědělské půdy, na jednoho technika 1720 ha a na jednoho pracovníka s mistrovským zemědělským vzděláním 353 ha zemědělské půdy. Na první pohled je zřejmá naprostá neudržitelnost takového stavu. Proto odešlo přímo do družstev pracovat víc než 6000 odborníků z národních výborů, hospodářských podniků i ze stranických orgánů, kteří byli uvolněni při nové územní organizaci. Proto třetí pětiletý plán ukládá vyškolit 5900 nových zemědělských inženýrů, 24 600 zemědělských techniků a 27 500 zemědělských mistrů. Na základě těchto direktiv se již dnes připravují na podstatné rozšíření provozu vysoké školy, a to jak v řádném studiu, tak zřizováním speciálních dvouletých a tříletých kursů pro pracovníky z praxe.

Avšak nejde jen o pracovníky s vysokoškolským a středoškolským odborným vzděláním, jde o zabezpečení co nejlépe připravených kádrů pro zemědělskou výrobu vůbec. Proto již před dvěma roky byl zaveden učňovský poměr v zemědělství. Nyní na základě vládního usnesení bude veškerá mládež, která půjde pracovat do zemědělství, odborně školená a vychovávána ve zvláštních učilištích, obdobně jako je tomu v průmyslu. Tím je zásadně řešena otázka reprodukce pracovní síly v zemědělství a stát přebírá značnou část nákladů, jež si příprava 50 000 nových pracovníků ročně pro zemědělství vyžaduje. Rozšiřuje se rovněž jednoleté studium osvědčených pracovníků z praxe na zemědělských technických a v mistrovských školách, kde bude studovat na 5000 posluchačů ročně.

Materiální zabezpečení plánovaných úkolů

Formou zabezpečování rozšířené reprodukce jsou, jak známo, investice, tzn. částky, věnované na rozmnožení a zkvalitnění výrobních prostředků. Třetí pětiletý

plán ukládá vložit do zemědělství 43 miliard Kčs, tj. 13 % z celkově vynakládaných investic ve třetí pětiletce. O celkově narůstajícím tempu investic svědčí čísla v tabulce XIII:

XIII. Investice do zemědělství a lesnictví v letech 1949—1965

	1949—1953	1954—1958	1961—1965
investice celkem (miliard Kčs)	8	19	43
průměrně ročně (miliard Kčs)	1,6	3,8	8,6

Tabulka XIII ukazuje, že průměrné roční tempo investic bude proti roku 1954 až 1958 ve třetí pětiletce víc než dvojnásobné a proti první pětiletce víc než pětinásobné. Mění se však také struktura investic:

Podíl stavebních investic z celkového objemu investic poklesne, zato však výrazně vzroste podíl investic na meliorace a rovněž podíl investic určených na mechanizaci, a to jak ve srovnání s rokem 1958, tak zejména ve srovnání s rokem 1954.

Zvyšování absolutního i relativního podílu investic, věnovaných na stroje a na meliorace, odpovídá úsilí, aby se rychleji zvyšovaly částky hlavně na tzv. aktivní výrobní prostředky.

Proti původnímu návrhu směrnic třetího pětiletého plánu se zvyšují investiční prostředky pro naše zemědělství téměř o 3 miliardy Kčs — ze 40 na 43 miliard Kčs. Všechny uvedené investice se promítnou do zkvalitňování půdy, do nové techniky, do nových stájových kapacit, provozních budov ostatních atd.

Intenzivnější využívání půdního fondu — rozhodující otázka rozvoje výroby

Půda je základním výrobním prostředkem v zemědělství, na jehož množství a kvalitě závisí do značné míry úroveň výroby a její zaměření. Půda je přitom zvláštním výrobním prostředkem, který se při správném využívání neopotřebovává, naopak její plodnost vzrůstá. Je pravda, že plocha orné a zemědělské půdy je u nás omezena. To však neznamená, že bychom v dané výměře neměli pro rozšiřování fondu orné půdy žádné rezervy. Tyto rezervy jsou především v dosud ladem ležící půdě, ve špatně využívané a málo intenzivně obdělávané půdě, v navracení půdy, která byla lehkovázně vypuštěna z výrobního procesu, jejímu pravému účelu — výrobě. Mnohde se při pečlivějším zkoumání najdou větší či menší rezervy k rozšiřování plochy obdělávané půdy. Je třeba této půdy využít. A to tím spíše, že rozsáhlá výstavba nových sídlišť, závodů, komunikačních a různých jiných zařízení nám nutně bude zemědělskou i ornou půdu i nadále odčerpávat. Ztráty orné půdy musíme nahradit a navíc ještě o 1 %, tj. asi o 50 000 ha fond orné půdy do roku 1965 rozšířit. Celkem bude třeba do roku 1965 rozorát 150 000 ha luk a pastvin, a to zejména v pohraničních oblastech a na Slovensku.

Vedle rozšiřování fondu orné půdy je druhou a hlavní cestou lepšího využívání půdy další zvyšování její úrodnosti.

To ovšem nutně předpokládá podstatně zvýšit péči o půdu. V referátu náměstka předsedy vlády Otakara Šimůnka na celostátní konferenci KSČ bylo také řečeno, proč musíme u nás půdě věnovat maximální péči: za prvé proto, že půdní fond je u nás omezen a že na jednoho obyvatele připadá jen něco přes půl hektaru zemědělské půdy, a za druhé proto, že máme ztížené půdní podmínky s ohledem na nízký obsah humusu a na poměrný nedostatek vody.

Cest k intenzivnějšímu využívání půdy je ovšem mnoho a všech je nutno komplexně využívat. Jednou z nejdůležitějších cest růstu hektarových výnosů je zlepšování humusnosti našich půd cestou lepšího využívání statkových hnojiv a kompostování. Je známo, že se u nás nevyužívá správně chlévské mrvy, že se nevěnuje dostatečná péče jejímu ošetřování, včasnému zaorávání a kompostování. Vznikají tak velké ztráty na živinách. Při průzkumu Severomoravského kraje se zjistilo, že z celkového množství kompostů bylo 24 % velmi dobrých, 54 % dobrých, 13 % špatných a 9 % naprosto nevyhovujících.

A právě v lepším využívání chlévské mrvy a kompostování máme značnou rezervu, jejíž využití by zvýšilo rostlinnou produkci prakticky bez jakýchkoli materiálových nákladů. Lepší využívání chlévské mrvy by podle propočtů znamenalo 7 kg dusíku na hektar zemědělské půdy navíc, což by představovalo (přepočteno na obilí) zvýšení sklizně obilí o 100 000 vagónů.

Úprava vodního režimu v půdě je jedním z nejdůležitějších faktorů vysokých a stabilních sklizní. Je to otázka meliorací v širokém smyslu slova. Meliorace půdy se stává všelidovým hnutím v zemědělství. Vedle velkých investic, věnovaných na úpravy vodního režimu, si může téměř každé družstvo vlastními silami a prostředky půdu do určité míry zkvalitnit. Třetí pětiletka ukládá zavlažit 164 000 ha a odvodnit 198 000 ha zemědělské půdy. Výnosy se na meliorovaných pozemcích rychle zvyšují — např. hektarové výnosy obilovin na odvodněných půdách o 8 q, brambor o 40 q, cukrovky o 120 q a kukuřice o 20 q. Při zavlažení vzrostou výnosy u obilovin o 20—40 %, u zeleniny o 100—150 %.

Předběžné výpočty ukazují, že na meliorovaných pozemcích se zvýší výroba natolik, že uhradí téměř čtvrtinu přírůstku sklizně sena včetně píce na orné půdě, dále 23 % přírůstku cukrovky a 10 % přírůstku brambor.

Velký význam pro lepší využití půdy mají strojená hnojiva, a vůbec postupující chemizace našeho zemědělství. Množství strojených hnojiv se má na hektar zemědělské půdy téměř zdvojnásobit.

Vývoj dodávek strojených hnojiv pro naše zemědělství je vidět z čísel v tabulce XIV:

XIV. Spotřeba strojených hnojiv na hektar zemědělské půdy
(v kg čistých živin)

1936/37	1948/49	1957/58	1965
13,1	18,4	57,2	133,5

Uvedené množství strojených hnojiv na hektar zemědělské půdy v roce 1965 je na dnešní výši Dánska a přibližuje se dnešní úrovni spotřeby strojených hnojiv v Německé spolkové republice. Správné jejich využití v praxi zajistí značnou část plánovaného přírůstku hektarových výnosů.

Avšak nejde jen o strojená hnojiva, jde také o využívání různých chemických prostředků k ochraně rostlin a k boji proti plevelům (rovněž však v živočišné výrobě — antibiotika apod.). Odhaduje se, že ztráty na obilí, způsobené zapleveleností, činí 10—20 %, tedy 2—5 q zrna z hektaru. Celostátně to znamená na 150 tisíc tun pšenice, 100 tisíc tun žita, 245 tisíc tun ječmene, 100 tisíc tun ovsa, 1,5 miliónu tun brambor, 0,8 miliónu tun cukrovky atd. Snížením zaplevelenosti z dnešních asi 12 % jen na 6 % by znamenalo v letech 1961—1965 zvýšení výnosu hlavních zrnin (pšenice, žito, ječmene, oves a kukuřice na zrna) o milión tun, tj. o 15,5 % plánované produkce těchto zrnin v roce 1965.

Důležitým faktorem, který může ovlivnit hektarové výnosy — a to téměř bez jakýchkoliv materiálových a peněžních nákladů — je používání nejkvalitnějších odrůd, jež jsou v té které oblasti rajónovány. Tak např. Židlochovická osinatka dává v řepařské oblasti kolem 30 q po hektaru, zatímco Kaštická osinatka kolem 35 q. Podobně je tomu s Hodonínskou holicí (rovněž 30 q v řepařské oblasti) a s Pavlovickou 198 (35 q), u ječmene (výnosný Vlatich, Slovenský dnojsť, F 55 6), u brambor např. odrůda Vltava. Osivo kukuřice, jež pochází z liniového křížení, zvyšuje výnosy proti osivu nekříženému vůbec o 20—25 %.

V průměru se ukazuje, že kvalitní odrůdy zvyšují hektarové výnosy asi o 12 % a podle ČSAZV je možno do roku 1963 zajistit nejlepší druhy osiv pšenice, ječmene a kukuřice na celou výměru osevní plochy.

Konzolidace družstev a správná koncentrace výrobních prostředků

Splnění pětiletky za čtyři roky předpokládá konzolidaci družstev, jejich cílevědomé řízení a vedení kolektivu družstevníků. Jde prostě o to, dostat slabá a slabší družstva na úroveň průměrných družstev a průměrná na úroveň nejlepších.

V konzolidaci družstev — a to je přední úkol využívání výše uvedených rezerv — je ukryt značný zdroj růstu výroby a produktivity práce. Svědčí o tom průzkum, který byl v roce 1957 uskutečněn Státním úřadem statistickým v 6 % družstev ve všech výrobních oblastech. Ukázal, že téměř čtvrtina družstev dosahovala některých ukazatelů stanovených pro rok 1965, anebo se jim přiblížila; ukáže to tabulka XV:

XV.

	23 % sledovaných JZD v roce 1957	Ø JZD v roce 1965	% r. 1965
výnos obilovin z ha v q	25,6	26,3	98
výnos cukrovky z ha v q	340	332	102
výnos brambor z ha v q	150	184	82
výroba na 1 ha země- dělské půdy			
jatečný skot kg	74	72	102
jatečná prasata kg	84	77	109
mléko l	510	623	94

Uvedená čísla svědčí o značné rezervě, která je skryta v pozvednutí slabších na úroveň předních družstev.

Pro postupnou konzolidaci družstev jsou systematicky vytvářeny různé podmínky; vždyť dnes již se nemusí soustřeďovat pozornost hlavně na rozšiřování nových výrobních vztahů na vesnici, jako tomu bylo dřív, ale na jejich upevnění. Tomuto cíli nesporně pomůže nová územní organizace, slučování družstev, vesnic a okresů. Do družstev přicházejí kvalifikovaní pracovníci, do čela MNV byli voleni nejzkušenější pracovníci, schopní pomoci konzolidovat družstva.

Důležitým činitelem konzolidace družstev je správné jejich výrobní zaměření, zavedení skutečné velkovýrobní technologie a mezidružstevní kooperace. To ovšem předpokládá vědecky zdůvodněnou, optimální koncentraci půdy a ostatních výrobních prostředků i pracovních sil, aby se zabránilo jejich tříštění a tím i málo efektivnímu využívání. Zejména v českých zemích je průměrná výměra družstev stále nedostatečná — kolem 300 ha zemědělské půdy; vyšší stupeň koncentrace výrobních prostředků je nezbytnou podmínkou růstu výroby, produktivity práce a snižování nákladů na výrobu. Co znamená správná koncentrace živočišné výroby, ukáží čísla v tabulce XVI:

XVI.

Spotřeba práce na výrobu	Měrná jednotka	Správná koncentrace živočiš. výroby	Průměr většiny JZD	Index zvýšení produktiv. práce
1 l mléka	minut	1,7 — 2,4	10 — 12	4 — 6 ×
1 kg hovězího masa	minut	10 — 11	35 — 41	3 — 4 ×
1 kg vepřového masa	minut	1,0 — 1,7	16 — 21	až 20 ×
1 vejce	minut	0,7 — 1,6	3 — 5	až 7 ×

Avšak správná koncentrace výroby, a tím umožněná moderní technologie, zvyšuje nejen produktivitu živé práce, ale zvyšuje také užitek dobytka. Ukazují to příklady některých našich družstev, zejména však příklady ze Sovětského svazu.

Velký význam má mezidružstevní kooperace, využívání družstev v pohraničních oblastech k odchovu mladého dobytka apod. Pohraniční oblasti vůbec — ať jde o družstva či státní statky — mají nízkou koncentraci živočišné výroby a je třeba usilovat o daleko intenzivnější využití luk a pastvin v těchto oblastech.

Nová technika a technologie — zdroj růstu výroby a produktivity práce

Naše zemědělství prodělává nejen sociálně ekonomickou, ale i technickou revoluci. Lze to vidět na tom, jak technika rychle proniká do zemědělství a jak motorická síla stále víc nahrazuje živou tažnou sílu i práci lidskou. Stačí srovnání: v roce 1930 připadalo v Československu na jeden traktor 1000 ha zemědělské půdy, dnes asi 80 ha.

Technika má velký vliv nejen na to, že nahrazuje práci lidí a zvířat, ale i na růst intenzity výroby. Vždyť technika znamená včas zasít, ošetřovat a rychle sklídit plodinu, lepším obděláváním půdy zvyšuje její úrodnost, snižuje ztráty při sklizni atd.

Toto vše je zejména výsledkem nové techniky, tj. takové, která je nová nejen z hlediska našich podmínek nebo podmínek toho či onoho družstva, ale která

je nová ve světovém měřítku. Jestliže se dnes zaměřujeme na novou techniku v průmyslu, platí to samozřejmě i pro naše zemědělství. Zemědělství ovšem tuto techniku dostává od průmyslu — je tedy na našem strojírenství, aby zemědělství bylo vyzbrojováno skutečně prvotřídní a vysoce výkonnou technikou.

O dodávkách strojů a zařízení v příštích letech svědčí počet hektarů, jenž bude připadat na jednotlivý druh stroje (v letech 1961—1965 bude do zemědělství dodáno 112 000 traktorů, tj. průměrně 22 400 traktorů ročně, zatímco v roce 1954 až 1958 bylo do zemědělství dodáváno průměrně ročně 6400 traktorů).

XVII. Výměra půdy v socialistickém sektoru na různé stroje v roce 1960
a v roce 1965

	1960	1965
počet ha orné půdy na 1 fyzický traktor	58	33
počet ha obilovin na 1 obilní kombajn	355	149
počet ha kukuřice na 1 kukuričnický kombajn	165	39
počet ha silážních plodin na 1 silážní kombajn	26	13

Náš strojírenský průmysl musí ovšem zajistit nejen plánované množství mechanizačních prostředků, ale také jejich kvalitu. Nekvalitní stroje znamenají snížení výnosů — ať už tím, že se zvyšují ztráty při sklizni, ale i nedodržováním agrotechnických lhůt, nutností držet rezervu ve značných stavech koní atd. Dodávat stroje kvalitní a skutečně moderní, to znamená na úrovni posledního slova světové techniky — to je úkol socialistického průmyslu a jedna z forem jeho pomoci našemu zemědělství!

S novou technikou souvisí ovšem i nová technologie výroby, a to jak v rostlinné, tak v živočišné výrobě, a dále organizace práce.

V rostlinné výrobě je třeba prohlubovat komplexní mechanizaci a zavádění dvoufázové sklizně. Při pěstování cukrovky uspoří pokroková technologie (výsev přesnými stroji jednoklíčkového semene a komplexní mechanizace sklizně) značnou část vynakládané živé práce a zvýší výnosy.

Velkou úlohu má nová technologie rovněž v živočišné výrobě. Jde o volné ustájení skotu, zejména mladého a o jednoduchou a levnou mechanizaci stájových prostorů.

Socialistické soutěžení — zdroj předčasného splnění třetí pětiletky v zemědělství

V našem zemědělství probíhá hnutí za splnění třetí pětiletky za čtyři roky. Mnohá družstva a celé okresy zvážily své možnosti, analyzovaly dosavadní stav a na základě odhalených rezerv vypracovaly závazek na splnění třetí pětiletky do roku 1964 v ukazatelích a někde i v objemu některých výrobků.

Rozhodující úlohu v rozvoji výroby musí mít stranické organizace v družstvech, ve vesnicích i stranické orgány v okrese. Komunisté ve stranických orgánech a organizacích musí znát dopodrobna situaci družstva a vést členy strany v družstvu i v národních výborech k řešení konkrétních otázek, k projednávání závažných otázek výroby a organizace družstev jak v představenstvech, tak na členských schůzích i v jednotlivých výrobních skupinách. Jde o to, aby skutečně každý družstevník měl možnost nejen seznámit se s plánovaným rozvojem a s úkoly družstva, ale aby

k tomu všemu mohl aktivně zaujmout stanovisko, říci své návrhy, aktivně se podílet na organizování celého družstevního života.

Toto je správná cesta. Vést družstevníky k soutěžení, k aktivní účasti na řešení konkrétních problémů, znamená probouzet a podporovat iniciativu družstevníků. A taková iniciativa nesporně přinese kladné výsledky.

Organizátorská a politická práce se stává dnes rozhodujícím článkem rozvoje našeho zemědělství. Různé úpravy v tržních vztazích i přímá státní pomoc družstvům mohou jenom pomoci tomu, aby se zemědělská výroba skutečně rok od roku systematicky zvyšovala. Avšak to hlavní bude záležet na lidech, a především na vedoucích kádrech v družstvech a v celém zemědělství, na tom, jak celou problematiku zemědělské výroby uchopí, jak dovedně budou řídit a vést družstva ke stálému rozvoji veškeré jejich společné výroby.

Souhrnné vyjádření hlavních rezerv v zemědělství

Na základě předběžných teoretických propočtů se ukazuje, že je možno splnit pětiletku v zemědělství za čtyři roky nejen v ukazatelích, ale i v objemu u hlavních plodin — a to právě na základě využití těch rezerv, jež máme k dispozici, dále pak lepším ošetřováním plodin při vegetaci a snížením ztrát (tab. XVIII):

XVIII.

Splnění pětiletky za 4 roky	Využitím rezerv	Lepším ošetřováním a snížením ztrát
u zrnin	94,8 %	5,2 %
u sena z luk	86,3 %	13,7 %
u píce na orné půdě	84,1 %	15,9 %
u kukuřice na siláž	77,1 %	1,9 %*)

*) zbytek rozšířením osevních ploch.

Když bychom zkoumali, jakými cestami bychom mohli dosáhnout oněch 94,8 % u zrnin, dojdeme k těmto výsledkům (tab. XIX):

XIX. Cesty dosažení celkového objemu zrnin za 4 roky

Produkce na léta 1961 — 1965 při hektarových výnosech roku 1960	Tisíc tun	%
	22 035	72,1
zvýšení výroby vlivem		
1. nových odrůd	2359	7,7
2. lepším ošetřováním mrvy a kompostováním	2120	6,9
3. zvýšením dávek stroj. hnojiv	1428	4,7
4. snížením zaplevelenosti z 12 na 6 %	1049	3,4
5. zlepšením péče o kultury a snížením sklizňových ztrát	1573	5,2
	30 564	100 %

З введенých čísel je vidět, že největší význam pro splnění plánovaných úkolů v zrninách mají: používání výkonných odrůd, dále využívání chlévské mrvy a kompostování, péče o kulturu a snižování ztrát.

Podobný propoččet je možno ukázat i u jiných plodin, přičemž pochopitelně budou rozdílné rezervy, jež mohou zajistit podstatné zvýšení produkce. U brambor půjde hlavně o odstraňování ztrát vzniklých zapleveleností a o lepší hnojení, u kukuřice na siláž je největší rezerva v rozorání vhodných ploch, u píce na orné půdě půjde hlavně o odstraňování ztrát při sklizni atd.

Jak je vidět, je možno dosáhnout předčasného splnění třetí pětiletky opatřeními více méně organizačního rázu. To ovšem souvisí s upevňováním družstev, s rozvíjením iniciativy a aktivity všech družstevníků, s cílevědomou politickou a organizačorskou prací v družstvech i ve státních statcích.

Děležitým činitelem úspěšného nástupu do třetí pětiletky je letošní rok — 1960. Propočty vycházejí ze splnění úkolů v tomto roce a je proto nutno učinit vše pro jejich splnění.

* * *

Zemědělství se dostává v současné době do popředí zájmu nejen stranických a státních orgánů, ale celé naší veřejnosti. Je tomu tak proto, že na rozhodném obratu v zemědělské výrobě závisí plánovaný vzestup životní úrovně a zejména další vzestup spotřeby kvalitních potravin.

Proto je třeba uvítat iniciativu našich JZD — splnit plánované úkoly již v roce 1964. To bude mít značný národohospodářský význam, význam vnitropolitický i význam mezinárodně politický.

Proto je také třeba vynaložit všechno úsilí k tomu, aby došlo k obratu v zemědělství co nejdříve a aby zemědělství splnilo plánované úkoly co nejlépe a v době co nejkratší.

Развитие чехословацкого сельского хозяйства в третьей пятилетке

В Чехословакии с 1945 года наступило существенное увеличение покупательной способности населения; это произошло как в результате роста занятости, так и постепенного роста заработной платы, а также различных непрямых слагаемых этой заработной платы. Значительная часть спроса реализуется в пищевых продуктах. Наше сельское хозяйство должно обеспечить удовлетворение возрастающего потребления; в первую очередь оно должно обеспечить наличие высококачественных пищевых продуктов.

В 1961—1965 гг. сельскохозяйственное производство должно возрасти на 23 %; растениеводство должно при этом увеличиться на 22,8 %, а животноводство на 22,7 %. Эта пропорция между растениеводством и животноводством определяется тем, что до 1965 года нам необходимо обеспечить развитие животноводства на основе нашей собственной кормовой базы.

Производительность труда должна до 1965 года увеличиться на основе использования новой техники и технологии не менее чем на 53 %. Увеличение числа молодых людей, работающих в сельском хозяйстве, на 45—50 тысяч окажется меньшим, чем убыль старых работников; таким образом в сельском хозяйстве наступит снижение численности рабочей силы.

До 1965 года себестоимость на 100 чехосл. крон валовой продукции снизится на 11 %. Этим путем в чехословацком сельском хозяйстве наступит более эффективное использование всех средств производства.

Для обеспечения выполнения запланированных заданий в сельское хозяйство будет вложено до 43 миллиардов чехосл. крон; при этом относительно сильно увеличатся капиталовложения в мелиорацию. В 1961—1965 гг. будет обучено значительное число специалистов как в высших, так и в средних, а равно и низших специальных школах. Подготовка молодых кадров будет организована в форме училищ, т. е. аналогично тому, как это делается в промышленности.

Анализ резервов, которыми располагает наше сельское хозяйство, свидетельствует о том, что имеется возможность выполнить третью пятилетку досрочно, т. е. в 1964 г. Однако, необходимо полностью реализовать имеющиеся возможности, нужно эти возможности превратить в факты.

Решающую роль при этом будет играть инициатива и опыт людей, правильное руководство ими и правильная организационная структура, а равно правильная концентрация средств производства, правильная организация труда и т. д.

Entfaltung der tschechoslowakischen Landwirtschaft im Dritten Fünfjahrplan

In der ČSSR trat nach dem Jahre 1945 eine wesentliche Steigerung der kaufkräftigen Nachfrage ein und zwar sowohl auf Grund der erhöhten Beschäftigung, als auch infolge der fortschreitenden Erhöhung der Löhne und verschiedener indirekter Lohnkomponenten.

In den Jahren 1961—1965 soll sich die landwirtschaftliche Produktion um 23 % erhöhen, davon die pflanzliche Produktion um 22,8 % und die tierische Produktion um 22,7 %. Dieses Verhältnis zwischen pflanzlicher und tierischer Produktion ist darauf zurückzuführen, daß wir bis zum Jahre 1965 eine Entfaltung der tierischen Produktion auf wirtschaftseigener Futtergrundlage herbeiführen sollen.

Die Arbeitsproduktivität muß sich bis 1965 mindestens um 53 % erhöhen und zwar durch die Anwendung der neuen Technik und Technologie. Der Zustrom von 45.000 bis 50.000 Jugendlichen in die Landwirtschaft wird geringer sein als der Abgang der älteren Arbeitskräfte, so daß in der Landwirtschaft eine Abnahme der Arbeitskräfte eintreten wird.

Bis zum Jahre 1965 werden sich die auf 100 Kčs Bruttoproduktion bezogenen Selbstkosten um 11 % senken, wodurch in der tschechoslowakischen Landwirtschaft ein erhöhter Nutzeffekt aller Produktionsmittel erzielt werden wird.

Zur Sicherstellung der Planaufgaben werden in die Landwirtschaft 43 Milliarden Kčs investiert werden, wobei sich die Anlagen in Meliorationen wesentlich erhöhen werden. Während des Zeitabschnitts 1961—1965 wird eine bedeutende Anzahl von Fachexperten ausgebildet werden und zwar sowohl an den Hoch-, als auch an den Mittel- und unteren Fachschulen. Die Vorbereitung junger Kader wird in Form von Lehrlingschulen organisiert werden, ähnlich wie es in der Industrie der Fall ist.

Eine Analyse der unserer Landwirtschaft zur Verfügung stehenden Reserven weist darauf hin, daß es möglich ist, den Dritten Fünfjahrplan vorfristig, d. h. bereits im Jahre 1964 zu erfüllen. Allerdings setzt dies eine volle Verwirklichung aller gegebenen Möglichkeiten, das Umsetzen derselben in Tatsachen voraus. Eine entscheidende Rolle wird dabei die Initiative und die Erfahrung der Menschen spielen, die richtige Leitung und Organisation der Arbeitskräfte, die zweckvolle Konzentration der Produktionsmittel, die Arbeitsorganisation u. dgl. m.

Nová účetní evidence v JZD a ekonomický význam jejího zavedení

Новый бухгалтерский учёт и экономическое значение его введения

Das neue Rechnungswesen und die ökonomische Bedeutung seiner Einführung

Inž. Adolf JELÍNEK

Ministerstvo zemědělství, lesního a vodního hospodářství, Praha

Úvod

Jedním z nejdůležitějších úkolů, které jsou před našimi jednotnými zemědělskými družstvy v současné době, je neustálé prohlubování a soustavné upevňování jejich vnitrodružstevní ekonomiky. Mají-li se nová opatření na úseku tržních vztahů v československém zemědělství, tj. nový systém výkupu, nové jednotné výkupní ceny a nová soustava plánování zemědělské výroby, které vstoupily v platnost k 1. lednu 1960, skutečně stát významnou ekonomickou pákou pro celkový rozvoj zemědělské výroby, musí být otázkám vnitrodružstevní ekonomiky, především rozšiřování prvků vnitrodružstevního chozrasčotu, věnována náležitá pozornost.

Jednou ze základních otázek hospodářského upevňování družstev a rozvoje prvků vnitrodružstevního chozrasčotu je správná soustava účetní evidence, přesně a včasně vedené a také dobře využívané pro rozbor hospodaření, řízení a kontrolu družstevní výroby.

Hlavní cíle a nedostatky dosavadní soustavy účetní evidence jednotných zemědělských družstev

Dosavadní soustava účetní evidence, která je vedena v současné době ještě ve značném počtu družstev, byla vytvořena v roce 1950 a zaváděna do našich družstev počínaje rokem 1951. Úkoly, metoda, forma, jakož i technika účetních zápisů této soustavy účetní evidence družstev vycházela přirozeně z tehdejších potřeb a především z *tehdejších podmínek, za kterých vznikala a které ji ovlivňovaly.*

S ohledem na počáteční etapu vývoje našich družstev bylo totiž nutno volit takovou soustavu účetní evidence, která by umožňovala zapojit do vedení účetních knih především družstevníky *bez vyvolání potřeby jejich dlouhého zaškolování a bez požadavku na jejich předběžnou kvalifikaci.*

Druhou podstatnou skutečností, ovlivňující úkoly, metodu i použitou formu dosavadní soustavy účetní evidence družstev, bylo to, že v té době nebylo vnitrodružstevní plánování na nynější výši, že *soustava kvantitativních i kvalitativních*

ukazatelů plánu ve družstvech nekladla na účetní evidenci jako na nástroj kontroly plánu téměř žádné požadavky.

V té době nebyli družstevníci ještě odměňováni podle dosažených výsledků, ať již jde o základní odměnu podle užítkovosti v živočišné a podle výnosů v rostlinné výrobě nebo o soustavu premií za překročení plánované výroby, snížení nákladů apod. Nebylo tedy nutné z hlediska soustavy odměňování utříděně sledovat údaje, potřebné pro přiznávání, výpočet a rozdělení premií atd.

Hlavní cíle, které měla účetní evidence družstev v této fázi jejich historického vývoje, je možno shrnout stručně do dvou základních bodů:

a) měla sloužit k *zajištění ochrany družstevního vlastnictví*,

b) měla zachytit nejdůležitější finanční a naturální ukazatele hospodářské činnosti družstva v takovém rozsahu, který by umožnil na konci roku *zjistit a rozdělit peněžní příjmy družstva*, vyčíslit onu část družstevních příjmů, připadající na osobní spotřebu členů, a rozdělit je mezi členy podle množství a kvality jejich práce, vyjádřené počtem odpracovaných pracovních jednotek.

Snaha po nejmenší pracnosti soustavy vedla k *vytlučení celé sféry tvorby a rozdělování družstevní produkce* z organické soustavy hodnotových ukazatelů, obsažených v hlavních účetních záznamech; tato sféra byla přesunuta jen do pomocných záznamů a sledována byla jenom v naturálním vyjádření.

Skutečnost, že nebyly zachycovány naturální příjmy a jejich rozdělení, jakož i příchovky a přírůstky zvířat v organické soustavě peněžního účtování družstev, se projevovala z hlediska dnešních potřeb a současného vývoje vnitrodružstevní ekonomiky několika nepříznivými důsledky.

* * *

Tím, že nebyly zachycovány peněžně příchovky, přírůstky a úbytky zvířat, nebylo dost dobře možno *během roku souborně hodnotit výsledky živočišné výroby* a družstva neměla možnost dělat potřebná výrobní i organizační opatření, směřující k zamezení „žití z podstaty“ ve zvířatech. Teprve koncem roku po fyzické inventuře byla družstva obvykle postavena před skutečnost, že úbytky zvířat převyšují hodnotu přírůstků a příchovků, a že v důsledku toho je nutno zdržet část tržeb za realizovaná zvířata a přidělit ji nedělitelnému fondu. Družstvo, pokud jde o zvířata, potom nedosahovalo rozšířené reprodukce, ale svou výrobní základnu dokonce snížilo.

Další nevýhodou byla *nedostatečná vazba* staré soustavy evidence na *celoroční výrobně finanční plán*. Důvody byly již uvedeny. Zejména ukazatele výroby, obratu stáda, dodávek a dalších úseků vnitrodružstevního plánu nebyly soustavou evidence kontrolovány; evidence tedy nedávala ani ucelený podklad pro sestavení plánu pro příští rok.

Většina družstev, zejména družstev vyspělejších, si proto pořizovala mimo rámec povinné soustavy evidence *různé přehledy* na pomocných tabulkách, v sešitech apod., a to i za cenu, že *některé povinné úseky účetní evidence nebyly vedeny vůbec* nebo jen zcela nedostatečným způsobem (tzv. knihy pro pomocné účetní zápisy, např. kniha zvířat, kniha skladní).

Neúplné vedení těchto knih pro pomocné účetní zápisy bylo v řadě družstev umožněno také tím, že tyto *zápisy organicky při běžném účtování nevázaly na hlavní účetní zápisy* (hlavní kniha) a že družstva i bez jejich vedení *mohla po sestavení fyzických inventur sestavit roční účetní uzávěrku (bilanci)*.

Tento nežádoucí stav oslaboval funkci evidence po všech stránkách, oslaboval především ochranu družstevního vlastnictví a zanášel nepořádek do celého družstva. Kromě toho byly tím umožněny i různé bilanční nesprávnosti a dokonce zkreslování výsledků hospodaření družstva za běžný rok.

Stará soustava účetní evidence *nepůsobila také ve směru požadavku zvyšování hmotné zainteresovanosti* výrobních skupin, farem, čet a jednotlivých družstevníků na výsledcích jejich práce a nebyla účinným nástrojem pro rozvíjení a kontrolu vnitrodružstevní soutěže. Naturální příjmy, příchovky a přírůstky zvířat, náklady, jakož i spotřeba pracovních jednotek nebyly tříděny v souladu s požadavkem přiznání a rozdělení prémie; tyto podklady ve vyspělejších družstvech musely být zpětně zjišťovány mimo rámec předepsané soustavy evidence.

Také přísně druhové třídění účtů, především účtů nákladů, se jeví — z hlediska dnešních požadavků, kladených na účetní evidenci družstev — jako určitá nevýhoda.

Toto druhové třídění, tak jak bylo uplatněno ve staré soustavě účetní evidence družstev, i když je částečně nutné z hlediska potřeb celostátního výkaznictví, tj. vrcholných národohospodářských bilancí, neumožňuje hlubší členění nákladů podle jednotlivých výrobních úseků a výrobních jednic pro potřeby sestavení výsledných kalkulací skutečných vlastních nákladů koncem roku a operativních kalkulací přímých nákladů během roku.

Rozdělení zápisů do dvou řad (hlavní a pomocné), vyplynuvší z vypuštění naturálních příjmů a jejich rozdělení, příchovek a přírůstků zvířat z organické soustavy peněžního účtování, mělo *nepříznivé důsledky na pochopení účtování* a na pochopení sestavených bilancí. Družstevníci velmi těžko chápali problematiku tzv. „změn ve stavu“ (tj. rozdíl mezi konečným a počátečním stavem vlastních výrobků, polního inventáře, nedokončené výroby přidružené, zvířat atd.), jestliže o nich nebylo běžně účtováno v peněžním vyjádření.

Také *formy vedení staré soustavy* ve vázaných knihách již současnému stavu rozvoje techniky administrativy nevyhovují. Vázané knihy (přepisovací neboli převodová účtovací forma s tabelárním deníkem pro skupiny účtů) jsou značně pracné, nepřehledné a konečně i značným zdrojem chyb.

Stará soustava účetní evidence družstev, která byla ovšem *historicky nutným vývojovým stupněm*, dnešnímu stupni vývoje ekonomiky družstev a současným požadavkům kladeným na ni již nevyhovuje.

Proto se v širokém měřítku přistupuje k zavedení *nové soustavy účetní evidence družstev*.

Hlavní cíle nové soustavy účetní evidence družstev

Nová soustava účetní evidence řeší nedostatky staré soustavy. Při její tvorbě se vycházelo z rozboru těchto nedostatků, dále ze zkušeností našich předních družstev i z poznatků získaných studiem sovětských pramenů.

Hlavní cíle nové účetní evidence, její metoda i použité formy vycházejí především z *univerzálních potřeb našich družstev v současném období*. To znamená, že nová účetní evidence má být pro naše družstevníky takovým nástrojem, který by jim umožňoval dokonalou běžnou a soustavnou kontrolu ukazatelů celoročního výrobně finančního plánu, odkrýval rezervy, dával podklady pro maximální hmotnou zainteresovanost družstevníků na výsledcích jejich práce, dával podklady pro stupňování hospodárnosti, umožňoval vyvíjení tlaku na skutečné vlastní náklady družstevní produkce a dával všestranné podklady pro ekonomické zhodnocení správných proporcí vývoje družstevního hospodaření. Tím vším se má nová účetní evidence uplatnit jako aktivní nástroj ke zvyšování ekonomické účinnosti řízení hospodářské činnosti našich družstev.

Kromě těchto hlavních cílů, vyplývajících z vnitřních potřeb družstev, má nová účetní evidence z *hlediska celostátních potřeb* poskytovat údaje pro vrcholné národohospodářské bilance, pro výkupní, cenovou, daňovou, úvěrovou a subvenční politiku státu.

Nová účetní evidence tvoří organicky skloubený celek, zachycující v *peněžním vyjádření všechny hospodářské operace*, objevující se v průběhu hospodářské činnosti družstva. Zachycuje tedy v peněžním vyjádření nejenom hospodářské operace, vznikající *ve styku družstva s vnějším světem* (s jinými organizacemi, se členy, s bankou atd.), *ale i z hospodářské činnosti uvnitř družstva*, a to v potřebném podrobném členění, nutném pro účely kontroly hospodaření a operativního řízení družstevní výroby.

Do organické soustavy účetní evidence byly zapojeny i některé údaje *operativně technického charakteru*, např. výpočet krmných dnů, některé záznamy zootechnické atd. Vychází se totiž ze zásady, že ve většině našich družstev jsou účetní jedinými administrativními pracovníky a že jim *zapojení těchto nutných údajů do jediné soustavy poslouží*. V důsledku toho se odstraňuje nutnost vedení operativně technických záznamů, které družstva v různých formách dříve vedla. Odpadá také nutnost vedení tzv. tabulek kontroly celoročního výrobně finančního plánu družstva.

Nová účetní evidence a hmotná zainteresovanost nejnižších výrobně organizačních útvarů na výsledcích práce v systému jejich chozrasčotního řízení

Nová účetní evidence dává utříděným způsobem veškeré nezbytné podklady pro přiznávání *nejenom základní odměny* podle objemu produkce, *ale i pro stanovení nároku, pro výpočet a rozdělení prémie*, a to jak v rostlinné, tak i v živočišné výrobě.

V analytické evidenci účtu 88 — *Naturální příjmy a jejich rozdělení* — se sleduje, kolik která polní výrobní skupina sklídila jednotlivých výrobků, a to jak ve množství, tak v hodnotovém vyjádření (ve stálých cenách). Obdobně se v analytické evidenci k účtu 88 — *Naturální příjmy a jejich rozdělení* a k účtu 81 — *Přirůstky a úbytky zvířat* sleduje produkce živočišných výrobků podle farem, chovatelských výrobních skupin nebo dokonce podle jednotlivých ošetřovatelů, a to v souladu s celoročním výrobně finančním plánem, s organizací výroby a práce a s přijatým způsobem odměňování v živočišné výrobě daného družstva.

Obdobně u zelinářských družstev se sleduje podle jednotlivých polních výrobních skupin nejenom výroba zeleniny, ale i dodávky a tržby za ně dosažené v potřebném členění podle vyrobených standardů. Úspěšné výsledky práce, pokud jde o zeleninu, nejsou totiž závislé jen na překročení plánu výroby, ale především na překročení plánovaných tržeb za jednotlivé druhy zeleniny, tj. jsou ovlivněny dosaženým standardem a termínem dodávky (diferenciace výkupních cen).

Také spotřeba pracovních jednotek se vede *v souladu s požadavky chozrasčotního řízení a odměňování* podle polních výrobních skupin (ostatních) specializovaných výrobních skupin v rostlinné výrobě) a podle jimi pěstovaných plodin, popř. skupin plodin, což je důležitým podkladem pro přiznání prémie i pro kontrolu hospodaření výrobní skupiny. Aby bylo možno prémie (nebo základní odměnu podle objemu výroby) řádně a spravedlivě rozdělit mezi členy, jakož i hodnotit jejich celkovou pracovní účast, sleduje se spotřeba pracovních jednotek podle družstevníků a plodin, na nichž jednotliví členové výrobních skupin pracovali.

Kromě sledování uvedených podkladů podle jednotlivých nejnižších výrobně organizačních útvarů (výrobních skupin, farem) bylo družstvům doporučeno — a nová soustava evidence jim to dobře jednoduchou úpravou účetní techniky umožňuje — aby v analytické evidenci k účtům 31 — *Přímé náklady na vrub naturálních příjmů a fondů* a 32 — *Přímé výrobní náklady na vrub peněžních příjmů* sledovala tyto přímé náklady nikoli jen podle výrobních úseků (plodin, skupin plodin, chovů) za družstvo jako celek, ale v členění podle jeho nejnižších výrobně organizačních útvarů. Přímé náklady jsou totiž přímo vyvolávány pracovními operacemi, jejich výši ovlivňují bezprostředně pracovníci těchto nejnižších výrobně organizačních útvarů a tvoří daleko největší část (obvykle více než 70 %) skutečných vlastních nákladů jednotlivých výrobků. Sledováním dosahované produkce, spotřeby živé práce, jakož i ostatních přímých nákladů podle nejnižších výrobně organizačních útvarů jsou dány *veškeré podklady pro hodnocení hospodaření* v soustavě jejich chozrasčotního řízení. Jsou tím také dány *veškeré podklady pro rozvíjení socialistické soutěže* uvnitř družstva, a tím i pro zvýšení morální a hmotné zainteresovanosti družstevníků na výsledcích jejich práce.

Nová účetní evidence a zjišťování skutečných vlastních nákladů

Jedním ze základních úkolů, které nová účetní evidence musela řešit, je i to, že má umožnit soustavné odkrývání rezerv ve výrobě a v jejím řízení, tj. *vyvíjení soustavného tlaku na skutečně vlastní náklady jednotlivých výrobků* produkovaných družstvem. Správná soustava účetní evidence, umožňující zjišťování skutečných vlastních nákladů na jednotku výroby, dává družstvům *nástroj pro hluboký rozbor skutečných nákladů* ve vztahu k dosahované produkci, *pro posouzení správnosti struktury nákladů* a umožní jim také zjišťovat efektivnost opatření ve výrobě. Sledováním přímých nákladů podle jednotlivých nejnižších vnitrodružstevních výrobně organizačních útvarů (polních a chovatelských výrobních skupin) se dá družstvům také *možnost srovnávat dosaženou úroveň výroby a její hospodárnost* v těchto jednotlivých útvarech a *usměrňovat výrobní a pracovní procesy* uvnitř družstva na nejvyšší dosaženou úroveň.

Kromě toho bude zjišťování skutečných vlastních nákladů jedním z důležitých faktorů při *usměrňování výrobní specializace* družstev v souladu s jejich přírodními a ekonomickými podmínkami a při zachování maximálně možné souhry výrobních sil.

A. Základní třídění nákladů v nové účetní evidenci

V nové účetní evidenci jsou tříděny náklady v základním členění na:

- a) náklady hrazené z naturálních příjmů a fondů (tzv. náklady naturální),
- b) náklady hrazené z peněžních příjmů (tzv. náklady peněžní).

Toto třídění je nutné z *hlediska sledování reprodukčního procesu uvnitř družstva* (naturální a peněžní reprodukce) a v důsledku toho i z *hlediska účetní uzávěrky* (bilance). Zatímco peněžní náklady se hradí z peněžních příjmů družstva a jsou proto koncem roku při roční účetní uzávěrce převedeny na účet peněžních příjmů a jejich rozdělení, hradí se naturální náklady z naturálních příjmů nebo z naturálních výrobních fondů družstva (fondy osiv a sadby, fondy krmiv) a koncem roku se převádějí na účet naturálních příjmů a jejich rozdělení, resp. na účty naturálních výrobních fondů.

Kromě tohoto třídění člení nová účetní evidence náklady z *hlediska kalkulačního* (ve vztahu k výrobním úsekům, resp. k jednotlivým kalkulačním jednicím) na:

1. náklady přímé;	
2. všeobecné náklady výroby,	} náklady nepřímé
3. náklady na správu a řízení družstva,	
4. náklady neproduktivní,	

B. Náklady přímé v nové účetní evidenci

Přímé náklady jsou rozčleněny na:

1. náklady rostlinné výroby,
2. náklady živočišné výroby,
3. náklady přidružené výroby,
4. náklady lesní výroby.

Do přímých nákladů rostlinné výroby se zahrnují:

1. spotřeba vlastních osiv a sadby,
2. spotřeba nakoupených osiv a sadby,
3. spotřeba nakoupených hnojiv,
4. spotřeba ostatního nakoupeného materiálu,
5. odměna za práce STS,
6. odměny dobrovolným brigádníkům,
7. ostatní přímé náklady včetně odpisů základních prostředků, sloužících jedné plodině nebo kultuře (např. vinic, chmelnic, ovocných sadů, viničních a chmelničních staveb atd.).

Do přímých nákladů živočišné výroby se zahrnují:

1. spotřeba vlastních krmiv a steliv,
2. spotřeba nakoupených krmiv a steliv,
3. spotřeba ostatního nakoupeného materiálu,
4. ostatní přímé náklady včetně odpisů základních prostředků, sloužících jednomu chovu (např. dojících přístrojů, mléčnic, strojků pro stříhání ovcí atd.).

Do přímých nákladů *přidružené a lesní výroby* zahrnujeme všechny náklady související s jednotlivými úseky přidružené nebo lesní výroby ve družstvu.

Uvedené třídění přímých nákladů v jednotlivých výrobních odvětvích, důsledně dodržené účetní evidencí, je v přímém souladu s kalkulačními vzorci rostlinných a živočišných výrobků, popř. výrobků přidružené a lesní výroby.

Přímé náklady sleduje většina družstev v nové účetní evidenci (i když to směrnice k účtovým osnovám pro družstva prozatím závazně nepředepisují) v rostlinné výrobě *podle plodin* (resp. někdy podle skupin plodin), v živočišné výrobě *podle chovů* a v přidružené výrobě podle jejich jednotlivých úseků.

Proti třídění nákladů v účetní evidenci státních statků nebo jiných organizací státního socialistického sektoru je však u družstev *kalkulační hledisko až druhotného řádu*. Sledujeme tedy např. spotřebu nakoupených hnojiv za družstvo jako celek a teprve v dalším stupni analytické evidence, kolik z toho bylo spotřebováno pro pšenici, žito, ječmen, oves, cukrovku atd.

Tímto tříděním nákladů umožní nová účetní evidence všem družstvům sledovat a zajišťovat skutečné vlastní náklady, dává utříděné podklady pro *sestavení*

výsledných kalkulací skutečných vlastních nákladů koncem roku i *operativních kalkulací přímých nákladů* (zejména v živočišné výrobě) během roku. Kalkulace samotné se přirozeně sestavují *mimo soustavu účetní evidence* a nejsou, jako je tomu např. u zemědělských národních podniků, zapojeny do jejího organického rámce.

C. Výhody třídění nákladů v nové účetní evidenci

Uvedené třídění nákladů má také další značné výhody. Především jde o to, že tímto způsobem je možno snadno sestavit *přehled o nákladech na výrobu* celkem i v členění na náklady na zemědělskou výrobu, náklady na přidruženou výrobu a náklady na lesní výrobu za organizaci (v daném případě za družstvo) jako celek podle čistých nákladových druhů. Je zcela přirozené, že přitom také odpadá nutnost složitého vylučování vnitropodnikových obrátů pro zjišťování nákladů na výrobu bez vnitropodnikového obrátu, což u zemědělských národních podniků a u průmyslových podniků je jednou z nejnamáhavějších evidenčních prací. Náklady na výrobu celkem i v členění na náklady zemědělské, přidružené a lesní výroby bez vnitropodnikového obrátu mohou být přitom vyčísleny *jak s vykazáním, tak s vyloučením výrobní spotřeby*, tj. vlastních výrobků vyrobených družstvem a spotřebovaných v další jeho výrobě. Členění nákladů na naturální a peněžní to plně umožňuje.

Znalost nákladů na výrobu podle čistých nákladových druhů je nutná nejenom pro družstva samotná, neboť je jedním z *nej důležitějších ukazatelů proporcionality vývoje jejich hospodaření* (vztah nákladů na zemědělskou výrobu a jejich vývoje k hrubé zemědělské produkci a k jejímu vývoji atd.), ale je také *nezbytná pro státní vedení družstev a pro vrcholné národohospodářské bilance*. Uvedeným způsobem je tedy umožněno sestavení výkazu nákladů na výrobu v potřebném již popsaném členění (viz výkaz peněžních příjmů a jejich rozdělení v ročním výkaze JZD na rok 1960).

Druhou značnou výhodou tohoto způsobu třídění nákladů je i to, že jím je dána praktická možnost vést v různých družstvech *různě hlubokou evidenci nákladů*, a to diferencovaně v závislosti na jejich možnostech. První stupeň třídění (přímé náklady na zemědělskou, přidruženou a lesní výrobu a v dalším podle nákladových druhů) vedou závazně všechna družstva, hlubší třídění podle výrobních úseků, resp. kalkulačních jednic, vedou družstva s vyspělejší evidencí. Touto možností diferenciace netrpí nijak ani metodická jednotnost vedení evidence, ani jednotnost účetního výkaznictví družstev.

Velikou předností uvedeného třídění a evidence nákladů v soustavě nové účetní evidence družstev je také to, že bez velikých metodických úprav a celkem bez velikých komplikací umožňuje sledovat přímé náklady nejenom podle plodin a chovů (hledisko kalkulační), ale i hlouběji podle polních výrobních skupin a farem, resp. chovatelských výrobních skupin, tj. *z hlediska jejich chozrasčotního řízení*.

D. Evidence přímých nákladů v soustavě chozrasčotního řízení nejnižších vnitrodružstevních výrobně-organizačních útvarů

Přímé náklady u družstev, která buď určité prvky vnitrodružstevního chozrasčotu již zavedla nebo která v poslední době k jeho zavedení přistupují jako k metodě řízení nejnižších vnitrodružstevních výrobně organizačních útvarů komplexnějším způsobem (JZD Gabčíkovo, JZD Prušánky), je možno sledovat bez narušení uvedených již zásad i podle těchto výrobně organizačních útvarů.

Přímé náklady tvoří totiž tu *převážnou část skutečných vlastních nákladů*, která je bezprostředně a přímo vyvolávána jednotlivými pracovními procesy ve výrobě, a tudíž bezprostředně a přímo ovlivňována dobrou nebo špatnou prací jednotlivých výrobně organizačních útvarů uvnitř družstva (polních a chovatelských výrobních skupin). Jejich správné vynaložení (včasné, proporcionální atd.) je jedním z faktorů, který nejvíce ovlivňuje dosaženou sklizeň nebo užitek zvířat.

Bez evidence některých nákladů podle výrobně organizačních útvarů a v jejich rámci podle jednotlivých výrobních úseků (plodin, chovů) by nebylo možno *zhodnocovat jejich práci, aktivně ji ovlivňovat* a dávat konkrétní náplň pro jejich vzájemnou socialistickou soutěž. Nebylo by možno přejít ani *k prémiování úspor*, popř. k prémiování za nadplánovanou výrobu.

Třídění přímých nákladů ukazuje toto schéma:

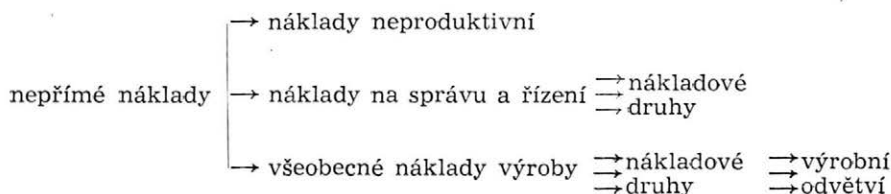

E. Nepřímé náklady v nové účetní evidenci družstev

Nepřímé náklady jsou soustřeďovány v nové účetní evidenci družstev na dvou syntetických účtech (36 — *Všeobecné náklady výroby* a 37 — *Správní náklady*). Zatímco na prvním z nich (účet 36) se zachycují *všeobecné náklady spojené s výrobou* (spotřeba DKP, běžné opravy, spotřeba energie, spotřeba pohonných látek a mazadel, odpisy základních prostředků a ostatní všeobecné náklady) včetně nákladů na opravy traktorů a nákladních automobilů, na druhém účtě (účet 37) se zachycují *náklady na správu a řízení družstva*, jakož i *náklady neproduktivní* (náklady neproduktivní zde uvádíme v užším slova smyslu, tj. škody a manka na nakupovaných zásobách, placené penále a pokuty, zdržné, stojné, odepsané pohledávky a jiné náklady obdobného charakteru).

Družstva, zjišťující skutečné vlastní náklady, člení jednotlivé nákladové druhy všeobecných nákladů výroby podle *výrobních odvětví*, tj. na režii rostlinné výroby, živočišné výroby, náklady na práce traktorů a nákladních automobilů a na režijní náklady, týkající se družstva jako celku.

Celkové třídění nepřímých nákladů v nové účetní evidenci družstev ukazuje toto schéma:

Náklady zařízení pro členy a daně, úroky a pojistné

V nové účetní evidenci družstev jsou od sebe přísně odděleny náklady na výrobu *od nákladů s výrobou nesouvisících*. Jde o náklady na zařízení pro členy, na daně, dávky a úroky (syntetické účty 34 — *Náklady na zařízení pro členy* a 38 — *Daně, pojistné a úroky*).

Náklady na zařízení pro členy (stravování družstevníků, družstevní prádelny, jesle apod.) nejsou náklady na výrobu a měly by být hrazeny z příjmů těchto zařízení. Jestliže příjmy z realizace služeb zařízení pro členy nestačí na krytí těchto nákladů, je nutno považovat rozdíl mezi nimi, který odčerpává část čistých peněžních příjmů vytvořených výrobními odvětvími, za *jinou* (rozumí se jinou než na pracovní jednotky) *formu rozdělení vytvořeného družstevního důchodu*.

Obdobně i *daně a úroky* nelze považovat za náklady družstva, ale za odčerpání vytvořeného čistého důchodu družstva do čistého centralizovaného důchodu státu, tj. do státního rozpočtu.

Nová účetní evidence a ekonomický rozbor hospodaření družstev

Účetní evidence musí poskytovat *podklady pro posouzení správných proporcí* ve vývoji družstevního hospodaření, k ověření dosavadní výrobní a organizační linie družstva a k navržení případných změn v této linii.

Nová účetní evidence družstev poskytuje přímo ve své organické soustavě utříděně nutné *údaje pro ekonomický rozbor hospodaření*, především pro posouzení celkové i hrubé družstevní produkce, její struktury a jejího rozdělení, výše a struktury tržní produkce, tržnosti, celkových a čistých peněžních příjmů, jejich struktury a rozdělení, skutečných vlastních nákladů atd.

Tak např. obraty stran Dal účtů 81 — *Přirůstky a úbytky zvířat*, 881 — *Naturální příjmy z rostlinné výroby* a 882 — *Naturální příjmy ze živočišné výroby* udávají hodnotu hrubé zemědělské produkce ve stálých cenách (hrubá produkce vyjádřena, jak je to běžné, hrubým obratem). Po připočtení obrátů stran Dal účtů 883 — *Naturální příjmy z přidružené výroby*, 884 — *Naturální příjmy z lesní výroby*, 849 — *Tržby z realizace ostatních služeb a prací* a rozdílu mezi konečným a počátečním zůstatkem účtu 614 — *Nedělitelný fond z investiční výstavby* k hrubé zemědělské produkci, obdržíme hodnotu celkové produkce družstva. Uvedené jednotlivé účty udávají potom strukturu hrubé zemědělské produkce i celkové produkce, tj. podíl jednotlivých výrobních odvětví na celkové jejich výši.

Tržní produkci ve stálých cenách udávají obraty stran Má dáti účtů 811 — *Prodej tažných zvířat a zvířat základního stáda za účelem výměny nákupem*, 813 — *Prodej ostatních zvířat*, 814 — *Nucené porážky* a 83 — *Úbytky výrobků běžného roku*. Strukturu této tržní produkce lze snadno zjistit na analytických účtech, vedených k účtu 83 (podíl jednotlivých výrobních odvětví na celkové výši tržní produkce).

Rozdělení hrubé zemědělské produkce je obsaženo na straně Má dáti k účtům 81 — *Přirůstky a úbytky zvířat* a 88 — *Naturální příjmy a jejich rozdělení*.

Obdobně tak lze zjistit celkovou výši a strukturu celkových peněžních příjmů (strana Dal účtu 89 — *Peněžní příjmy a jejich rozdělení*) i jejich rozdělení (strana Má dáti účtu 89 — *Peněžní příjmy a jejich rozdělení*).

Analytické evidence k účtům 31, 32 a 36, jakož i evidence práce a pracovních jednotek, jsou-li správně a v potřebné hloubce vedeny, dávají podklady pro sesta-

vení mimosoustavní výsledné kalkulace skutečných vlastních nákladů jednotlivých zemědělských výrobků.

Tím také dává nová účetní evidence utříděné podklady pro výpočet a rozbor *základních ukazatelů produktivity práce a intenzity zemědělské výroby* ve družstvu, vytvořeného hrubého a čistého důchodu v potřebném podrobném členění (podle výrobních odvětví, popř. podle výrobních úseků).

Nová účetní evidence a celoroční výrobně finanční plán družstva

Tím, že do organické soustavy účetní evidence byl v peněžním vyjádření zapojen i okruh naturální produkce, je možno *volit důsledně jednotnou metodu plánu* — celoročního výrobně finančního plánu jako hlavního článku plánování ve družstvu — *a účetní evidence jako jeho kontroly*.

Tato těsná vazba plánu a účetní evidence spočívá zejména v tom, že účetní evidence v organické soustavě kontroluje i ty úseky plánu, které dosud bylo nutno kontrolovat v operativně technické evidenci. Tak na účtových listech zvířat se kontroluje plán obratu stáda podle kategorií zvířat a hlavních směrů jejich přírůstků a úbytků, na účtových listech analytické evidence k účtům 82 a 84 plán dodávek státu a ostatní realizace; obdobně přímo na analytických účtech k účtu 88 a 81 je možno kontrolovat plán výroby za družstvo jako celek i za jednotlivé nejnižší výrobně organizační útvary.

Podrobnou kontrolou plánu výroby, dodávek, tržeb, obratu stáda, reprodukce stáda apod. umožňuje nová soustava evidence operativně zjišťovat nedostatky v plnění plánovaných úkolů, vyvozovat dobré závěry a dělat včasná opatření. Je jistě přirozené, že *sama o sobě je jen instrumentem*, kterého je nutno družstevníky naučit v uvedeném směru dobře využívat.

Nová účetní evidence a sestavení pravdivé bilance

Zavedení nové účetní evidence družstev má také příznivý vliv na zachování *naprosté bilanční pravdivosti*.

Ve staré soustavě bylo totiž nutno tzv. „aktivovat“ přímé peněžní náklady, vynaložené na sklizeň příštích let, tj. zahrnout do peněžních příjmů nebo do peněžních nákladů rozdíl mezi počátečním stavem těchto nákladů a jejich stavem konečným. Jelikož se náklady během roku sledovaly jen druhově bez rozdílu, zda šlo o náklady na sklizeň běžného roku nebo na sklizeň příštích let, bylo nutno koncem roku znovu zjišťovat (dokladovou inventurou), kolik z celkových nákladů na osiva, hnojiva, práce STS apod. je nákladů na sklizeň příštích let.

Družstva využívala této možnosti jednak k vytvoření „tichých rezerv“ (podceněním tohoto tzv. polního inventáře) nebo k umělému zlepšení výsledků hospodaření (jeho přeceněním).

Zcela obdobně mohly být a pravidelně v celé řadě družstev byly výsledky hospodaření ovlivňovány i tzv. aktivováním vlastních výrobků určených k prodeji v příštím roce. Tyto výrobky byly buď vůbec vypouštěny z roční rozvahy a byly tak vytvářeny tiché rezervy, nebo byly na druhé straně přeceněny ve snaze zlepšit výsledky hospodaření běžného roku (a tím i výši jedné pracovní jednotky).

Nová soustava tyto *bilanční nepravdivosti značně omezuje*. Výrobky, určené k prodeji v příštím roce, musí být uvedeny v bilanci v té výši, která je skutečně inventarizována na účtě 22, a to ve stálých cenách (tj. v jednotných výkupních cenách za výrobky průměrné jakosti). Obdobně je tomu u nákladů na sklizeň příštích let, které musí být vykázány v roční rozvaze jen ve výši podle analytické evidence k účtům těchto nákladů.

Je však přirozené, že všem případným bilančním nepravdivostem nová účetní evidence družstev sama o sobě zabránit nemůže.

Zavádění nové soustavy účetní evidence ve družstvech

Od roku 1956, kdy byla nová účetní evidence družstev poprvé zavedena na zkoušku ve třech družstvech, se počet družstev, které jí používají, značně rozšířil. V roce 1957 byl okruh družstev, účtujících podle nové soustavy, zkušebně rozšířen na čtyřicet. Účelem tohoto rozšíření bylo získat potřebné zkušenosti z většího jejího okruhu, a to z různých velikých družstev, ležících v různých výrobních oblastech, s různou intenzitou a různou specializací výroby. Po úpravách, vyplývajících z těchto zkušeností, byla vypracována definitivní soustava nové účetní evidence a počínaje rokem 1958 se přistoupilo k jejímu širšímu zavedení. Nová účetní evidence byla v roce 1958 zavedena asi v 500 družstvech.

Cílem tohoto zavádění nové účetní evidence bylo vytvořit v každém okrese předpoklady pro další její rozšíření. V roce 1959 účtovalo podle této nové soustavy více než 1500 družstev a v roce 1960 jí používá již více než 70 % všech družstev. Přitom některé dřívější kraje, jako kraj Gottwaldov, Ostrava a Bratislava, prakticky již její zavádění v roce 1960 skončily a mají ji zavedenu ve všech družstvech kraje.

Souhrn

Novým řešením tržních vztahů mezi státem a zemědělskými závody, především jednotnými zemědělskými družstvy, vzrůstá význam vnitrodružstevní ekonomiky, zejména pak *význam družstevní evidence jako nástroje k řízení, ekonomickému rozboru a všestranné kontrole hospodaření družstev*.

Od upevnění celé vnitrodružstevní ekonomiky bude rozhodným způsobem záviset úspěch nového systému výkupu a plánování zemědělské výroby, a tím i dosažení rozhodného obrátu v zemědělské výrobě.

Nová soustava účetní evidence družstev umožňuje družstvům:

a) *operativním způsobem hodnotit výsledky hospodaření, plnění celoročního výrobně finančního plánu, a dává podklady pro jeho sestavení v příštím roce;*

b) *hodnotit výsledky práce, především plnění plánu každého nejnižšího výrobně organizačního útvaru družstva, a tím i hodnotit socialistickou soutěž uvnitř družstev;*

c) důsledně uplatnit pokrokové způsoby odměňování, základní odměnu a prémie za nadplánovou výrobu, za úsporu práce a ostatních nákladů atd.;

d) zjišťovat skutečné vlastní náklady jednotlivých výrobků družstevní výroby;

e) hluboký ekonomický rozbor hospodaření družstva, hodnotit jeho dosažité organizační a výrobní linie a dodržování správných proporcí při tvorbě a rozdělování družstevních důchodů;

f) důsledně uplatnit zásady vnitrodružstevního chozrasčotu při řízení nejnižších vnitrodružstevních výrobně organizačních útvarů (polních a chovatelských výrobních skupin, farem apod.).

Tím vším chce být nová účetní evidence aktivním účinným nástrojem řízení a nástrojem ke zvýšení jeho ekonomické účinnosti.

Je však jasné, že jde-li o nástroj, nejde o univerzální prostředek k řešení všech nedostatků ve družstvech. Záleží zcela na tom, jak se naučí jeho výhod využívat především sami družstevníci.

Новый бухгалтерский учёт и экономическое значение его введения

Новое оформление рыночных отношений между государством и сельскохозяйственными предприятиями, прежде всего едиными сельскохозяйственными кооперативами, приводит к увеличению значения внутрикооперативной экономики; прежде всего к увеличению значения кооперативного учёта, служащего делу руководства предприятием, способствующего экономическому анализу и всестороннему контролю хозяйствования кооперативов.

От укрепления всей внутрикооперативной экономики решающим образом будет зависеть успех новой системы заготовок, а также планирования сельскохозяйственного производства, а тем самым и достижения решающего поворота в сельскохозяйственном производстве.

Новая система бухгалтерского учёта дает кооперативам возможность:

а) оперативным методом оценивать результаты хозяйствования и выполнения общегодового производственно-финансового плана, причём даются основы для составления этого плана также и в последующем году;

б) произвести оценку результатов труда, прежде всего выполнение плана каждой самой низшей производственно-организационной единицей кооператива, а тем самым и оценить социалистическое соревнование, проводимое внутри кооперативов;

в) последовательно применять прогрессивные методы оплаты труда; дело идет об основной оплате труда, а также премиях за сверхплановое производство, за экономию труда, других издержек и т. д.;

г) устанавливать реальную себестоимость по отдельным продуктам кооперативного производства;

д) производить глубокий экономический анализ хозяйствования кооператива, оценивать проводимую им производственную и организационную линию и соблюдение им правильных пропорций при образовании и распределении кооперативных доходов;

е) *последовательно применять принцип внутрикооперативного хозяйсчета при руководстве самыми низшими внутрикооперативными производственно-организационными единицами (полеводческие и животноводческие бригады, фермы и т. д.),*

Благодаря всему, указанному выше — новый бухгалтерский учёт должен стать эффективным средством руководства и средством подъёма экономической эффективности.

Ясно однако, что если речь идет о средстве, то отнюдь не об универсальном средстве для лечения всех недугов кооперативов. Дело зависит от того, в какой мере прежде всего сами члены кооперативов научатся пользоваться преимуществами нового бухгалтерского учёта.

Das neue Rechnungswesen und die ökonomische Bedeutung seiner Einführung

Mit der neuen Lösung der Marktbeziehungen zwischen Staat und Landwirtschaftsbetrieben, vor allem den LEG, steigt die Bedeutung der innergenossenschaftlichen Ökonomik, vor allem die Bedeutung der genossenschaftlichen Rechnungswesens als Werkzeug der Leitung, der ökonomischen Analyse und der allseitigen Kontrolle der Wirtschaftsführung der Genossenschaften.

Von der Festigung der gesamten innergenossenschaftlichen Ökonomik wird der Erfolg des neuen Systems der Erfassung und Planung der landwirtschaftlichen Produktion und damit auch die Herbeiführung eines entscheidenden Umschwungs in der landwirtschaftlichen Produktion in entscheidendem Maße abhängen.

Das neue System des genossenschaftlichen Rechnungswesens ermöglicht es den Genossenschaftsbetrieben:

a) *die Ergebnisse der Wirtschaftsführung, die Erfüllung des Jahres-Finanzplans der Produktion auf operative Art zu bewerten und liefert Unterlagen zur Aufstellung dieses Planes im nächsten Jahr;*

b) *die Arbeitsergebnisse, vor allem die Planerfüllung einer jeden untersten organischen und Produktionseinheit der Genossenschaft und damit auch den sozialistischen Wettbewerb innerhalb der Genossenschaften zu bewerten.*

c) *fortschrittliche Verfahren der Entlohnung, grundlegende Entlohnung und Prämiiierung für die Überplanproduktion, für Einsparung an Arbeit und sonstigen Kosten usw. folgerichtig anzuwenden;*

d) *die Istselbstkosten für die einzelnen Produkte der genossenschaftlichen Erzeugung zu ermitteln;*

e) *eine tiefgreifende ökonomische Analyse der genossenschaftlichen Wirtschaftsführung vorzunehmen, die bisherige organisatorische und produktionsmäßige Linie der Genossenschaft und die Einhaltung der richtigen Proportionen bei der Schaffung und Verteilung des genossenschaftlichen Einkommens zu bewerten;*

f) *die Grundsätze der innergenossenschaftlichen wirtschaftlichen Rechnungsführung bei der Leitung der untersten innerbetrieblichen organisatorischen und Produktionseinheiten (Feld- und Viehwirtschaftsbrigaden, Farmen usw.) folgerichtig anzuwenden.*

Auf diese Weise wird das neue Rechnungswesen zu einem wirksamen Werkzeug der Leitung und zu einem Hebel zur Steigerung der ökonomischen Wirksamkeit der Leitung werden.

Es ist jedoch klar, daß es zwar um ein Werkzeug, keineswegs jedoch um ein Universalmittel zur Heilung aller Mängel in den Genossenschaften geht. Es hängt alles davon ab, wie es die Genossenschaftsmitglieder selbst verstehen werden, die Vorzüge des neuen Rechnungswesens auszunutzen.

Využití prvotní evidence pro sledování vlastních nákladů v JZD

Использование первичного учета при исследовании себестоимости в ЕСХК

Ausnutzung der Grundstufe des Rechnungswesens (Erstevidenz) zur Verfolgung
der Selbstkosten in den LEG

Inž. Jan BRUTHANS

Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky ČSAZV, Praha

Úvod

Ke splnění některých úkolů našeho zemědělství, stanovených XI. sjezdem KSČ, musí být využito všech prostředků, které mohou zvýšit a zhospodárnit družstevní zemědělskou velkovýrobu.

Správně zhospodářňovat výrobu vyžaduje zvyšovat intenzitu zemědělské výroby i produktivitu práce a současně s tím snižovat vlastní náklady na jednotku zemědělských produktů. Tento úkol nelze dobře plnit, nejsou-li družstevníkům známy vlastní náklady a spolu s nimi i produktivita práce v jednotlivých úsecích výroby. Většina našich družstev dosud neví, zač vyrábí jednotlivé výrobky, nesrovnávají vlastní náklady s jiným družstvem, neznají, jak je produkce jednotlivých úseků rentabilní, ani nemohou dobře poznat příčiny vysokých nákladů a tím nalézt cesty jejich snižování. Z tohoto hlediska je sledování, rozbor a využití vlastních nákladů také jedním z předpokladů splnění velkých výrobních úkolů našeho zemědělství v letech 1960—1965.

Zjišťování vlastních nákladů v JZD

Zjišťování vlastních nákladů ve družstvech bylo dosud obtížné a ve mnohých případech nemožné, hlavně pro nedostatky v prvotní evidenci.

Prvotní a účetní evidence v době zakládání a upevňování družstev musela být jednoduchá, aby se mohli účetními stát družstevníci bez zvláštní kvalifikace a dlouhého školení. Větší požadavky na účetní evidenci nemohly být kladeny také proto, že kvalifikace pracovníků vyhotovujících prvotní doklady byla často nízká, a tak ani sama prvotní evidence nebyla vedena uspokojivě.

Víceletou praxí získali družstevníci zkušenosti, které dovolily zavedení nově upravené prvotní evidence od začátku roku 1958 (příkaz ministra zemědělství a lesního hospodářství ze dne 16. X. 1957 č. j. 433-186.870/57), dávající přesnější podklady ke zdokonalení nové účetní evidence.

Upravená prvotní evidence má mnoho výhod. Jednou z nich je i to, že dovoluje a značně ulehčuje výpočet vlastních nákladů, produktivity práce i hospodárnosti v jednotlivých úsecích výroby.

Je-li nově upravená prvotní evidence řádně vedena, je výpočet vlastních nákladů i produktivity práce snadný a za dva až tři dny uskutečnitelný.

Doklady a knihy prvotní evidence, potřebné pro výpočet vlastních nákladů zjednodušenou metodikou

Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky ČSAZV vypracoval metodiku zjednodušeného výpočtu vlastních nákladů ve družstvech.*)

Pro výpočet vlastních nákladů zjednodušenou metodikou *v rostlinné výrobě* se navrhuje použít tohoto kalkulačního vzorce:

1. Pracovní náklady

- a) přímo spotřebované pracovní jednotky,
- b) nepřímo spotřebované pracovní jednotky (pro administrativu, pomocnou výrobu, úklid dvora, školení družstevníků apod.),

2. Materiálové náklady

přímé:

- c) spotřeba nakoupených osiv,
- d) spotřeba vlastních osiv,
- e) spotřeba nakoupených strojených hnojiv,
- f) náklady na brigádníky (odměna včetně dopravy a stravování),
- g) odměna za práce STS;

nepřímé:

- h) náklady na potahy,
- i) náklady na vlastní traktory a auta,
- j) odpisy základních výrobních prostředků,
- k) všeobecná režie věcná (všechny ostatní materiálové náklady),
- l) náklady na chlévskou mrvu.

Materiálové náklady pod bodem c) až g) jsou přímými náklady v plném rozsahu, neboť lze je přímo započítat do jednotlivých výrobků. Další nákladové složky pod bodem h) až j) (náklady na potahy, vlastní traktory a odpisy) představují přechod od přímých k typicky nepřímým nákladům. Pro zjednodušení je zařazujeme k nepřímým nákladům.

Seskupením výše uvedených složek nákladů na jednotlivé plodiny a živočišné výrobky obdržíme jednak počet spotřebovaných pracovních jednotek a skupinu nákladů materiálových i s odměnami za práce STS, brigádníků a specialistů. Vedlejší výrobky (sláma, chrást, mrva apod.), oceněné pevně stanovenými cenami, se odečtou od materiálových nákladů a zjistí se materiálové náklady na hlavní výrobek; jeho vydělením celkovou sklizní příslušné plodiny nebo celkovou výrobou živočišných produktů se zjistí materiálové náklady na jednotku hlavního výrobku.

Vyčíslení vlastních nákladů ve dvou ukazatelích (v množství spotřebovaných pracovních jednotek a v materiálových nákladech v Kčs) umožňuje též vyjádřit vlastní náklady jediným peněžním ukazatelem v korunách, oceníme-li pracovní

*) Zemědělské aktuality č. 37 a přepracované druhé vydání č. 50, SZN, Praha.

jednotky podle volby buď srovnatelnou jednotnou výší nebo družstvem dosaženou výší pracovní jednotky.*)

Vlastní náklady je nutno sledovat nejen v úhrnu na jednotku hlavního výrobku, ale též podle jednotlivých složek nákladů na jeden hektar příslušné plodiny, na jednu dojnicu a na 100 krmných dnů příslušného druhu hospodářských zvířat. Tito ukazatelé jsou nutní při srovnávání mezi jednotlivými družstvy i u jednoho družstva v průběhu několika let.

Pro výpočet v *živočišné výrobě* se použije stejného kalkulačního vzorce jen s tím rozdílem, že přistupují náklady na vlastní a přikoupená krmiva a odpadají náklady na vlastní a přikoupená osiva, na strojená hnojiva a mrvu.

Nově upravená a řádně vedená prvotní evidence obsahuje a vyčísľuje mnohé složky vlastních nákladů na jednotlivé výrobky.

Z nově doporučené prvotní evidence lze vyčísľit přímou i nepřímou spotřebu pracovních jednotek v každém výrobním úseku. Spotřeba živé práce družstevníků je sledována v několika dokladech.

„*Pracovní záznam člena*“ (vzor č. PE 14 JZD), sloužící k výpočtu pracovních jednotek v rostlinné výrobě každého družstevníka za kratší časové období (zpravidla za dekádu), uvádí též, pro kterou plodinu byly práce konány. Již tento záznam při vhodné sumarizaci dovoluje vypočítat spotřebu pracovních jednotek pro každou plodinu. Pracovní jednotky sumarizujeme v kartách plodin, do kterých jsou postupně během roku z „*Pracovního záznamu člena*“ přenášeny účetním, popř. pomocnou silou. Na správném vedení a členění spotřeby práce závisí i přesnost vyčísľení přímých pracovních nákladů na jednotlivé plodiny, jakož i možnost úměrného rozdělení nepřímých pracovních nákladů a některých nákladů materiálových, pokud se tyto náklady rozděľují podle přímo spotřebovaných pracovních jednotek (všeobecná režie věcná, amortizace některých strojů a budov).

Přímou spotřebu pracovních jednotek pro jednotlivé úseky živočišné výroby lze podobně seskupit z „*Vyúčtování odměny ošetřovatelů v živočišné výrobě*“ (vzor č. PE 11 JZD). V tomto dokladu nové prvotní evidence, určeném k vyúčtování odměny ošetřovatelů hospodářských zvířat, je soustavně uváděna spotřeba práce v pracovních jednotkách odděleně pro každý úsek živočišné výroby. Po měsíčním vyúčtování se sumarizací dvanácti měsíčních výkazů zjistí přímá roční spotřeba práce v jednotlivých úsecích živočišné výroby.

Další spotřeba živé práce je uváděna v dokladu „*Záznam o provozu motorového vozidla - potahů*“ (vzor č. PE 12 JZD). V tomto dokladu, který slouží jako příkaz k jízdě, jsou vypočítány přiznané pracovní jednotky za vykonané práce v jednotlivých úsecích výroby. Z těchto záznamů lze počet pracovních jednotek přenášet do „*Karty plodin*“. Vzorů karet plodin lze rovněž použít k rozpisu pracovních jednotek na sledované úseky živočišné výroby a také k sumarizaci pracovních jednotek spotřebovaných na investice, povoznictví apod. Tak např. lze sumarizovat spotřebované pracovní jednotky traktoristů při dopravě materiálu na investiční výstavbu, při dopravě krmiv pro sledované úseky živočišné výroby, jakož i pro sumarizaci pracovních jednotek spotřebovaných při pracích pro cizí. V kartách plodin je nutné zvlášť označovat pracovní jednotky družstevníkům jezdícím s traktory, popř. s auty pro jejich oddělené vyčísľení na práce s traktory a auty, aby se umožnilo přesnější rozděľení nákladů vlastních traktorů, popř. aut, na sledované úseky výroby.

*) Výzkumný ústav zeměděľské ekonomiky ČSAZV používá pro tyto propočty jednotného ocenění pracovní jednotky ve výší 25 Kčs (v penězích i naturálních úhrnem).

Práce konané v dílnách zachycuje a sleduje „Vyúčtování práce dílny“ (vzor PE 13 JZD). Tento doklad umožňuje rozdělit přiznané pracovní jednotky na jednotlivé organizační útvary, popř. na práci pro cizí. Nezjišťují-li se vlastní náklady pro jednotlivé výrobní skupiny nebo je-li rozsah práce pro cizí nepatrný, pak se tyto práce v zjednodušené metodice podrobně nerozvádějí, ale rozdělují se společně s ostatními nepřímo vynaloženými pracovními jednotkami úměrně podle počtu pracovních jednotek přímo spotřebovaných na jednotlivé výrobní úseky.

Celková přímá spotřeba práce v pracovních jednotkách i s výkony jmenovitě uvedených družstevníků pro jednotlivé plodiny nebo dokonce i hony je sledována v dokladu „Karta plodiny“ (vzor č. PE 15 JZD). Řádně vedené karty umožňují srovnávat plán práce a potřeby pracovních jednotek se skutečností, ekonomicky hodnotit použitou technologii, sledovat vliv dodržování agrotechnických lhůt a osvětlovat příčiny úspěchů a neúspěchů ve výrobě.

Zadní strana tohoto dokladu je určena pro zápisy některých přímých materiálových nákladů v množství i v korunách. Jsou zde uvedeny náklady na strojená a statková hnojiva, osiva vlastní i přikoupená, za práce STS a popř. jiné náklady přímo vynaložené na příslušnou plodinu (ochranné prostředky, motouz, mláčení apod.), které se však nezahrnují do ostatních materiálových nákladů (tzv. režie věcné) nebo se z jejich celku odečítají.

Lze vést i zjednodušený přehled celkové spotřeby pracovních jednotek pro jednotlivé výrobní úseky (bez uvádění podrobných druhů prací), avšak potom nelze sledovat a srovnávat plán se skutečností a také nelze nalézt příčiny časté ne hospodárnosti ve spotřebě práce.

Nevedou-li družstva karty plodin, mohou převádět počet spotřebovaných pracovních jednotek v jednotlivých úsecích výroby přímo do výplatní listiny, ovšem bez dělení podle jednotlivých druhů prací. Doklad „Výplatní listina“ (vzor PE 16/221 JZD) zakončuje evidenci vykonané práce v rostlinné výrobě.

Údaje o odpracovaných pracovních jednotkách v živočišné výrobě, přidružené výrobě, dopravě, stavební činnosti a administrativě se přenášejí do výplatní listiny souhrnné, popř. dílčí (pro rostlinnou výrobu, živočišnou výrobu, stavební výrobu, přidruženou výrobu a práce v dílnách, dopravu, administrativu a ostatní práce) přímo ze základních dokladů (vyúčtování odměn ošetřovatelů v živočišné výrobě, záznam o provozu motorového vozidla aj.).

Pro rozdělení nákladů na potahy, vlastní traktory a auta na jednotlivé úseky výroby je však nutno ve výplatních listinách zvlášť označovat spotřebu pracovních jednotek družstevníků pracujících s potahy, traktory a auty.

Veškerý výdej výrobků a materiálu v družstvu, jakož i příjem bez dodacího listu od dodavatele se sleduje v dokladech „Příjemka“ (vzor č. PE 35/109 JZD) a „Výdejka“ (vzor č. PE 36/112 JZD). Soustavné vystavování příjemky a výdejky, a to i při výdeji krmiv, zavádí pořádek do celého koloběhu vlastních i nakoupených výrobků, umožňuje řádné a správné vedení skladní knihy a tím i zjišťování jednotlivých složek materiálových nákladů na osiva, hnojiva, krmiva apod. ve sledovaných úsecích výroby.

Využití upravené prvotní evidence k výpočtu vlastních nákladů zjednodušenou metodikou

Nově upravená a řádně vedená prvotní evidence na předepsaných vzorech zajišťuje vyčíslení všech přímých složek nákladů uvedených v kalkulačním vzorci pro jejich výpočet zjednodušenou metodikou.

Přímé pracovní náklady v pracovních jednotkách se jenom přenesou z karet plodin, na jejichž vzoru lze sumarizovat spotřebu pracovních jednotek v ostatních úsecích výroby, např. přiznané pracovní jednotky ošetřovatelům jednotlivých druhů a kategorií hospodářských zvířat, vyúčtování práce dílny, přiznané pracovní jednotky ze záznamů o provozu motorového vozidla, jakož i přiznané pracovní jednotky družstevníků pracujících v administrativě nebo v pomocné výrobě. Má-li družstvo ve formulářích karet plodin sumarizovány všechny přímo i nepřímé spotřebované pracovní jednotky, má dokonalý přehled o jejich rozdělení na jednotlivé výrobky a současně také základ pro rozdělení veškeré nepřímé spotřebované živé práce družstevníků na sledované úseky výroby.

Nepřímá spotřeba pracovních jednotek zahrnuje pracovní jednotky všech administrativních pracovníků (předsedy, účetního, vedoucích výrobních skupin) a dále všech pracovníků v pomocné výrobě, jako např. kováře, koláře, strojníka, dále při ošetřování koní, při veškerých opravách, a všechny ostatní pracovní jednotky, kromě jejich spotřeby v investiční výstavbě a v přidružené výrobě. Jejich úhrn se rozdělí na výrobní úseky podle počtu pracovních jednotek přímo spotřebovaných na těchto úsecích.

Náklady na osiva, hnojiva pro jednotlivé plodiny a v živočišné výrobě *náklady na krmiva* pro jednotlivé druhy hospodářských zvířat lze vyčíslit ze skladní knihy, vedené na základě soustavně vystavovaných výdejků a příjmků. Ve vlastní knize lze vést přesnou evidenci o obratu všech výrobků a výrobních prostředků, a to jak z vlastní výroby, tak i z přikoupených. Řádně vedená evidence vnitřního obratu s udáním místa spotřeby umožňuje i spolehlivé rozdělení všech druhů krmiv, steliv, osiv a sádí, jakož i hnojiv na vrub příslušných produktů. Podobně i kniha zvířat musí být pečlivě vedena, aby bylo možno sestavit obraty stáda a vyčíslit přírůstky, a to i za kratší období než jeden rok, a tak event. nedostatky ihned odstraňovat.

Náklady na potahy lze rovněž na základě upravené prvotní evidence lehce vyčíslit. Do těchto nákladů se zahrnují náklady na vlastní a přikoupená krmiva, amortizace koní a konírny, a odečítá se oceněná mrva. Náklady na potažní práci se pak rozvrhují na výrobní úseky podle výše pracovních jednotek družstevníků. Všechny potřebné podklady poskytuje prvotní evidence, generální inventarizace a výpočet výroby mrvy a jejího ocenění.

Náklady na vlastní traktory a auta je nutno zejména nyní pečlivě zjišťovat, aby se mohla sledovat hospodárnost převzatých mechanizačních prostředků od STS, jakož i nových strojů dodávaných našemu zemědělství, které mají podstatně přispět k hospodárnému zvýšení výroby a produktivity práce. V odděleně vyčíslovaných nákladech na vlastní traktory a auta, popř. na samostatné žací mlátičky a kombajny, jsou zahrnuty spotřebované pohonné hmoty a mazadla v pořizovacích cenách, náklady na opravy a na amortizaci. Veškerá data jsou uvedena na příslušných účtech (305 — *Spotřeba pohonných hmot a mazadel*, 306 — *Spotřeba ostatního nakoupeného materiálu*, 340 — *Odměny specialistům, popř. řemeslníkům*), které nutno roztrždit na vlastní traktory a auta, popř. na samostatné kombajny. Úhrn těchto nákladů se rozdělí podle podílu spotřeby pracovních jednotek traktoristů, řidičů aut a kombajnů na jednotlivé výrobní úseky.

Výpočet amortizace základních výrobních prostředků bude nyní značně usnadněn a zpřesněn generální inventarizací a stanovením odpisových částek. Celková částka odpisů se rozvrhne na výrobní úseky, u nichž se sledují vlastní náklady, podle těchto hledisek:

1. Určitý úsek přímo zatěžují odpisy těch základních výrobních prostředků, které jsou pro tento úsek určeny (kravín — krávy, sušárna chmele — chmel).

2. Skupinu určitých výrobních úseků zatěžují odpisy základních výrobních prostředků, určených jen pro tuto skupinu (skladiště strojených hnojiv — rostlinnou výrobu, samovaz — zrniny). Odpisy se pak rozdělují podle přímo odpracovaných pracovních jednotek u těch výrobků, pro které byly používány.

3. Odpisy ostatních základních výrobních prostředků, které nelze rozvrhnout shora uvedenými způsoby, se rozdělí na všechny výrobní úseky podle přímo odpracovaných pracovních jednotek.

Náklady na všeobecnou režii věcnou zahrnují všechny ostatní materiálové náklady, které nebyly přímo rozděleny nebo uvedeny v pomocné výrobě. Jde zpravidla o nakoupený stavební materiál na údržbu, spotřebu pohonných látek a mazadel dosud nezahrnutých v nákladech na vlastní traktory, auta a samohodné kombajny, spotřebu ostatního nakoupeného materiálu drobných a krátkodobých předmětů, kancelářských potřeb, energie, udržování základních výrobních prostředků, pokud již nebyly jinde zahrnuty do nákladů, a různé věcné náklady. Pro zjednodušení výpočtů se do těchto nákladů zahrnují i odměny specialistům, řemeslníkům, mzdy a sociální náklady, ačkoli svou povahou nepatří do materiálových nákladů. Z téhož důvodu se sem zařazují i tzv. neproduktivní náklady, např. škody, penále apod. Do všeobecné režie zahrnujeme i nájemné a pachtovné.

Při rozbořech nákladů a jejich hospodárnosti se hledají skryté rezervy a možnosti úspor v celé této skupině nákladů. Nebylo by správné analyzovat části těchto nákladů již rozdělených na jednotlivé úseky, neboť výše rozdělených částek je závislá na způsobu rozdělování, které se v této zjednodušené metodice řídí podle množství přímo spotřebovaných pracovních jednotek.

Náklady na chlévskou mrvu jsou poslední složkou vlastních nákladů v rostlinné výrobě. Množství vyrobené mrvy, které není v prvotní evidenci sledováno, se vypočte z průměrných stavů hospodářských zvířat, ocení se (cent po 3, — Kčs) a rozvrhne se na plodiny, popř. na kultury podle výměry. Toto zjednodušené rozdělování má pokud možno co nejvíce přihlížet ke skutečnosti, to znamená např. tak, že méně hnojené louky nebo pastviny se na jeden hektar zatěžují jen polovinou nebo třetinou než hektar orné půdy a intenzívně hnojené chmelnice nebo zeleniny dvojnásobně. Prakticky se celkové náklady na chlévskou mrvu rozdělují na výměru orné půdy zvětšené o dvojnásobnou plochu na hnojení velmi náročných plodin a kultur a zmenšené o polovinu nebo třetinu výměry luk a pastvin.

Náklady na krmiva tvoří největší část vlastních nákladů v živočišné výrobě. Má-li výpočet vlastních nákladů v živočišné výrobě sloužit k jejímu zvyšování, z hospodárnění a odstraňování nedostatků, je nutno, aby prvotní evidence spolehlivě zaznamenávala množství vlastních a přikupovaných krmiv, spotřebovaných jednotlivými druhy, popř. kategoriemi hospodářských zvířat. Dosahuje se toho pečlivým vystavováním výdejků na jednotlivé druhy vlastních a přikupovaných krmiv pro krávy a ostatní skot, pro prasnice a ostatní prasata, pro koně a pro drůbež.

Kromě vlastních nákladů jsou s výrobou družstva spojeny výdaje společenské povahy, jako např. daně, dávky, pojistné a úroky. Tyto výdaje rozdělujeme na jednotlivé produkty opět v poměru přímo spotřebovaných pracovních jednotek. Součet vlastních nákladů a společenských výdajů dává celkové náklady na výrobu.

Využití vlastních nákladů k zvyšování a z hospodárnění výroby

Soustavné sledování a rozbor vlastních nákladů slouží především k tomu, aby družstvům pomohlo odhalit nedostatky ve výrobě, v organizaci práce, odhalit rezervy a nalézt cesty ke snižování vlastních nákladů na jednotku výrobku.

Podrobný rozbor hlavních složek nákladů, zejména u těch výrobků, které vykazují vysoké vlastní náklady na jednotku produkce, ukáže cestu, jak zvýšit a zlevnit výrobu.

Především je nutno hledat možnosti úspor nákladů na živou práci, které z celkových vlastních nákladů na jednotlivé výrobky činí největší podíl, a to 30 až 50 %. Účelné úspory práce je možno dosáhnout téměř ve všech úsecích výroby, je-li její potřeba předem dobře promyšlena, plánem stanovena, s družstevníky projednána, dobře organizována a jsou-li družstevníci na zvýšení výroby hmotně zainteresováni. Podstatné úspory živé práce lze dosáhnout zaváděním komplexní mechanizace a nové technologie. Tak např. použijí-li družstva novou soustavu strojů, navrhovanou pro třetí pětiletku, sníží se spotřeba živé práce na hektar pšenice dvou- a třífázovou sklizní na 30 procentech sklizňové plochy, z 13,17 pracovních dnů v roce 1957 na 8,86 v roce 1965, na hektar kukuřice na zrno přesným řádkovým setím kalibrovaných zrn a kombajnovou sklizní čelně neseným kombajnem bez odlišovače a zkrmováním zešrotovaných palic bez drhnutí a odlišování, sníží se spotřeba práce z 59,02 na 17,24 dnů, u brambor kombajnovou sklizní na 35 procentech sklizňové plochy ze 49,70 na 32,31 a u jetelovin sklizením zavádě píce a jejím umělým dosoušením klesne spotřeba živé práce na hektar plodiny z 15,98 na 6,91 dnů atd. I když zavedení nové technologie bude vyžadovat větší kvalifikace pracovníků a tím i vyššího hodnocení práce, klesnou pracovní náklady např. na hektar pšenice z 582,— Kčs na 459,— Kčs, na hektar kukuřice na zrno z 2420,— Kčs na 895,— Kčs, na hektar brambor z 2093,— Kčs na 1676,— Kčs a na hektar jetelovin ze 705,— Kčs na 359,— Kčs apod.

Úspora živé práce bude vyžadovat určitého zvýšení materiálových nákladů, především amortizace a oprav strojů, jakož i nákladů na pohonné hmoty a mazadla. Vlastní náklady na hektar plodiny však poklesnou, neboť při účelné mechanizaci bude růst materiálových nákladů menší a pomalejší než pokles pracovních nákladů. Vlivem nové technologie se zvýší i hektarové výnosy, takže vlastní náklady na cent výrobku se podstatně sníží.

V rostlinné výrobě jsou velmi závažnými náklady na osiva a hnojiva. Při výrobě nebo nákupu osiv a sádí je třeba dobře uvážit, zda je výhodné vypěstovat celou potřebu na semenářských dílcích nebo se specializovat jen na výrobu některých osiv, pro která jsou vhodné podmínky, a nákupy omezit jen na nejnútnejší míru. Nepromyšlené přikupování semen a sádí může výrobu zdražovat, popř. i snižovat.

Podobné platí i o nákladech na strojená hnojiva. Neuvážené omezování jejich nákupu by bylo nesprávné, neboť právě větší a účelné používání strojených hnojiv je jedním z předpokladů zvyšování hektarových výnosů. Jde o to, aby náklady na strojená hnojiva stoupaly úměrně k růstu hektarových výnosů. To vyžaduje dobře promyšleného plánu hnojení, hnojení všestranného a vhodně používaného se zřetelem na požadavky pěstovaných plodin, jejich předplodin, podsevů a plodin následných, jakož i na povahu půd. Strojená hnojiva mají tím větší a jistější účinek, čím struktura půdy je lepší a čím více obsahuje organických látek. Účinek strojených hnojiv bude efektivnější, bude-li se současně dostatečně hnojit dobře ošetřenými statkovými hnojivy, kompostem a zeleným hnojením.

Dosavadní způsoby ošetřování a používání stájových hnojiv bývají velmi neuspokojivé a jsou spojeny s nadměrnými ztrátami živin. Někdy také způsob rozhazování strojených hnojiv není hospodárný (nevhodné, nerovnoměrné rozhazování).

Zavádění nové technologie a mechanizace prací v živočišné výrobě povede k výraznému snížení vlastních nákladů úsporou živé práce. Tak například v chovu ostatního skotu při celostátním průměru asi 46 % volně ustájených kusů v roce 1965 se sníží spotřeba lidské práce na 100 krmných dnů z 5,3 pracovních jednotek v roce 1957 na 3,3 pracovní jednotky. Ve výkrmu prasat bude dosaženo výrazného snížení vlastních nákladů zaváděním krmných automatů při plné mechanizaci přípravy a dopravy krmných směsí a při mechanizovaném odstraňování mrvy. Podle kalkulací vlastních nákladů do roku 1965 klesne uvažovaným ustájením potřeba pracovních jednotek na 100 krmných dnů jatečných prasat z 0,99 pracovních jednotek v roce 1957 na 0,48 pracovních jednotek v roce 1965, tedy na polovinu.

Zvýšená mechanizace umožní vyřadit i přebytké potahy, které zdražují výrobu. Takto ušetřených krmiv lze výhodně použít ke zvýšení užitkovosti a stavů skotu.

Rozbor vlastních nákladů v živočišné výrobě často ukáže na hrubé nedostatky ve výrobě vlastních krmiv. S půdou se dobře nehospodáří a z poměrně velkých ploch pícnin se získává malé množství krmiv a často i špatné jakosti. Následky se projevují pak v nízké užitkovosti, větší spotřebě krmiv na jednotku produkce a ve drahé živočišné výrobě. Zde jsou velké nevyužité rezervy, jak ukazuje příklad družstev, u nichž Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky ČSAZV sleduje vlastní náklady. Vlastní náklady na kilogram přírůstu živé váhy skotu v JZD Kravaře činily 17 Kčs a byly vysoké hlavně proto, že průměrný denní přírůstek byl nepatrný (0,18 kg), potřeba živin na kilogram přírůstu krajně vysoká (27 ovesných jednotek) a náklady na krmiva rovněž vysoká (9,60 Kčs). Naproti tomu JZD Božetěchovo mělo vlastní náklady na kilogram přírůstu živé váhy skotu 9,60 Kčs, neboť průměrný denní přírůstek činil 0,84 kg a spotřeba krmiv činila 7 ovesných jednotek ve výši 6,40 Kčs.

Při malých denních přírůstcích se doba výkrmu prodlužuje, čímž se na jednotku výrobku spotřebovává značné množství živin.

Družstva nesmějí vidět cestu ke zlepšení v jednostranném plošném rozšiřování krmivové základny pro plánované stavy hospodářských zvířat, nýbrž ve zintenzívnění a ve zkvalitnění jejich výroby na přiměřené ploše. Rozšíření ploch při jejich nízkých hektarových výnosech by vedlo jednak k omezení ploch ostatních plodin, a tím ke snížení tržeb rostlinné výroby, a jednak k výrobě drahých krmiv. Rozdíl v nákladech na jednotku živin jsou u jednotlivých družstev značné. Tak např. JZD Nedošín při hektarovém výnosu vojtěškového sena 69,84 q a nákladech na hektar 1214 Kčs vyrábělo jednu ovesnou jednotku za 0,39 Kčs, kdežto JZD Hostovlice při hektarovém výnosu 61,01 q a nákladech na hektar 1564 Kčs vyrábělo ovesnou jednotku již za 0,57 Kčs a JZD Nižná při hektarovém výnosu 25,12 q a nákladech na hektar 1496 Kčs dokonce za 1,32 Kčs.

Zintenzívnění a zkvalitnění výroby pícnin povede k jejich zlevnění, zabezpečí dostatečnou krmivovou základnu, nutnou pro zvyšování přírůstků, čímž zkrátí dobu výkrmu, v němž se ušetří značné množství krmiv, která by jinak při prodloužené době výkrmu byla spotřebována zvířaty jako záchovná dávka. Snížení nákladové složky krmiv a zvýšené přírůstky se tak projeví poklesem nákladu na jednotku produkce.

Zabezpečení dostatečné a kvalitní krmivové základny z úměrné plochy pícnin je hlavním úkolem každého družstva, jehož splněním budou vytvořeny základní předpoklady růstu a zlevnění zemědělské výroby. Bude tím zajištěno nejlepší hospodaření půdou, uvolní se plochy pro tržní plodiny, zabezpečující výživu lidu, potřeby průmyslu a exportu.

З а в ě р

Упravená prvotní evidence, doporučená ministerstvem zemědělství, umožňuje zavést pořádek do hospodaření družstev, a proto jí musí být věnována ve všech družstvech velká péče. Je třeba, aby se včasné a správné vedení prvotní evidence stalo záležitostí všech družstevníků a aby byl sestaven, projednán a schválen závazný plán vystavování a oběhu dokladů. Tím se současně vytvoří předpoklady k jejímu využití pro soustavné zjišťování, rozbor a využití vlastních nákladů, ať již podle metodiky ministerstva zemědělství (pro JZD, která zavedla novou účetní soustavu), nebo podle zjednodušené metodiky, navržené Výzkumným ústavem zemědělské ekonomiky ČSAZV v Praze (pro družstva se starou účetní evidencí).

Řádně vedená prvotní evidence dává podklady k opatřením pro upevnění vnitrodružstevní ekonomiky, organizace výroby a práce, pro zvyšování výroby a produktivity práce, a tím i k soustavnému snižování vlastních nákladů na jednotku produkce.

Pro soustavné zjišťování, rozbor a využití vlastních nákladů podle jakékoli metodiky je rozhodujícím předpokladem dobře vedená prvotní evidence. Náročné úkoly třetí pětiletky na zvýšení a zhospodárnění zemědělské výroby proto vyžadují, aby všechna družstva věnovala správnému vedení vhodné prvotní evidence největší pozornost.

Использование первичного учета при исследовании себестоимости в ЕСХК

Правильно поставленный первичный учёт, рекомендованный Министерством сельского хозяйства, дает возможность ввести порядок в хозяйство кооперативов. Вот почему этому виду учета во всех кооперативах должно быть уделено самое большое внимание. Необходимо, чтобы своевременный и правильно проводимый первичный учет стал делом всех членов кооперативов; необходимо, чтобы составлялся, обсуждался и утверждался обязательный план оформления и обращения документов. Этим самым создаются одновременно предпосылки к использованию первичного учёта для систематического установления себестоимости, ее анализа и соответствующего ее использования; при этом все равно проводится ли этот учёт согласно методике Министерства сельского хозяйства (для ЕСХК, которые ввели новую систему учёта) или согласно более простой методике, предложенной Научно-исследовательским институтом экономики сельского хозяйства ЧСАСХН в Праге (для кооперативов со старым бухгалтерским учётом).

Правильно проводимый первичный учёт создает условия для проведения мероприятий, направленных на укрепление внутрикооперативной экономики, организацию производства и труда, на подъём производства и производительности труда, а тем самым и на систематическое снижение себестоимости на единицу продукции.

Для систематического установления себестоимости, ее анализа и соответствующего использования, проводимых по той или иной методике, решающим фактором является правильно проводимый первичный учёт. Весьма серьезные требования третьей пятилетки, направленные на подъём и экономичность сельскохозяйственного производства, требуют поэтому того, чтобы все кооперативы посвятили самое большое внимание правильной постановке соответствующего первичный учета.

Ausnutzung der Grundstufe des Rechnungswesens (Erstevidenz) zur Verfolgung der Selbstkosten in den LEG

Die vom Ministerium für Land-, Forst- und Wasserwirtschaft empfohlene verbesserte Grundrechnung ermöglicht es, die Wirtschaftsführung der Genossenschaften in Ordnung zu bringen und es muß ihr daher in allen Genossenschaften die gebührende Sorgfalt gewidmet werden. Es ist notwendig, daß die zeitgerecht und richtig geführte Grundrechnung zur Angelegenheit aller Genossenschaftsmitglieder werde, daß ferner ein verbindlicher Plan der Ausstellung und des Umlaufs der Belege aufgestellt, durchbesprochen und genehmigt werde. So werden gleichzeitig die Voraussetzungen für die Auswertung der Grundstufe des Rechnungswesens zur systematischen Ermittlung, Analyse und Ausnutzung der Selbstkosten geschaffen, sei es nun nach der Methodik des Ministeriums für Land-, Forst- und Wasserwirtschaft (für LEG, die das neue Buchführungssystem einführen) oder nach der vereinfachten, vom Institut für Agrarökonomik der ČSAZV in Prag (für Genossenschaften mit dem alten Rechnungswesen) vorgeschlagenen Methodik.

Die richtig geführte Grundrechnung liefert Unterlagen für Maßnahmen zur Festigung der innergenossenschaftlichen Ökonomik, Betriebs- und Arbeitsorganisation, zur Erhöhung der Produktion und Arbeitsproduktivität und damit zur systematischen Senkung der Selbstkosten je Produkteneinheit.

Eine gut geführte Grundrechnung ist die entscheidende Voraussetzung für die systematische Ermittlung, Analyse und Auswertung der Selbstkosten nach jedweder Methodik. Die anspruchsvollen Aufgaben des Dritten Fünfjahrplanes zur Steigerung der landwirtschaftlichen Produktion und ihres ökonomischen Nutzeffektes erfordern, daß alle Genossenschaften der richtigen Führung einer geeigneten Grundrechnung die größte Aufmerksamkeit widmen.

Stroje výpočetní techniky pomáhají družstvům

Машины расчётной техники помогают кооперативам

Maschinen der Abrechnungstechnik helfen den Genossenschaften

Inž. Jaroslav VONDRÁK
Kancelářské stroje n. p., Praha

Úvod

Se vznikem a rozvojem velkých výrobních celků, jako jsou družstva, stoupají nároky nejen na organizaci rostlinné a živočišné výroby, ale i na ekonomiku a na jejich řízení. Tyto zvýšené požadavky si vynucují specializaci řídicího aparátu, což však zároveň vyžaduje koordinaci jednotlivých specializovaných článků.

Zvyšující se objem administrativních prací vyžadoval buď zvyšování počtu interních nebo externích administrativních pracovníků nebo se projevil v nedokonalém, nepřesném a opožděném zpracování těchto prací, především účetní evidence. To je však v rozporu se zájmy nejenom všech družstevníků a družstva jako celku, ale i v zásadním rozporu s posláním těchto socialistických organizací. Takováto administrativa dává totiž volný průchod nepořádku a dezorganizaci a ve svých důsledcích znamená nepořádky v odměňování, a tím i podlamování pracovní morálky a spokojenosti družstevníků. Kromě toho neúplná a opožděně vedená účetní evidence vede k nemožnosti vyvozování jakýchkoliv účinných závěrů a opatření pro zlepšení hospodaření.

Je však ještě jedna cesta. Zvládnout rostoucí úkoly zvyšováním produktivity práce administrativních pracovníků. Jde o organizační a racionalizační opatření, odstranění duplicit práce, zjednodušení pracovního postupu, vyloučení zbytečných prací a především o zavádění mechanizace evidence a výpočetních prací, jež zejména v souvislosti se slučováním družstev nabývá mimořádného významu.

Prostředky výpočetní techniky

Mechanizační prostředky výpočetní techniky, používané ve družstvech, se třídí do tří skupin:

a) v první skupině jsou malé mechanizační prostředky — sčítací a kalkulační stroje. Tyto prostředky jsou vcelku málo složité a jejich používání je snadné. Jsou to stroje, které práci usnadňují, zrychlují a zpřesňují. Jsou přechodem od zcela nemechanizovaného zpracování (ručního) k vyšším mechanizačním prostředkům. Usnadňují především jednoduché početní úkony, jako např. sčítání, odčítání, násobení a dělení.

b) ve druhé skupině jsou střední mechanizační prostředky — účtovací stroje různých typů a modelů. To jsou již stroje složitější, které nejen usnadňují počtářské úkony, jako sčítání a odčítání, ale na nichž lze základní úkony i spojovat. Např. účtovací stroje nejen zapisují text a čísla, ale současně též počítají. Vykonávají zcela samočinně křížovou kontrolu údajů, zapisovaných v tabulární formě — do různého počtu sloupců a řádek, tedy početní úkon v účetní evidenci nejobvyklejší, ale zároveň velmi pracný. Přitom stroje vykazují vodorovně, a často i svisle, kladné i záporné výsledky. Navíc pak mohou zpracovávat údaje podle určitých hledisek. Pomocí předkládaných účtových listů a současně pomocí deníků, vznikajících propisem, mohou třídit údaje podle různých hledisek a zapisované údaje pak shromažďovat v počítaadlech podle hledisek, odlišných od hledisek původního pořádku.

c) ve třetí skupině jsou velké mechanizační prostředky — stroje na děrné štítky. Pracují v souborech několika účelových strojů (děrovače, třídiče, tabelátory aj.). Kromě základních početních úkonů třídí automaticky také doklady; týchž záznamů lze mnohokrát použít k získání údajů podle jiných hledisek.

Nyní jde především o to, aby všechna družstva byla postupně vybavena základními prostředky výpočetní techniky, tj. sčítacími stroji s páskou a kalkulačními stroji. Vybavení družstev těmito stroji je nezbytným předpokladem pro zvládnutí účetní evidence, pro sestavování celoročních výrobně finančních plánů družstev, pro výpočet vlastních nákladů a jiných prací obdobného charakteru.

U družstev, kde jsou předpoklady k hospodárnému využití účtovacích strojů, je možno mechanizovat vedení účetní evidence pomocí moderních strojů, jako jsou stroje Astra a stroje Optimatic. Tyto stroje lze s úspěchem využít i při jiných pracích, jako je plánování, statistika, a hlavně při výpočtu a evidenci pracovních jednotek, a tím i odměn za práci jednotlivých družstevníků.

U velkých družstev s vyspělou organizací práce a výroby je možno celou problematiku evidence pracovních jednotek zvládnout pomocí strojů na děrné štítky v některé strojné početní stanici.

Poslání mechanizace

Úkoly mechanizace administrativních prací lze shrnout asi do těchto hlavních bodů: 1. usnadnit, 2. zrychlit, 3. zpřesnit, 4. prohloubit a 5. zlevnit práci.

Příkladem je počítací stroj, který šetří pracovníka tím, že vlastní početní úkon vykoná stroj, zatímco člověk do stroje „umístí“ jen žádané údaje. Práce na počítacím stroji je rychlejší než u hbitého počtáře a je přesnější. Výsledek je také úhlednější, čitelnější a možnost chyb při opisování údajů je omezena na nejmenší míru. Proto také malé mechanizační prostředky výpočetní techniky mají za úkol především odlehčit účetnímu a ostatním funkcionářům družstva od poměrně pracných výpočtů, vykonávaných dosud „z hlavy“, a umožnit jim, aby se především věnovali využívání údajů evidence, tj. rozborové činnosti. Dosavadní stav ručního zpracování evidence a dosud malé vybavení počítacími stroji zatěžuje účetní družstev natolik, že veškeré jejich úsilí směřuje k dodržení účetní evidence v azuritě; pravému svému poslání, tj. rozborům hospodaření, se i přes nejlepší vůli nemohou věnovat.

Účtovací stroje a stroje na děrné štítky umožňují dále:

1. zlepšení ochrany družstevního vlastnictví,
2. možnost v co nejširším měřítku uplatnit progresivní formy odměňování se zajištěním spravedlivé soustavy základní odměny,

3. využití údajů účetní evidence, zejména ke zjišťování vlastních nákladů,
4. ekonomické rozborů a kontrolu hospodaření celého družstva i jeho jednotlivých výrobních skupin a výrobních úseků,
5. plánovitou organizaci práce a řízení.

Předpoklady pro mechanizaci pomocí účtovacích strojů

Vytvoření velikých celků, jakými jsou zejména sloučená družstva, nejenže umožňuje, ale přímo dává dobré předpoklady pro ekonomické využití účtovacích strojů. U družstev menších, kde by nebylo možno těchto výkonných strojů plně využít, je potom možno zřizovat mezidružstevní zúčtovny (formou sdružení družstev), ve kterých by se zpracovávala účetní evidence pro více družstev. Zkušenosti ukazují, že vytvoření těchto mezidružstevních zúčtoven je reálnou cestou k plnému využití účtovacích strojů.

Mezidružstevní zúčtovny obstarávají hromadné výpočtové a evidenční práce. Zhotovují všechny větší početní práce, a to jak pravidelné (podle pracovních postupů), tak i jednorázové, např. plánovací, inventurní atp. na strojích malé a střední mechanizace. Takováto centralizace zvyšuje produktivitu práce, neboť se pracuje na nejvýkonnějších strojích a osvědčenými metodami, které se poměrně snadno osvojují. Při organizaci práce v těchto mezidružstevních zúčtovnách se nesmí zapomínat na celkové rozložení práce jednotlivých družstev během období, týdne, dne. Aby byl správně zachycen sled prací jednotlivých družstev, doporučuje se vypracovat harmonogramy prací, z nichž by bylo zřejmé, kterou práci a pro které družstvo a také kdy se bude vykonávat a do kdy musí být skončena (termíny odvedení práce).

Jedním z dalších základních předpokladů je pořádek v provozu družstva a pořádek ve vedení prvotní evidence, která musí být bezpodmínečně úplná, přesná a včasná. Správné a účelné vystavování dokladů je nanejvýše důležité, neboť na nich závisí pořádek v hospodaření. Když dokladový systém není v pořádku, dostává i účtárna zkreslené výsledky a celá evidence neslouží svému základnímu poslání.

Zpracování evidence práce a pracovních jednotek

Pracnost a obtížnost evidování pracovních jednotek

Nejrozsáhlejším a nejpracnějším úsekem evidence ve družstvech je evidence práce a pracovních jednotek, a to zejména v rostlinné výrobě. Tato pracnost je dána především množstvím pracovních operací, které se v rostlinné výrobě objevují a pro něž jsou stanoveny samostatné výkonové normy, dále možností konat jednu a touž pracovní operaci (= druh práce) různým způsobem, i tím, že jednotlivé operace vykonává více pracovníků. Tato pracnost a rozsáhlost evidence práce a pracovních jednotek je dále zvyšována častou nutností třídit spotřebované pracovní jednotky z různých hledisek.

Především se sledují spotřebované pracovní jednotky podle polních výrobních skupin a v jejich rámci podle plodin, které má daná polní skupina ve svém osevním postupu. Bez tohoto třídění by nebylo možno účinně kontrolovat plánovanou spotřebu pracovních jednotek v celoročním výrobně finančním plánu družstva a nebylo by také možno zjišťovat výši nároku polní skupiny na prémii za překročení plánovaného

výrobního úkolu. Spotřebované pracovní jednotky se sledují podle plodin i pro zjišťování skutečných vlastních nákladů jednotlivých výrobků družstevní výroby. Práce družstevníků je totiž jednou z nejdůležitějších složek vlastních nákladů družstevní produkce.

Spotřebované pracovní jednotky v rostlinné výrobě se dále sledují podle jednotlivých pracovních operací (druh prací). Toto jejich členění je základním předpokladem pro účinnou a operativní kontrolu plánované spotřeby živé práce ve družstvu a pro kontrolu dodržování výkonových norem ze strany funkcionářů (vedoucích polních výrobních skupin, pracovních čet).

Konečně se sleduje spotřeba pracovních jednotek podle jednotlivých členů, aby bylo možno koncem měsíce řádně sestavit výplatní listiny záloh na pracovní jednotky a koncem roku s každým družstevníkem řádně vyúčtovat jeho peněžní i naturální odměnu. V tomto členění se sleduje spotřeba pracovních jednotek u každého člena podle plodin, na kterých pracoval. Jinak by se prémie, přiznaná polní výrobní skupině, nemohla řádně rozdělit mezi její jednotlivé členy. Prémie se totiž rozděluje (pokud má na ni polní výrobní skupina nárok) podle počtu pracovních jednotek, odpracovaných jednotlivými členy na té plodině, za kterou je prémie přiznána.

Pro svou rozsáhlost a pracnost je evidence práce a pracovních jednotek, zejména v rostlinné výrobě, přímo předurčena pro strojní zpracovávání. Při zavádění účtovacích strojů ve družstvech je proto nutno se zaměřit především na tento úsek družstevní evidence.

Prvotní evidence práce a pracovních jednotek v rostlinné výrobě

Základním prvotním dokladem o práci v rostlinné výrobě je pracovní záznam člena. Vystavuje se ve dvou vyhotoveních, z nichž jeden po jeho uzavření a podepsání vedoucím polní výrobní skupiny dostává člen, druhý — podepsaný členem a vedoucím polní výrobní skupiny — dostává účetní družstva k dalšímu zpracování.

Dosavadní způsob zpracování

Při dosavadní formě ručního zpracování vypisoval účetní družstva dekádně, resp. týdně z pracovních záznamů celkové množství práce a počet přiznaných pracovních jednotek do karet plodin, vedených pro každou polní výrobní skupinu a plodinu. Kromě toho celkový počet pracovních jednotek za dekádu (součet pracovních záznamů členů) sumarizoval podle jednotlivých členů přímo na výplatní listině ve sloupcích určených pro jednotlivé dekády. Koncem měsíce zapisoval účetní z výplatních listin a z karet plodin opisem počet pracovních jednotek na účtový list pro zúčtování odměn se členy, a to jak celkové jejich množství, odpracované tímto členem, tak i v členění podle jednotlivých plodin, na kterých člen pracoval.

Ruční zpracování evidence práce a pracovních jednotek je značně náročné a je také jednou z hlavních příčin toho, že ve všech družstvech se nevede v potřebné hloubce. Použitím strojů Astra 170/25 a Optimatic 922 a při zachování všech potřebných hledisek pro třídění spotřebovaných pracovních jednotek klesne pracnost asi o 60 %.

Postup zpracování evidence práce a pracovních jednotek v rostlinné výrobě na účtovacích strojích Astra 170/25

Podle prvotních dokladů o práci v rostlinné výrobě, tj. pracovních záznamů členů, roztríděných podle polních výrobních skupin, se dělají zápisy na „*Evidenční list pracovních operací na plodině*“ a na „*Sběrný list pracovních jednotek odpracovaných*“

členem". Na levé straně válce účtovacího stroje se předkládá evidenční list pracovních operací na plodině (formát A 4 na ležato) a na pravou stranu válce se předloží sběrný list pracovních jednotek odpracovaných členem (formát A 5 na výšku).

Na sběrný list operací se vypíše datum (automaticky), číslo dokladu a číslo člena. Do sloupce pro jednotlivé operace (každý evidenční list pracovních operací má sloupce pro osm pracovních operací — více pracovních operací se během jedné dekády na jedné plodině nemůže objevit) vypíše se vždy množství práce a počet přiznaných pracovních jednotek. Pracoval-li člen u jedné plodiny na více pracovních operacích, stroj automaticky pracovní jednotky sečte za všechny operace u této plodiny a na sběrný list samostatně vypíše počet pracovních jednotek člena v pořadí: datum, číslo dokladu a číslo člena. Celkový počet pracovních jednotek stroj automaticky vypíše ve sloupci „náběh“ teprve po předchozí volbě počítadla (nucená volba). Pro každou plodinu se totiž volí jedno předem určené počítadlo, které souhlasí s číslem plodiny.

Po zapsání pracovních operací, odpracovaných členem na jedné plodině, se na levé straně válce vymění evidenční list pracovních operací za jiný (další plodiny) a v zápisech se obdobným způsobem pokračuje.

Při účtování poslední položky pracovního záznamu člena k popsanému pracovnímu pochodu přistupuje navíc zapsání starého zůstatku. Stroj automaticky vypočte nový zůstatek a vypíše jej do sloupce „Nový stav od začátku měsíce“ a vrátí se do výchozí polohy.

Tak děláme veškeré práce, spojené s evidencí pracovních jednotek na účtovacím stroji. Jenom součty na evidenčním listě operací ve sloupcích, určených pro jednotlivé druhy prací, sečítáme sečítacím strojem koncem každé dekády.

Výhody strojového zpracování

Mechanizace evidence práce a pracovních jednotek v rostlinné výrobě umožňuje:

1. sledovat na evidenčním listě pracovních operací množství práce na každé pracovní operaci u jednotlivých plodin a kolik pracovních jednotek za toto množství práce bylo přiznáno. Tím se umožňuje operativní kontrola spotřeby pracovních jednotek ve srovnání s plánem (v celoročním výrobně finančním plánu družstva se plánuje jejich spotřeba podle jednotlivých plodin a v nich pak podle jednotlivých pracovních operací) a současně i kontrola dodržování výkonových norem, schválených členskou schůzí;

2. sledovat, kolik pracovních jednotek celkem bylo odpracováno u každé plodiny, a to v členění podle polních výrobních skupin (za dekádu, měsíc i narůstajícím obratem od počátku roku). Toto sledování pracovních jednotek na sběrném listě plodiny (kartě plodiny) slouží nejenom ke kontrole jejich plánované spotřeby, ale i pro sestavování operativní kalkulace přímých nákladů a výsledné kalkulace skutečných vlastních nákladů jednotlivých plodin;

3. sledovat, kolik pracovních jednotek odpracoval člen (za dekádu, měsíc a narůstajícím obratem od začátku roku). Pro rozdělení eventuální prémie mezi jednotlivé členy polní výrobní skupiny lze získat potřebný základ poměrně snadno. Počet pracovních jednotek, které odpracovali jednotliví členové na příslušné plodině se vysčítá ze sběrných listů;

4. sledovat, kolik pracovních jednotek a na kterých plodinách bylo odpracováno u jednotlivých polních výrobních skupin.

Sběrný list pracovních jednotek odpracovaných členem je veden s kopií, která se dává při výplatě člena. Proto si může každý člen snadno ověřit správnost zúčtovaných pracovních jednotek s kopiemi pracovních záznamů, které mu koncem každé dekády odevzdal vedoucí polní výrobní skupiny.

Zpracování pracovních jednotek v dalších výrobních úsecích

Obdobně se může zpracovávat evidence práce a pracovních jednotek u stavebních skupin (čet) s tím, že volitelná počítadla 00 až 19 se použijí pro jednotlivé

investiční akce, a místo evidenčního listu pracovních operací se použije jednoho společného evidenčního listu pro všechny akce. Podobně lze zpracovat pracovní jednotku v přidružené výrobě družstva, popř. v údržbářských dílnách.

V posléze uvedeném případě se využijí volitelná počítadla pro registraci spotřebovaných pracovních jednotek, odpracovaných na údržbě a opravách v jednotlivých výrobních úsecích družstva. Např. počítadlo 0 pro pracovní jednotky odpracované na údržbě a běžných opravách pro rostlinnou výrobu, počítadlo 1 pro výrobu živočišnou, počítadlo 2 až 6 pro různé úseky přidružené výroby družstva, počítadlo 7 a 8 pro různé druhy zařízení pro členy atp.

Evidence zásob

Vedle evidence práce a pracovních jednotek je druhým nejpracnější úsekem evidenčních prací ve družstvu evidence vlastních i nakupovaných zásob. Pracnost této evidence vyplývá především z těchto skutečností:

1. družstvo skladuje značný počet různých druhů vlastních výrobků a nakupovaných materiálových zásob,
2. počet sledovaných položek jednotlivých příjmů a výdajů je poměrně veliký,
3. jelikož vlastní výrobky mohou mít ve družstvu několikery účel (pšenice může být určena k prodeji nebo jako osivo nebo i krmivo), může mít jeden a týž druh ve skladní evidenci i čtyři různé skladní karty,
4. uvedené různé určení výrobků má za následek poměrně značnou členitost syntetických účtů a analytických účtů I. stupně, na nichž se sledují pohyby a stavy zásob,
5. poměrně značný počet kalkulačních jednic, na kterých se sledují skutečné vlastní náklady, znamená ve svém důsledku nutnost třídění spotřeby zásob podle těchto požadovaných hledisek.

Proto je skladová evidence — vedle evidence práce a pracovních jednotek — velmi vhodným úsekem k uplatnění prostředků výpočetní techniky, a to především účtovacích strojů. Bylo by ovšem možné na tomto úseku evidence výhodně uplatnit i fakturovacího stroje (např. JRD Podunajské Biskupice), který má schopnost násobení. Na druhé straně by však jeho další funkční schopnost a počet počítadel neumožnily široké využití, jako je tomu u účtovacích strojů typu Astra 170 a Optimatic 9022. Pro družstva je zvláště výhodné využití těchto strojů také proto, že na nich mohou účtovat prakticky veškeré úseky své evidence, a tudíž jich i plně využít. To nelze již jednoznačně tvrdit o fakturovacích strojích.

Vlastní výrobky, osiva, krmiva, pohonné látky a ostatní zásoby tvoří značnou část družstevního majetku. Jejich účelné spotřebě, řádnému uskladnění a hospodárnému nakládání s nimi se musí ve všech družstvech věnovat zvýšená pozornost. K tomuto požadavku přispívá vedení účetní evidence pomocí účtovacích strojů, které si vynucuje naprostý pořádek v hospodaření se zásobami, zejména s vlastními výrobky jako výsledku každodenní práce družstevníků a jako hlavního zdroje příjmů družstev.

Základem blahobytu družstevníků je vytvořená hrubá družstevní produkce, tj. souhrn výrobků rostlinné, živočišné, přidružené a lesní výroby, které družstevníci svou prací jednoho roku vytvořili.

Hrubou družstevní produkci tvoří:

- a) vzrůstové a váhové přírůstky a příchovky zvířat,
- b) výrobky rostlinné, živočišné a přidružené výroby získané ve výrobní činnosti družstva, kterým říkáme naturální příjmy.

Naturální příjmy představují základní zdroj bohatství družstva a jejich výše je nejdůležitějším ukazatelem úspěšnosti společné družstevní výroby ve sledovaném roce. Výše těchto naturálních příjmů nezávisí jen na výměře obhospodařované půdy a na počtu chovaných zvířat, ale především na správném využívání půdního fondu a na vyšší užitkovosti chovaných zvířat. Čím více výrobků družstvo z jednoho hekta-

ru výrobí, čím intenzivnější je jeho výroba, tím úspěšnější je jeho hospodaření. Účetní evidence družstva, vedená na účtovacích strojích, dává jasné podklady pro zjištění celé hrubé zemědělské produkce družstva. Proto se musí účtovat sklizené výrobky (tedy i zelené krmivo) a produkty živočišné výroby. Stěžejní význam tu mají řádně vystavené příjmové doklady (deník výmlatu, deník vážení, deník o nadojení mléce, deník snášky vajec atd.).

Operativně technická evidence, vedená přímo ve skladech družstva, se zavedením mechanizace nemění. Skladník vede svou evidenci na příhradových (závěsných) kartách, umístěných buď přímo na regálech u příslušných zásob nebo setříděných v lístkovnici. Evidenci vede jen v jednotkách množství (ks, kg, q). Je přirozené, že skladník přijímá a vydává jen na základě řádných příjmových a výdejových dokladů.

Účetní převezme doklady a doplní je jednak propočty v korunách, jednak účetním předpisem a roztrídí na dva soubory dokladů:

1. doklady o sklizni rostlinných výrobků a o produkci živočišných výrobků,
2. doklady o jejich výdeji.

Doklady se pak na strojích proúčtují.

Výhody strojového zpracování:

1. Poskytuje podklady pro kontrolu výrobní části celoročního výrobního plánu družstva, zejména pokud jde o sklizeň rostlinných výrobků a produkci výrobků živočišné výroby;

2. Slouží jako základní pramen pro zjištění naturálních důchodů družstva a jejich rozdělení;

3. Umožňuje kontrolu hmotně odpovědných osob, jimž byly svěřeny zásoby materiálu a vlastních výrobků do péče (skladník apod.), a tím je důležitým nástrojem k ochraně družstevního majetku.

Některé zkušenosti

z mechanizace administrativních prací v JZD

V posledních letech dosáhla družstva velkých úspěchů při mechanizaci administrativních prací. Tak např. JZD Spytihněv zpracovává účetní evidenci komplexně na účtovacím stroji.

Přesnou evidenci nákladů pomohl jim stroj zhespodárnit výrobu. Hlavní cíl družstva — zvyšování výroby — byl správný. Družstvo však chybovalo tím, že chtělo jen co nejvíce vyrobit, byť i za každou cenu. Teprve pomocí mechanizace účetní evidence byl umožněn hlubší rozbor a zkoumání struktury nákladů, sledování jednotlivých jejích složek a podílu živé práce na jednotku výrobku. To opět ukázalo dále možnost, jak snižovat náklady, a odhalilo vnitřní rezervy, spočívající v hospodárnějším vynakládání materiálu a práce družstevníků.

Účtování naturálních příjmů vneslo pořádek do hospodaření s nejcennější složkou družstevního majetku. Získaly se tím cenní ukazatelé pro rozbor hospodaření družstva. Naturální příjmy, popř. hrubá družstevní nebo zemědělská produkce, se staly spolehlivým měřítkem stupně využití obhospodařované půdy a intenzity výroby (zejména v přepočtu na hektar zemědělské půdy). Porovnáním podílů hrubé družstevní produkce, připadající na hektar zemědělské půdy či na jednu korunu nákladů za jednotlivá leta, nebo s ukazateli družstev s obdobnými přírodními a ekonomickými podmínkami získalo družstvo komplexní měřítko pro hodnocení celkového hospodaření a výrobního zaměření.

Již po prvním roce používání účtovacího stroje se družstvu podařilo snížit přímé náklady např. u pšenice o 9,9 % při stejných pracovních nákladech, u ječmene o 10 % a pracovní náklady o 7,3 %. Podobné rozdíly se jeví také u ostatních plodin.

Podobně jako u rostlinné výroby může stroj i u živočišné výroby a na ostatních úsecích rozebírat rychle a přesně náklady na výrobu.

Mechanizace evidence přinesla úspory v práci účetnímu družstva, který se může věnovat důsledné kontrole a rozborům pracovních jednotek na jednotlivé plodiny.

V ý z n a m

mechanizace evidence při a po sloučení družstev

Pokud ke sloučení družstev došlo po předběžných přípravách opravdu již od začátku roku, nebyla administrativní stránka sloučení, a to pokud šlo o účetní evidenci, nijak zvlášť obtížná.

Daleko obtížnější jsou práce při sloučení, ke kterému dojde, jak tomu v přítomné době bývá, skutečně až v průběhu roku, kdy již byla zaúčtována celá řada účetních případů. Ztížení v účetní evidenci je totiž v tom, že se družstva slučují se zpětnou platností k 1. lednu, a to v době, kdy prakticky již uběhly např. tři měsíce.

Nová družstva sestaví zahajovací rozvahu (sečtením aktiv a pasiv k 31. prosinci 1959 sloučených družstev), podle níž převezmou zůstatky na syntetické i analytické účty. O tom, zda povedou nová družstva účetní evidenci centralizovaně nebo zda ji budou částečně decentralizovat, rozhodnou družstva sama. Stane se tak jistě podle místních podmínek uváženě, především podle způsobu organizace výroby a jejího řízení, řešených se zřetelem k rozloze a poloze slučovaných družstev (komplexní výrobní linky nebo samostatná střediska — oddělení) a v neposlední řadě podle vybavení mechanizačními prostředky pro evidenci.

Protože z hlediska účetní evidence jsou mezi sloučenými družstvy zpravidla značné rozdíly, je nutno, aby družstva s méně vyspělou účetní evidencí proúčtovala všechny účetní případy od 1. ledna 1960 v syntetické i analytické evidenci družstva s vyspělou účetní evidencí. Tento značný a komplikovaný objem účetních prací je možno podstatně lépe zvládnout pomocí účtovacích strojů.

Ve sloučeném družstvu pak zvětšený objem administrativních prací a zvýšené požadavky, kladené na účetní evidenci, předpokládají mechanizaci evidence, nemá-li dojít k nedokonalým, nepřesným a opožděným jejich zpracováním.

Použití strojů na děrné štítky

Mechanizace administrativních prací technikou děrných štítků byla vyzkoušena ve vybraných družstvech. Dosavadní zkušenosti ukázaly, že tato mechanizace je vhodná ve velkých družstvech, a to zejména při zpracování evidence práce a pracovních jednotek, neboť umožňuje hlubší členění, než by bylo dosažitelné pomocí účtovacích strojů. Pokud jde o ostatní úseky evidence ve družstvu, je používání strojů na děrné štítky již méně vhodné. V těchto úsecích prokázaly své přednosti účtovací stroje.

Při zavádění strojů na děrné štítky ve družstvu byl nejprve učiněn důkladný průzkum jednotlivých prací. Bylo nutno seznámit se s dosavadními pracovními postupy, kontrolou, pracovní technikou, hospodárností a s rychlostí zpracování. Výsledkem tohoto průzkumu pak byl typový projekt pro zpracování evidence a pra-

covních jednotek, zahrnující jak organizační, tak i technická opatření se samostatným oddílem o vystavování a koloběhu dokladů.

Práce se zaváděním projektu byla rozdělena do dvou částí, z nichž první byla soustředěna na politickoekonomický význam strojního zpracování, zjednodušení administrativy a organizační změny, které nový způsob zpracování přinese s sebou. Druhá část pak byla praktickou instruktáží o vyplňování jednotlivých nových dokladů se současným řešením a vyřešením všech detailů, které se při instruktáži objevily.

Jedním z nejdůležitějších předpokladů dobrého strojového zpracování je zajištění plynulého přísunu dokladů. Tím se umožňuje jednak důsledná kontrola před odesláním do strojně početní stanice a za druhé se touto plynulostí přísunu připravuje i plynulé zpracování ve strojně početní stanici.

Ukázalo se, že jsou družstva, která pracují celkem bez chyb; jsou však také družstva se značnými chybami. Je proto nutno všechny chyby do hloubky zkoumat a všechny pravidelně odstraňovat doplňujícími pokyny o vyplňování dokladů, školením a vysvětlováním.

Přehled sestav, používaných ve družstvech

1. Druh práce (pracoviště, plodina, výrobní skupina). Účelem této sestavy je kontrola správnosti odměňování, používání správných norem (zabránění jejich změkčování). Nahrazuje karty plodin v rozšířené formě. Pokud plodina je umístěna na více honech (popř. parcelách) u jedné výrobní skupiny, jsou údaje uvedeny za každý hon (popř. parcelu) odděleně. Sestava je dekádní, v první a druhé dekádě se sestavuje za dekádu, ve třetí dekádě za celý měsíc.

2. Plodina, pracoviště (pracovník). Účelem této sestavy je sestavení výplatní listiny za měsíc podle jednotlivých pracovníků (členů). Současně dává podklady pro rozdělení případných prémie mezi jednotlivé pracovníky (členy). Sestava je měsíční.

3. Vytřídí se štitky podle druhů prací (potažní práce, práce traktorové a nákladních automobilů). Účelem této sestavy je kalkulace vlastních nákladů (pro rozvržení nákladů na potahy, nákladní auta a traktory) a zjištění využití tažné síly ve družstvu.

Převzetím mechanizačních prostředků od STS se počet sledovaných hledisek podstatně zvýšil. Z tohoto důvodu se typový projekt doplňuje o další číselníky — o klíč strojů a klíč pohonných látek — a počet sestav se zvýší na deset.

Z á v ě r

Závěrem nutno říci, že všechny práce na mechanizaci administrativních prací ve družstvech přispívají k tomu, aby i na tomto úseku se družstva dostala na místo, které jim patří. Je nutno si uvědomit, že mechanizace administrativních prací nesleduje jenom zlepšení a zkvalitnění práce v oblasti prvotní evidence, ale že především sleduje uvolnění účetních a funkcionářů družstva pro jejich vlastní činnost, tj. k rozborové činnosti údajů účetní evidence a řízení, což je v současné době nejdůležitějším cílem mechanizace.

Důležitým požadavkem pak je, aby družstva dostala nejen vzory prvotní evidence, upravené pro mechanizované zpracování, ale aby také dostala typové pracovní postupy. Proto byly vypracovány technicko-organizační projekty, které podrobně popisují organizaci i techniku zpracování jednotlivých úseků evidence ve družstvu při použití malé, střední i velké mechanizace.

Avšak ani sebelépe vypracované organizační projekty a ani nejdokonalejší stroj nedokáží zvýšit úroveň práce, jestliže nebude věnována hlavní pozornost pracovníkům. Dobré pracovní prostředí, kvalifikovaní pracovníci, kteří mají soudružský poměr k práci, a důkladné zaškolení operátorů jsou významnými podmínkami úspěšného zavedení mechanizace.

Машины расчётной техники помогают кооперативам

В статье объясняется возможность использования маленьких, средних и больших машин расчётной техники, которые помогают справиться со все время увеличивающейся в кооперативах административной работой. Образование крупных единиц, которыми являются в первую очередь укрупненные кооперативы, не только дает возможность экономического использования машин расчетной техники, но и приводит к хорошим результатам при их использовании. В более мелких кооперативах, где указанные выше машины нельзя было бы в полной мере использовать, представляется возможность создавать межкооперативные счетоводческие конторы, в которых обрабатывался бы бухгалтерский учёт для большого числа кооперативов. Важным является разработка гармонограмм труда, из которых было бы ясно, какую работу, какой кооператив и когда именно будет выполнять и когда работа им выполняемая должна быть закончена.

Условием успеха механизации является порядок в работе кооператива и порядок при проведении первичного учёта, который обязательно должен быть полным, точным и проводиться своевременно. Когда счетоводческая система не в порядке, бухгалтерия получает неверные заключительные данные и весь учёт не выполняет своего основного задания.

Механизация учёта работы оплачиваемой по трудодням и учёта запасов дает возможность овладеть двумя наиболее обширными и сложными отраслями учёта в кооперативах. Она дает возможность установить всю валовую сельскохозяйственную продукцию и провести контроль производственной части общегодового производственного плана кооператива.

Положительный опыт в деле механизации административных работ в кооперативах открывает, путем снижения прямых расходов дорогу к экономичности производства.

В укрупненных кооперативах во все большей мере применяются в частности счетные машины, которые уже при составлении исходных балансов показали себя серьезными помощниками, укрепляющими ход работы кооперативов, в которых они используются.

Применение счетных машин для перфокарт оказывается целесообразным в крупных кооперативах, в первую очередь при обработке учета труда и трудодней, так как дает возможность более подробного расчленения данных согласно установленным критериям.

Разработка технико-организационных проектов, которые подробно описывают организацию и технику обработки отдельных отраслей учета в кооперативах при применении малой, средней и большой механизации, оказалась необходимой предпосылкой для успешного внедрения механизации.

Однако, ни организационные проекты, наилучшим образом разработанные, ни самые совершенные машины не могут поднять уровень труда, если главное внима-

ние не будет уделено работникам. Хорошие условия труда, квалификация работников, характеризующихся сознательным отношением к работе и тщательная подготовка технических работников, являются важными условиями для успешного внедрения механизации.

Maschinen der Abrechnungstechnik helfen den Genossenschaften

Im vorliegenden Artikel werden die Möglichkeiten der Anwendung der kleinen, mittleren und großen Maschinen der Abrechnungstechnik behandelt; diese Maschinen tragen zur Bewältigung des sich vergrößernden Umfangs der administrativen Arbeiten in den Genossenschaften bei. Die Schaffung großer Komplexe, wie es insbesondere zusammengeschlossene Genossenschaften sind, ermöglicht nicht nur die Anwendung dieser technischen Hilfsmittel, sondern liefert bereits anschauliche Beispiele ihrer ökonomischen Anwendung. In kleineren Genossenschaften, wo diese Maschinen nicht voll ausgelastet werden können, können zwischengenossenschaftliche Buchungsstationen errichtet werden, wo das Rechnungswesen mehrerer Genossenschaften verarbeitet werden kann. Wichtig ist auch die Aufstellung von Harmonogrammen der zu leistenden Arbeiten, aus denen hervorgehen wird, für welche Genossenschaft die Arbeit durchgeführt werden soll, ferner die Art dieser Arbeit und der Zeitpunkt ihrer Durchführung sowie der Termin ihrer Beendigung.

Eine entscheidende Voraussetzung für den Erfolg der Mechanisierung der Verwaltungsarbeiten ist die Ordnung im Genossenschaftsbetrieb und eine ordnungsgemäße Führung der Grundstufe des Rechnungswesens; diese muß unbedingt vollkommen, genau und zeitgerecht geführt werden; wenn das Belegwesen nicht in Ordnung ist, gibt auch die Buchhaltung ungenaue Ergebnisse und das gesamte Rechnungswesen erfüllt dann seine grundlegende Bestimmung nicht.

Die Mechanisierung der Abrechnung der Arbeit (Leistungsnachweis) und der Arbeitseinheiten sowie der Vorratsrechnung ermöglicht es, die beiden umfang- und arbeitsreichsten Abschnitte des Rechnungswesens der Genossenschaften zu bewältigen. Sie ermöglicht die Ermittlung der gesamten landwirtschaftlichen Bruttoproduktion und die Kontrolle des produktionsmäßigen Teiles des gesamten Jahresproduktionsplanes der Genossenschaft.

Die positiven Erfahrungen mit der Mechanisierung der Verwaltungsarbeiten in den Genossenschaften beruhen darauf, daß sie durch die erhöhte Aussagekraft zur Senkung der direkten Kosten führt und so den Weg zur höheren Wirtschaftlichkeit der Produktion weist.

In den zusammengeschlossenen Genossenschaften kommen vor allem die Buchungsmaschinen immer mehr zur Geltung, die sich bereits bei der Aufstellung der Eröffnungsbilanz als wertvolle Helfer erwiesen haben, die den Wirtschaftsablauf dieser Genossenschaften festigen.

Die Lochkartenmaschinen eignen sich für ganz große Genossenschaften, insbesondere bei der Aufstellung des Leistungsnachweises und bei der Arbeitseinheitenabrechnung, denn sie ermöglichen eine genauere Aufgliederung nach den gewünschten Gesichtspunkten.

Die Ausarbeitung technisch-organisatorischer Projekte, die die Organisation und Technik der Verarbeitung der einzelnen Abschnitte des Rechnungswesens in den Genossenschaften bei Anwendung kleiner, mittlerer und großer Abrechnungsmaschinen eingehend beschreiben, hat sich als unerläßliche Voraussetzung für die erfolgreiche Einführung der Mechanisierung erwiesen.

Jedoch selbst noch so gut ausgearbeitete organisatorische Projekte und auch die vollkommenste Maschine vermögen es nicht, das Niveau der Arbeit zu heben, wenn das Hauptaugenmerk nicht den Mitarbeitern gewidmet wird. Günstige Arbeitsbedingungen, qualitative, staatsbewußte Mitarbeiter, die das richtige Verhältnis zur Arbeit haben, gründlich ausgebildete Operatoren, dies sind die wichtigsten Voraussetzungen für die erfolgreiche Einführung der Mechanisierung der Verwaltungsarbeiten.

K otázce pracovní doby v živočišné výrobě

К вопросу продолжительности рабочего времени в животноводстве

Zum Problem der Arbeitszeit in der tierischen Produktion

Inž. Jaroslav KADLEC

Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky ČSAZV, Praha

Úvod

V souvislosti s linií XI. sjezdu Komunistické strany Československa o postupném zkracování týdenní pracovní doby a se snahou o snížení počtu pracovních dní v týdnu, stala se i pracovní doba ve státních zemědělských podnicích, zejména v živočišné výrobě, v posledních letech předmětem zvýšeného zájmu. Předpokladem pro zkrácení týdenní pracovní doby je ovšem zvýšení produktivity práce. Toho bude v živočišné výrobě dosaženo především zaváděním nových technologických postupů při zvýšení stupně mechanizace stájových prací. Dosavadní převládající sedmidenní pracovní týden bude v první fázi nahrazen pracovním týdnem šestidenním, a to pomocí střídačů, event. zavedením dvousměnného provozu.

Řešení uvedených problémů v celostátním měřítku je komplikováno skutečností, že neexistují podrobné statistické údaje o skutečné týdenní pracovní době zaměstnanců v živočišné výrobě a o jejím rozdělení v pracovních směnách.

Ve snaze doplnit dokumentaci v tomto oboru, byl z tohoto hlediska zpracován časoměříčský materiál shromážděný *Výzkumným ústavem zemědělské ekonomiky ČSAZV v Praze*, pro tvorbu normativních hodnot stájového chovu skotu. Šlo celkem o 388 celodenních časoměříčských snímků práce při chovu skotu v náhodně vybraných objektech státních statků, a to 263 snímků z chovu dojníc, 34 z výkrmu hovězího dobytka, 47 z odchovu mladého dobytka a 44 snímků z ošetřování telat. Měření trvala celkem téměř 200 000 minut.

Při studiu daného materiálu jsme se zajímali především o celkovou denní pracovní dobu, o její rozdělování na ranní, event. polední a večerní, a o kolísání délky pracovní doby v zimním a letním období. Snímky jsou vesměs z provozů, kde je sedmidenní pracovní týden.

Začátky každodenních prací ve chlévě

Při studiu začátků denních prací v chlévě jsme sledovali vliv vybraných faktorů:

- a) vliv počtu krmení denně,
- b) vliv druhů ošetřovaných zvířat,
- c) vliv zimního a letního krmného období.

Vliv počtu krmení denně na začátky denní pracovní doby se neprojevilo příliš výrazně: ranní začátky práce se v podstatě nemění a večerní práce se začínají při dvojím ošetření ve srovnání s trojím ošetřením v průměru o půl hodiny dříve.

Roztřídíme-li ošetřovatele podle druhu ošetřovaných zvířat, zjišťujeme, že nejdříve svou práci začínají ošetřovatelé dojníc, nejpозději ošetřovatelé telat (viz tabulka I).

I. Začátky pracovní doby podle druhu ošetřovaného dobytka

Začátek práce	Druh ošetřovaného dobytka:			
	dojnice	žir	ml. dob.	telata
ráno — čas — rozdíl	3°45' —	4°39' + 54'	4°45' + 60'	4°57' + 72'
poledne — čas — rozdíl	10°50' —	10°54' + 4'	10°54' + 4'	11°14' + 24'
večer — čas — rozdíl	15°45' —	15°50' + 5'	15°58' + 13'	16°31' + 46'

Ošetřovatelé dojníc začínají svou práci průměrně ráno ve 3.45 hodin. Ošetřovatelé hovězího žíru a mladého dobytka o hodinu později a ošetřovatelé telat o hodinu a čtvrt později než ošetřovatelé dojníc. Při poledních a večerních pracích není v začátcích práce rozdílů, s výjimkou ošetřovatelů telat, kteří přicházejí do stáje v poledne, a to půl hodiny a večer tři čtvrtě hodiny po příchodu ostatních zaměstnanců.

Vliv krmeného období na začátky ranních stájových prací byl jednoznačný: v letním krmeném období se ranní práce ve chlévě začínají v průměru o čtvrt hodiny dříve než v období zimním. Naproti tomu na začátek poledních a večerních prací neměl druh krmeného období vliv (viz tabulka II).

II. Vliv krmeného období na začátky pracovní doby ve stáji

Fáze dne	Druh ošetřovaného dobytka			
	dojnice	žir	ml. dobytek	celkem
ráno zimní letní	3°52' 3°38'	4°48' 4°30'	4°51' * 4°39'	4°30' 4°16'
poledne zimní letní	10°51' 10°48'	10°51' 10°56'	11°00' 10°48'	10°54' 10°51'
večer zimní letní	10°50' 15°40'	15°47' 15°52'	15°58' 15°58'	15°51' 15°50'

Souhrnně lze říci, že ranní práce ve chlévě se začínají nejčastěji ve 4 hodiny, polední v 11 hodin a večerní v 16 hodin. Kolem těchto středních hodnot skutečně začátky práce dosti značně kolísají, jak je patrné např. z čárkového diagramu 1 - a), b) a c). Tato zjištěná skutečnost byla jedním z nejpozoruhodnějších výsledků še-

tření. V jednotlivých fázích dne se pracovní doba začínala v časovém rozpětí až pěti hodin.

Diagram 1. Začátky pracovní doby při trojím ošetřování skotu denně
(bez ohledu na druh ošetřovaných zvířat)
(Jedna čárka znamená pět případů)

a) ráno:	b) poledne:	c) večer:
2°30' II	9°00' I	14°00' I
3°00' IIIII	9°30' III	14°30' II
3°30' IIIIIIIII	10°00' IIIIIII	15°00' IIII
4°00' IIIIIIIIIIIIIIIIIII	10°30' IIIIIIIII	15°30' IIIIIII
4°30' IIIIIII	11°00' IIIIIIIIIIIIIIIII	16°00' IIIIIIIIIIIII
5°00' IIIIIIIII	11°30' IIIIIIIII	16°30' IIIIIIIIIIIIIII
5°30' II	12°00' IIIII	17°00' IIIIIII
6°00' II	12°30' II	17°30' IIII
	13°00' I	18°00' I
		18°30' I
		19°00' I

Celková denní pracovní doba

Při sedmidenním pracovním týdnu a zákonem stanovené týdenní pracovní době 46 hodin připadá na den 394 minuty. Všichni námi sledovaní pracovníci v živočišné výrobě tuto míru překračovali, jak vyplývá z tabulky III.

III. Průměrná denní pracovní doba ošetřovatelů skotu (minut)

Počet ošetření denně	Krmné období	Druh ošetřovaného dobytka			
		dojnice	žír	ml. dobytek	telata
3 ×	zimní	535	494	463	481
	letní	559	490	530	409
2 ×	zimní	431	421	439	—
	letní	484	424	415	—
celkem		502	457	462	445

Tabulka III současně ukazuje, že denní pracovní doba při dvojím ošetření denně by nedosáhla zákonem stanovené hranice (460 minut denně), kdyby pracovník pracoval při stejné normě obsluhy (tj. při stejném počtu svěřených zvířat) šest dní v týdnu.

U jednotlivých pracovníků délka pracovní doby značně kolísala, a to zhruba od 200 do 800 minut. Přehled o tomto jevu udává diagram 2 - a) a b).

Diagram 2. Denní pracovní doba při ošetřování skotu
(V hodinách, zaokrouhлено na celou hodinu — Jedna čárka znamená tři případy)

a) krmí se 3 × denně:

hodin:	případů:
4	I
5	III
6	IIIIII
7	IIIIIIIIIIII
8	IIIIIIIIIIIIIIII
9	IIIIIIIIIIIIIIIIII
10	IIIIIIIIIIIIIIII
11	IIIIIIIIII
12	III
13	III

b) krmí se 2 × denně:

hodin:	případů:
4	I
5	IIII
6	IIII
7	IIIIII
8	IIII
9	IIII
10	II
11	I

Zkoumali jsme kolísání pracovní doby v závislosti na druhu ošetřovaného skotu, na počtu ošetření denně a v krmném období.

Ošetřovatelé jednotlivých druhů hovězího dobytka měli tuto průměrnou denní pracovní dobu:

ošetřovatelé dojníc	502 minuty (100 %)
ošetřovatelé hov. žíru	457 minut (91 %), tj. o 45' méně
ošetřovatelé ml. dobytka	462 minuty (92 %), tj. o 40' méně
ošetřovatelé telat	445 minut (89 %), tj. o 57' méně

Při dvojitým ošetření denně pracovali ošetřovatelé dobytka vesměs kratší dobu než při trojitým ošetření (viz tabulka IV).

IV. Vliv počtu ošetření dobytka denně na délku denní pracovní doby

Počet ošetření denně	Druh ošetřovaného dobytka			
	dojnice	žír	ml. dobytek	celkem
a) 2×	457	422	427	435
b) 3×	547	492	497	512
rozdíly (b—a)				
absol.	+90	+70	+70	+77
relat.	+20 %	+17 %	+17 %	+18 %

Při srovnání pracovní doby v zimním a v letním krmném období je patrna tendence k prodlužování denní pracovní doby v létě (tabulka V).

V. Vliv krmného období na délku denní pracovní doby

Krmné období	Druh ošetřovaného dobytka			
	dojnice	žír	ml. dobytek	celkem
a) zimní	483	457	451	463
b) letní	521	457	472	483
rozdíly (b—a)				
absol.	+38	—	+21	+20
relat.	+ 8 %	—	+ 5 %	+ 4 %

Rozdělení denní pracovní doby

Zkoumali jsme otázku, jaký podíl denní pracovní doby připadá při chovu skotu na ranní, polední a večerní ošetření zvířat. Ze zpracovaného materiálu jsme zjistili:

a) při trojitým ošetření denně připadá na ranní práce zhruba 40 %, na polední 25 % a na večerní práce 35 % celkové denní pracovní doby,

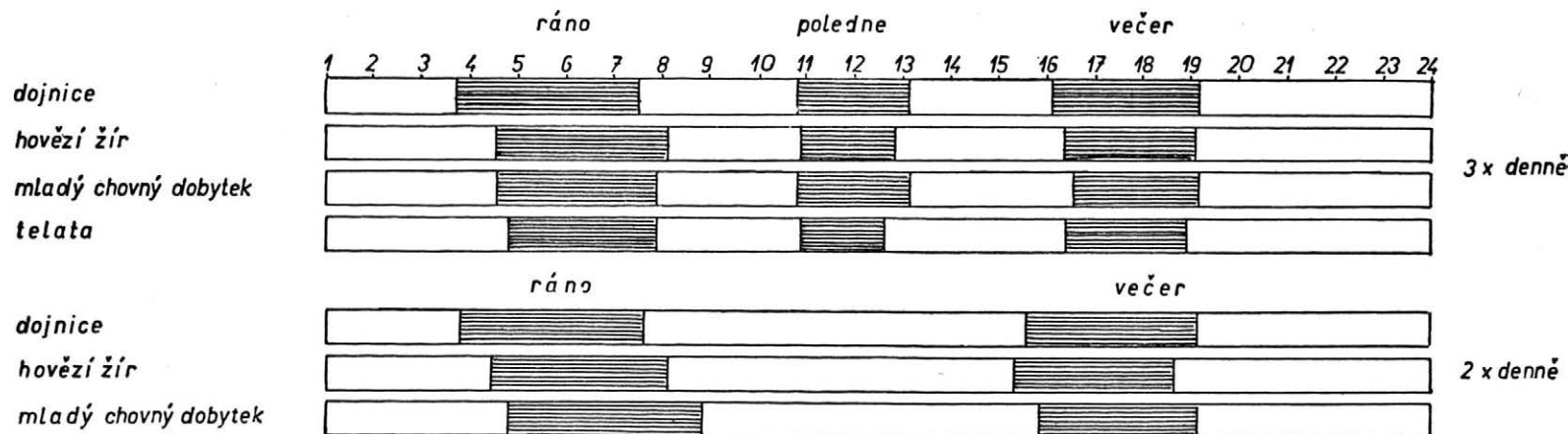
b) při dvojitým ošetřování odpracují ošetřovatelé ráno 52 % a večer 48 % své celodenní pracovní doby,

Druh skotu	Ráno			Poledne			Večer			Celková denní prac. doba
	začátek	konec	trvání	začátek	konec	trvání	začátek	konec	trvání	
dojnice	3°45'	7°31'	3°46'	10°49'	13°03'	2°14'	16°05'	19°14'	3°09'	9°09'
hovězí žír	4°31'	8°04'	3°33'	10°55'	12°52'	1°57'	16°22'	19°02'	2°40'	8°11'
mladý chovný dobytek	4°35'	7°56'	3°21'	10°51'	13°10'	2°19'	16°32'	19°12'	2°40'	8°20'
telata	4°54'	7°56'	3°02'	10°47'	12°47'	1°50'	16°27'	18°58'	2°31'	7°23'
dojnice	3°50'	7°42'	3°52'				15°35'	19°10'	3°35'	7°27'
hovězí žír	4°30'	8°10'	3°40'				15°19'	18°42'	3°23'	7°03'
mladý chovný dobytek	4°47'	8°47'	4°00'				15°54'	19°04'	3°10'	7°10'

3 × denně

2 × denně

Diagram 3.

c) druh ošetřovaných zvířat nemá výrazného vlivu na shora uvedené hodnoty,
d) při trojím ošetření denně je tendence zkracovat v létě čas na polední práci a naopak prodlužovat čas na práci ranní.

Celková průměrná denní pracovní doba ošetřovatelů jednotlivých druhů hovězího dobytka (vypočtená váženým průměrem) a její rozvržení v pracovním dnu je patrna z tabulky VI a z diagramu 3.

S o u h r n

Ze zpracovaného materiálu k otázkám pracovní doby v živočišné výrobě lze usuzovat na tyto skutečnosti:

1. Týdenní pracovní doba dělníků v živočišné výrobě státních statků překračuje často zákonem stanovenou míru. Je to způsobeno především těmito okolnostmi:

- a) existencí sedmidenního pracovního týdne v živočišné výrobě,
- b) snahou zaměstnanců překračovat normy obsluhy a tím dosáhnout zvýšení úkolových výdělků,
- c) místním nedostatkem pracovních sil v živočišné výrobě.

V některých případech působí na délku naměřeného pracovního času i přítomnost časoměříče na pracovišti, a to v případech, kdy nedošlo ke spolupráci mezi ním a pozorovaným dělníkem.

Ředitelé státních statků by měli ve spolupráci se zájmovými organizacemi zaměstnanců nadále usilovat o odstranění uvedených nedostatků, a to především zaváděním technickoorganizačních opatření ke zvýšení produktivity práce a uplatněním systému střídačů, resp. práce na dvě směny. Současně je třeba dbát o dodržování technicky zdůvodněných norem obsluhy.

2. Denní pracovní doba kolísá ve značných rozmezích. (Koeficient rozpětí řady je větší než 3.) Za hlavní příčinu tohoto jevu považujeme především nerovnoměrnou dělbu práce mezi manžely, kteří oba pracují v témže objektu. Je třeba dbát, aby i při takové organizaci práce byl dodržován denní rozvrh prací ve stáji.

3. Při trojím ošetření dobytka denně byla denní pracovní doba zhruba o 20 % delší než při dvojím ošetření. Tato okolnost vysvětluje, proč je systém dvojího ošetřování dobytka u zaměstnanců oblíben. Uvažujeme-li jen šestinásobek denní pracovní doby, pracovali by ošetřovatelé skotu při dvojím ošetření zvířat denně kratší dobu, než je zákonem stanovená týdenní pracovní doba, tj. 46 hodin. To svědčí o skutečnosti, že i v živočišné výrobě jsou reálné možnosti pro zkrácení a úpravu pracovní doby.

4. Je patrna celková tendence prodloužení pracovní doby v letním krmeném období. Avšak zjištěné rozdíly nepovažujeme natolik významné, aby v průběhu roku bylo účelné měnit normy obsluhy.

5. Nejdelší pracovní dobu mají ošetřovatelé dojníc, nejkratší ošetřovatelé telat. Za hlavní předpoklad pro úpravu norem obsluhy a denní pracovní doby považujeme proto především další úsporu nutné pracovní doby při dojení.

6. Ranní začátky práce ve stáji začínají velmi časně, zpravidla mezi třetí a pátou hodinou, nejčastěji kolem čtvrté hodiny ranní. Považujeme za účelné usilovat o posunutí začátku ranních prací ve chlévě alespoň na pátou hodinu, a to především v zimním krmeném období. Úprava pracovní doby ošetřovatelů dojnic ovšem předpokládá dohodu s odběrateli mléka (spojenou s event. úpravou pracovní doby v mlékárnách) a zajištění dostatečného ošetření (chlazení) mléka po

dojení. Vhodná úprava pracovní doby zaměstnanců v živočišné výrobě by přispěla ke zlepšení jejich pracovních podmínek a usnadnila by nábor nových, zejména mladých pracovníků do tohoto úseku zemědělské výroby.

К вопросу продолжительности рабочего времени в животноводстве

Из уже обработанного материала, относящегося к вопросу продолжительности рабочего времени в животноводстве, можно констатировать следующие факты:

1. Недельная продолжительность рабочего времени рабочих животноводства в государственных хозяйствах часто превышает норму, установленную законом. Вызвано это прежде всего следующими, приводимыми ниже, обстоятельствами:

- а) существованием семидневной рабочей недели в животноводстве;
- б) стремлением работников перевыполнить норму обслуживания и тем достичь увеличения сдельной зарплаты;
- в) местным недостатком рабочей силы в животноводстве.

В некоторых случаях на продолжительность насчитанного рабочего времени оказывает влияние и присутствие хронометражиста на рабочем месте; это бывает так в тех случаях, когда хронометражист работает без достаточного сотрудничества с наблюдаемым рабочим.

Директора государственных хозяйств должны были бы, в сотрудничестве с профессиональными организациями служащих, далее стремиться к устранению указанных некорrekтов. Они должны это делать прежде всего путем проведения технико-организационных мероприятий, направленных на подъем производительности труда с применением системы чередования, в известных случаях путем работы в две смены. Одновременно необходимо следить за соблюдением технически обоснованных норм обслуживания.

2. Дневная продолжительность рабочего времени колеблется в значительных пределах (коэффициент этого колебания больше чем 3). Главной причиной этого явления мы считаем прежде всего неравномерное разделение труда между супругами в случае, когда оба они работают в одном и том же объекте. Необходимо следить за тем, чтобы и при такой организации труда соблюдалось установленное на день распределение работы на скотном дворе.

3. При ежедневном трехкратном обслуживании скота дневная продолжительность рабочего времени была в общем на 20 % длиннее, чем при двухкратном обслуживании. Этим объясняется, почему как раз система двухкратного обслуживания скота является у служащих особенно популярной.

Если помножить дневную продолжительность рабочего времени только на 6, то скотники при двухкратном обслуживании животных работали бы ежедневно более короткий срок, чем то предусматривает установленная законом 46-часовая рабочая неделя. Это свидетельствует о том факте, что и в животноводстве имеются реальные возможности для сокращения и пересмотра продолжительности рабочего времени.

4. Наблюдается общая тенденция к увеличению продолжительности рабочего времени в летний кормовой период. Однако установленное различие мы не считаем настолько серьезным, чтобы в течение года оказывалось бы целесообразным менять нормы обслуживания.

5. Наиболее продолжительное рабочее время приходится на долю лиц, обслуживающих дойных коров; наиболее короткое время — на долю лиц, обслуживающих телят. Главным предварительным условием для изменения норм обслуживания и продолжительности дневного рабочего времени мы считаем поэтому, прежде всего, дальнейшую экономию рабочего времени, необходимого для доения.

6. Утренние работы на скотном дворе начинаются весьма рано; как правило, между тремя и пятью часами; чаще всего около четырех часов. Мы считаем целесообразным стремиться к передвижению начала утренних работ на скотном дворе хотя бы на пять часов; прежде всего при этом имеется в виду зимний кормовой период. Упорядочение рабочего времени лиц, обслуживающих дойных коров, предполагается, однако, по соглашению с предприятиями, в которые поступает молоко (что связано с возможным новым упорядочением рабочего времени в молочных предприятиях, а также с обеспечением достаточного ухода за молоком (его охлаждение) после доения. Правильное упорядочение рабочего времени работников животноводства способствовало бы улучшению условий их работы и облегчило бы набор новых, в первую очередь молодых работников для этой отрасли сельского хозяйства.

Zum Problem der Arbeitszeit in der tierischen Produktion

Aus dem verarbeiteten Material über Probleme der Arbeitszeit in der tierischen Produktion kann auf folgende Tatsachen geschlossen werden:

1. Die Dauer der wöchentlichen Arbeitszeit der in der tierischen Produktion beschäftigten Arbeiter der Staatsgüter überschreitet das vom Gesetz festgelegte Maß. Dies wird vor allem durch folgende Umstände verursacht:

a) durch die Existenz der siebentägigen Arbeitswoche in der tierischen Produktion;

b) durch das Bestreben der Angestellten, die Pflegenormen zu überschreiten und so eine Erhöhung der Leistungslohn- Einkünfte zu erzielen;

c) durch den örtlichen Mangel an Arbeitskräften in der tierischen Produktion.

In einigen Fällen wirkt auf die Dauer der gemessenen Arbeitszeit auch die Anwesenheit der die Zeitmessung durchführenden Person am Arbeitsort ein und zwar in jenen Fällen, wo sich zwischen dieser Person und dem beobachteten Arbeiter keine Zusammenarbeit entwickelte.

Die Direktoren der Staatsgüter sollten in Zusammenarbeit mit den die Interessen der Angestellten währenden Organisationen bemüht sein, die genannten Mängel zu beseitigen und zwar vor allem durch die Einführung technisch-organisatorischer Maßnahmen zur Steigerung der Arbeitsproduktivität und durch Anwendung des Schichtarbeitersystem bzw. der Arbeit in zwei Schichten. Gleichzeitig ist es notwendig, auf die Einhaltung der technisch begründeten Normen für die Betreuung der Tiere zu achten.

2. Die Dauer der täglichen Arbeitszeit schwankt in breiten Spannen (der Koeffizient der Spannweite der Reihe liegt über 3). Als Hauptursache dieser Erscheinung betrachten wir vor allem die ungleichmäßige Arbeitsteilung bei Ehegatten, die beide in demselben Betrieb arbeiten. Es muß darauf geachtet werden, daß auch bei einer solchen Arbeitsorganisation die tägliche Arbeitseinteilung im Stall eingehalten werde.

3. Bei täglich dreifacher Betreuung des Viehs war die tägliche Arbeitszeit um rund 20 % länger als bei zweimal durchgeführter Pflege. Dieser Umstand erklärt, warum das System der zweifachen Betreuung des Viehs bei den Angestellten beliebt ist. Wenn wir nur das Sechsfache der täglichen Arbeitszeit in Erwägung ziehen, so würden die Rindviehpfleger bei täglich zweifacher Betreuung der Tiere eine kürzere Arbeitszeit haben als es die vom Gesetz festgelegte wöchentliche 46 Stunden Arbeitszeit ist. Das zeugt von der Tatsache, daß es auch in der tierischen Produktion reale Möglichkeiten zur Verkürzung und Regelung der Arbeitszeit gibt.

4. Es macht sich allgemein die Tendenz geltend, die Arbeitszeit im sommerlichen Zeitabschnitt der Fütterung zu verlängern. Wir erachten jedoch die ermittelten Unterschiede nicht als so bedeutsam, daß eine Veränderung der Betreuungsnorm im Jahresablauf zweckmäßig erscheinen würde.

5. Die längste Arbeitszeit haben die Milchviehpfleger, die kürzeste die Betreuer der Kälber. Als Hauptvoraussetzung für die Regelung der Pflegenormen und der täglichen Arbeitsdauer betrachten wir daher vor allem eine weitere Einsparung an der zum Melken erforderlichen Arbeitszeit.

6. Der morgendliche Beginn der Arbeiten im Stall ist sehr früh, in der Regel zwischen 3 und 5 h morgens. Am häufigsten um die 4. Morgenstunde. Wir erachten daher das Bestreben, den Beginn der morgendlichen Arbeiten im Stall wenigstens auf 5 h zu verschieben und zwar insbesondere im Zeitabschnitt der Winterfütterung, als durchaus angebracht. Die Regelung der Arbeitszeit der Milchviehpfleger setzt allerdings das Einverständnis der Milchabnehmer voraus (in Verbindung mit einer allfälligen Regelung der Arbeitszeit in den Molkereien), sowie die Sicherstellung einer ausreichenden Milchpflege (Kühlung) nach dem Melken. Eine sinnvolle Regelung der Arbeitszeit der Angestellten in der tierischen Produktion würde zur Verbesserung ihrer Arbeitsbedingungen beitragen und die Werbung neuer, insbesondere jugendlicher Mitarbeiter für dieses Gebiet der landwirtschaftlichen Produktion erleichtern.

K některým problémům výroby drůbežího masa v Československu

O некоторых вопросах производства птичьего мяса в Чехословакии

Zu einigen Problemen der Geflügelfleischproduktion in der ČSSR

Promovaný ekonom Miroslav BRDEK
Výzkumný ústav národohospodářského plánování, Praha

Inž. Karel HERBRYCH
Sdružení drůbežářského průmyslu, Praha

Ú v o d

XI. sjezd Komunistické strany Československa vytyčil úkol zvýšit zemědělskou výrobu do roku 1965 zhruba o 40 % ve srovnání s rokem 1957. Současně vytyčil cíl — krýt do roku 1965 spotřebu hlavních živočišných a rostlinných produktů v naší republice převážně z vlastní výroby a zvýšit dodávky drůbežího masa do roku 1965 ve srovnání s rokem 1957 o 190 %.

V zahraničí je výrobě drůbežího masa věnována značná pozornost a rovněž i jeho spotřeba je na značném vzestupu. Tak např. světový obchod drůbežím masem dosáhl v roce 1957 výše 86 214 tun. Ve srovnání s rokem 1956 stoupl o 12 % a v posledních pěti letech se takřka zdvojnásobil. Podle údajů FAO stoupl podstatně i v roce 1958 objem drůbežího masa na světovém trhu. Nejen Dánsko, Holandsko a USA dosáhly nových rekordů ve vývozu, ale i socialistické vývozní státy se podílely větším množstvím drůbežího masa na mezinárodním trhu.

Výroba i spotřeba drůbežího masa u nás ve srovnání s úrovní ve vyspělých státech však dosud zaostává.

Výroba drůbežího masa ve státech s vyspělou výrobou je ve srovnání s ostatními živočišnými produkty i značně levnější.

V tomto článku se proto budeme zabývat některými problémy ve výrobě drůbežího masa u nás, a to speciálně ve výrobě kachního a krůtího masa. Na několika statistických údajích chceme ukázat dosavadní stav výroby těchto druhů drůbežího masa v naší republice a porovnáním údajů z naší výroby s údaji zahraničními, a to ve spotřebě krmiva, v línivosti, v potřebě pracovních sil apod., se pokusíme naznačit možnosti zvýšení efektivnosti drůbežářské výroby u nás.

Jaké je složení zabitě drůbeže podle jednotlivých druhů z celkové produkce v roce 1958 ukazuje tabulka I.

Vývoj výroby zabitě drůbeže podle jednotlivých druhů uvádíme v tabulce II.

Výroba drůbeže byla do jednotlivých čtvrtletí v českých krajích v roce 1958 rozvržena tak, že ve IV. čtvrtletí bylo vyrobeno 43,5 %, ve III. čtvrtletí 38,2 % a ve II. čtvrtletí 14,3 %, v I. čtvrtletí pak jen 4,— % z celkové roční produkce. Tyto údaje svědčí o značné sezónnosti ve výrobě drůbežího masa, neboť velká část výroby je

I. Zabitá drůbež v roce 1958

Druh drůbeže	ČSSR	České kraje	Slovensko
	v procentech*)		
husy	43,6	35,1	60,2
kachny	28,5	30,7	24,2
kuřata a slepice	26,1	33,2	12,2
krůty	1,8	1,0	3,4
celkem	100,0	100,0	100,0

*) Údaje ministerstva potravinářského průmyslu.

II. Složení zabité drůbeže v českých krajích

Druh drůbeže	Rok			
	1955	1956	1957	1958
	procent			
husy	59,4	53,1	52,1	35,1
kachny	22,0	22,5	23,2	30,7
kuřata	11,5	14,8	15,9	25,0
slepice	5,7	8,2	7,8	8,2
krůty	1,4	1,4	1,0	1,0
celkem	100,0	100,0	100,0	100,0

soustředěna do druhé poloviny roku. Z těchto údajů je dále zřejmé, že podíl hus na celkovém objemu neustále klesá, zatímco stoupá procentický podíl kachen a kuřat. Výroba krůtího masa je u nás zatím jen nepatrná.

Výroba kachního masa

Jak bylo již naznačeno, je výroba tohoto druhu masa ve vyspělých státech intenzivní tovární výrobou masa, plynule probíhající po celý rok. Do rychlovýkrmu se zasazují jednodenní káčata a za 9—11 týdnů při spotřebě asi 4 kg krmiva na kilogram přírůstku se odevzdávají porážce kachny o váze 2,0—2,20 kg.

Jedním z předpokladů úspěšných výsledků při výrobě drůbežího masa je dobrá znalost technologických otázek. Uvádíme proto alespoň několik krátkých poznámek v tomto směru.

Jediným důležitým masným plemenem u nás je kachna pekingská. Je otužilá, plodná, rychle odrůstá a s ohledem na bílé opeření a na žluté zbarvení kůže má po opracování nejprůhlednější vzhled. Při intenzivním chovu kachen ve velkém měřítku lze dosáhnout dobrých výsledků, mnohdy lepších než u hrabavé drůbeže. Nejvýznamnější užitkovou vlastností kachny je její ranost a rychlé odrůstání. Z těchto důvodů se kachny stále více uplatňují ve drůbežářské výrobě. Pro produkci kachního masa je zejména důležitá výška snůšky plemenného stáda a utváření těla. Plemenné stádo kachen musí být charakterizováno vysokou snůškou násadových vajec, rychlým vývinem a žádoucí životností. Kachny pro plemenné stádo se vybírají z rychlovýkrmu kachen začátkem července ve stáří osmi týdnů, mj. o minimální

váze 2,20 kg, s dlouhým, širokým tělem. Kačery vybíráme v červnu a hodnotíme nejen jejich tělesnou konstituci, ale i hejno, ze kterého pocházejí, a to s ohledem na výšku snůšky, oplozenost vajec, lůživost a životnost kácat. Kachny, vybrané do plemenného hejna, musí ukončit svůj růst po prvním pelichání, tj. mezi 14—15 týdnem, a jejich průměrná váha se musí pohybovat kolem 3,20 kg. Plemenné hejno má snést 100—120 vajec v lůhářské sezóně, tj. od prosince do června.

Na 100 kachen za chladného počasí chováme 16 kačerů (poměr 6,25 : 1), za mírného počasí 14—15 (poměr 7,1 : 1 nebo 6,6 : 1). Kachny se v plemenném hejné chovají jen v období jedné snůšky, tj. kachny jednoleté, a pak se zabijí. Starší kachny, dvouleté, snáší začátkem zimy málo vajec a nezajišťují dostatečnou produkci rychlovýkrmových kachen.

Do stáří 10—14 dnů ustájujeme jedno kachně na 0,06 m², ve stáří 20—25 dnů na 0,084 m². Do jatečného stáří ustájujeme jedno kachně na 0,3—0,4 m². Kachňata do stáří 20 až 28 dnů chováme pod celým zastřešením, kdežto kachny starší mají zastřešenu jen jednu třetinu z uvedené plochy. Technologickým otázkám je nutno věnovat značnou pozornost, neboť mají významný vliv na hospodářské výsledky chovu. Zvláště v našich zemědělských závodech (JZD) se na některé technologické otázky často zapomíná, což způsobuje např. zvýšený úhyn, nižší procento lůhnutí apod., a to se pak zcela zákonitě odrazí ve zhoršených finančních ukazatelích. Potom se tvrdí, že výroba drůbežního masa není rentabilní, a často se výroba ruší nebo omezuje. Je to však nesprávný postup, neboť výroba drůbeže při dobrém ekonomickém a odborném vedení zaručuje i dobré hospodářské výsledky.

Jako názorný příklad výsledků, dosažených při chovu, lůhnicích a rychlovýkrmu uvádíme výsledky, kterých bylo dosaženo v období od 1. X. 58 do 30. IX. 59 v Pražských drůbežářských závodech ve čtyřech různých závodech (tab. III).

III. Rychlovýkrm kachen v období od 1. X. 1958 do 30. IX. 1959

Závod	Zastaveno do výkrmu kusů	Úhyn		Dáno na porážku kg	I.	II.	Průměr		Na 1 kg živé váhy kg o. j.	Krmné dny v tisících
		kusů	procent		jakost v %		váhy	stáří		
Libuš	100 858	4689	4,65	215 496	85,87	14,13	2,24	58,9	4,63	5561
Borek	5 750	906	15,80	9 868	63,00	37,00	2,04	74,9	5,18	363
Drahelice	7 830	349	4,45	14 955	73,90	26,10	1,99	61,5	5,00	460
Slaný	44 539	1385	3,11	103 850	37,00	63,00	2,41	79,8	5,29	3344
podnik celkem	158 977	7329	4,61	344 179	69,95	30,05	2,27	65,5	4,88	9928

Údaje v tabulce III potvrzují, že kachny v rychlovýkrmu lze odchovávat s dobrými výsledky, s nízkým úhynem a s efektivní spotřebou krmiva. U kachen při dobrém technologickém vedení se dosahuje velmi nízkého úhynu, jakého u ostatní drůbeže můžeme jen velmi stěží dosáhnout. Malý úhyn je způsoben zejména dodržováním správného technologického postupu při ustájení a správnou krmnou technikou.

Celková doba rychlovýkrmu má vliv na efektivnost celého výrobního cyklu. Např. závod Libuš, který v průměru choval kachny 59,8 dnů, dosáhl průměrné porážkové váhy 2,24 kg při spotřebě krmiva 4,63 ovesných jednotek na kilogram živého přírůstku. Naproti tomu závod Slaný, který choval jednu kachnu v průměru 79,8 dnů, spotřeboval na kilogram živého přírůstku 5,29 ovesných jednotek, přičemž jakost dosažená při porážce byla podstatně nižší.

Tyto údaje ukazují, že delší doba výkrmu a i výška úhynu ve vyšším stáří rychlovýkrmu kachen zdražují. Jateční kachna je nejvhodnější pro porážku ve stáří 55—65 dnů, kdy ji lze nejsnadněji opracovat. V tomto období je možno dosáhnout i průměrné váhy kolem 2,20 kg. V pozdější době (i když je to částečně ovlivněno

i krmivem — rozmezí 5 dnů) vyražejí u kachen pysky a tím se snižuje jejich jakostní třída. Hlavním ukazatelem rentability při výkrmu je cena krmiva a spotřeba krmiva na kilogram živého přírůstku, kteréžto položky značně ovlivňují výši vlastních nákladů výroby. Do věku jednoho týdne spotřebují kachny v rychlovýkrmu 2,06 %, od začátku druhého do konce třetího týdne 13,48 %, od čtvrtého až do pátého týdne spotřebují 26,22 % a od začátku šestého do konce osmého týdne 58,24 % z celkového množství spotřebovaného krmiva. Jestliže krmíme dále, spotřebuje kachna denně 222 g krmiva. Výše spotřeby krmiva v jednotlivých týdnech je způsobena velkým tělesným růstem při malé spotřebě krmiva do stáří tří týdnů.

Je samozřejmé, že tento rychlý růst je závislý na skladbě a jakosti podávaných krmiv. Ukazatelem dobrého rychlovýkrmu kachen je jejich váha, která po ukončení třetího týdne krmení má být přibližně 600 g.

Je třeba poznamenat, že vyšší úhyn v závodě Borek byl zaviněn objektivními podmínkami, kterým nemohl závod zabránit.

IV. Rychlovýkrm kachen — tělesná váha dosažená při výkrmu a spotřeba krmiva*)

Stáří kachňat v týdnech	Tělesná váha kachňat v g	Spotřeba krmiv	
		ovesných jednotek	procent
0	55	—	—
1	150	167	2,06
2	350	440	13,48
3	600	650	
4	940	1030	
5	1140	1090	26,22
6	1530	1540	
7	1860	1620	
8	2060	1550	58,24

*) Materiál Výzkumného ústavu pro mléko a vejce. Pracoviště Libuš — 1956.

Výsledky uvedeného podniku v líhnutí kachen a chovného hejna podává tabulka V.

V. Líhnutí kachen v roce 1958

Ukazatel	Počet	Procento		
		oplozených	líhnutí	
			z vložených	z oplozených
násadová vejce vložená	341 680			
neoplozená	57 068			
vyřazená	63 121			
kačata jedno denní	221 491	83,30	64,82	77,82
norma 1958		80,18	56,77	70,82

Tabulka V ukazuje, že podnik má značně lepší výsledky, než jaké jsou předepsány normou. Při výrobě kachního masa (od líhnutí až po rychlovýkrm) dosáhl vynikajících výsledků, jedněch z nejlepších v celém odvětví, v některých směrech je lze směle měřit i s předními výsledky světovými.

U chovného hejna kachen bylo dosaženo snůšky 100,2 vajec na nosnici. Spotřeba krmiva na kus se pohybovala denně kolem 0,260 ovesných jednotek. Poměr kačerů byl 1 : 4,18.

Při této příležitosti je třeba poznamenat, že počet kachen na jednoho kačera v chovném hejnu je ukazatelem hospodárnosti. V zájmu efektivnosti výsledků je

třeba pozorně sledovat tento poměr v chovném hejnu, což u mnoha zemědělských závodů je dosud často opomíjeno.

Dále uvádíme výsledky, dosahované v USA, pro porovnání úrovně naší výroby s úrovní americkou. Zmíníme se o některých výsledcích, publikovaných v knize H. E. Botsforda: „*Economy of Poultry Production*“ z roku 1952 (viz tab. VI).

VI. Výroba kachen v amerických farmách o různém stavu chovného hejna

Chovné hejno		Sledovaných závodů		Vyrobené kachny celkem	
kusů	průměr	počet celkem	podíl v % na celkovém počtu	kusů	procent
350—700	554	11	30	298 310	14
701—1200	962	14	38	706 620	32
1201—2800	1879	12	32	1 162 890	54
celkem	1132	37	100	2 167 820	100

V USA produkují kachní maso na farmách tří velikostí s průměrným stavem 554, 962 a 1879 kachen v chovném hejnu. Jak ukazuje tab. VI je farem I. stupně zastoupeno 30 % z celkového šetřeného souboru, ovšem celková výroba kachňat pro výrobu masa činí jen 14 %. Farem II. stupně je zastoupeno 38 % a celková výroba činí 32 % a u III. stupně farem, kterých je 32 %, činí jeho podíl na výrobě 54 %. Uvedené výsledky jsou zde ze šetření 37 farem v *Long Island New York*. Při poměru 16 kačerů na 100 kachen bylo od jedné kachny v malé farmě vyprodukováno 58,27 kácat, ve střední 62,46 kácat a na velké 61,40 kácat. Nejlepších výsledků dosáhly farmy střední velikosti o průměrném počtu 962 chovných kusů.

Farmy, produkující jen násadová vejce, jsou v USA nerentabilní; na každou pracovní hodinu je ztráta 6,77 dolaru. Jestliže však chov kachen je součástí produkce rychlovýkrmových kachen, ztráta se vyrovnává (uvedené činnosti patří pod jeden podnik). Velikost hejna neovlivňuje cenu vyrobeného vajíčka k násadě, důležitým ukazatelem však je výroba vajec od jedné kachny. Snůška se v uvedeném příkladě pohybovala od 56 do 147 vajec. Snáška 130 vajec od nosnice snižuje náklady o 15,6 % za 10 vyrobených násadových vajec, při snůšce 101 vajec však jejich cena stoupá o 8 %. Z uvedených údajů je zřejmé, jak výše snůšky vajec od jedné nosnice hluboko ovlivňuje hospodářský výsledek. Efektivně hospodařící farma potřebovala za rok průměrně devět hodin na jednu nosnici, ostatní farmy třináct hodin. Na sedmi farmách uvedeného souboru pečoval jeden pracovník o více než 270 chovných kusů, na deseti farmách byl tento počet nižší. U líhnutí je důležitým ukazatelem líhnivost. Průměr líhnivosti byl 68 %, špičková líhnivost byla 75 %, nejnižší 61 %.

Počet hodin, spotřebovaných v líhních na vyprodukovaných 1000 vajec, ovlivňuje cenu vyprodukovaného kachněte. Činí-li počet hodin na 1000 vajec méně než dvanáct, stojí jedno kachně 0,192 dolarů, bude-li potřeba vyšší než dvanáct hodin, zvýší se cena o 8,1 %.

Při rychlovýkrmu obsluhuje jedna mužská síla v průměru 14 000 kácat. Srovnání výsledků dosažených v USA s našimi výsledky ukazuje toto: proti počtu dosažených kachňat od jedné kachny 58,27—62,46 v USA, je náš výsledek (64,2 od jedné kachny) lepší než americký průměr v šetřených farmách.

Vynásobíme-li tyto údaje průměrnou váhou jateční kachny 2,20 kg, je zřejmé, že jedna kachna vyprodukuje bez úhynu (ideální stav odchovávaných kachen) asi 141 kg masa. Výše úhynu snižuje uvedené množství o 4,61 % (bereme-li podnikový průměr DZ Libuš).

Pokud jde o ukazatele líhnutí, dosáhla u nás líhnivost výše 77 %, což je vyšší než čísla uváděná z USA. U spotřeby pracovních hodin na jednu nosnici připadá

u nás 6,5 pracovní hodiny na jeden chovný kus (norma stanoví, že jeden pracovník obsluhuje 450 kusů), zatímco v USA připadá devět i více hodin. V drůbežářských závodech u velkochovů obsluhuje jeden ošetřovatel více kachen než v USA. Poměr u rychlovýkrmu je zatím u nás nižší než v USA, kde jeden pracovník pečuje průměrně o 14 000 kachen, zatímco u nás o 3—4000 kachen.

Dále uvádíme výnosy a náklady v korunách i v procentech u chovného hejna, u líhni a u rychlovýkrmu, a to jak kachen, tak krůt, abychom ukázali na efektivnost jednotlivých fází výroby a navzájem je porovnali a ukázali, za jakých předpokladů jsou rentabilní.

Z našich propočtů a úvah je zřejmé, že při správném dodržování technologie chovu kachen lze dosáhnout velmi dobrých výsledků. Detailně propracované údaje o jednotlivých fázích výroby dále ukazují finanční možnosti uvedených činností i podmínky nutné k dosažení rentability výroby.

Úvahy jsou vypracovány podle technologie a dosažených výsledků uvedeného drůbežářského podniku. Při vypracovávání celého rozboru jsme přihlíželi k technicko-ekonomickým normám, ke statistickým údajům a k údajům účetním, takže propočty jsou podloženy faktickým materiálem.

Promítneme-li spotřebu krmiv, pracovní síly, dále líhivost, oplozenost apod. ve finančním vyjádření jednotlivé činnosti (chov, líhne, rychlovýkrm), získáme tyto údaje:

Chovné hejno

U chovného hejna v počtu 200 kusů při poměru kačerů ke kachnám 1 : 4,5 a při snůšce 80 vajec na jednu kachnu bylo by sneseno 12 480 násadových vajec. Vlastní náklady a výnosy násadových vajec (v Kčs) podává tab. VII.

VII.

Náklady			Výnosy		
ukazatel	Kčs	%	ukazatel	Kčs	%
krmivo	19 200,—	68,7	vejce k násadě neoplozená, vyrazená vejce	25 173,—	99,2
mzdy	5 975,—	21,4		193,—	0,8
úmor stavby ostatní náklady, včetně podílu výrobní a celo- podnikové režie	1 000,—	3,6			
	1 780,—	6,3			
celkem	27 955,—	100,0	celkem	25 366,—	100,0

Vedle tohoto propočtu je třeba počítat i s brakováním chovného materiálu, který se zpravidla obnovuje během dvou let. Při tomto brakování je třeba počítat i se ztrátou, neboť odprodej kachen na jatky z chovného hejna nevyrovná náklady na jeho pořízení. Přitom základem vysoké snášky a kvality budoucí drůbeže je právě kvalitní chovný materiál. Při sledování finančních výsledků u chovného materiálu nelze opomenout ani poměr kachen ke kačerům, který je u našich zemědělských závodů často dosud nepříznivý.

Pokud jde o náklady, je nejvyšší položkou krmivo, které jsme v našem příkladu počítali Kčs 1,60 za kilogram. U mezd jsme počítali normu na jednoho pracovníka 450 kusů a mzdu 3,65 Kčs za hodinu. Úmor stavby byl vzat pětiletý, náklady na stavbu činily 5000 Kčs. Do zařízení jsme počítali krmné žlaby a snůšková hnízda. Pro porovnání uvádíme, že náklady na jedno kachní vejce činí u *DZ Libuš* 2,24 Kčs.

Líh ně k a c h e n

Tato fáze drůbežářské výroby je zisková. Podle údajů předchozího podniku činí náklady na jedno vylíhlé káče 4,07 Kčs, z toho přímé náklady 3,11 Kčs, mzdy 0,23 Kčs, dílenská režie 0,68 Kčs a celopodniková režie 0,05 Kčs. Vyjádřeno v procentech, je toto složení nákladů: přímý materiál 76,41 %, mzdy 5,65 %, dílenská a celopodniková režie 17,94 % (celkem 100 %).

Oplozenost v našem příkladě byla vzata podle skutečných údajů, dosažených na drůbežářském podniku (80,18 %) a líhnivost 56,77 %. V ceně násadových vajec jsou jen oplozená vejce, neoplozená se vracejí v hodnotě jedné koruny za kilogram. Ve výnosech je počítáno s cenou za jedno vylíhnuté káče 8,— Kčs. Celkem se vylíhlo 5716 kachňat.

VIII. Vlastní náklady a výnosy líhnutí kachňat

Náklady			Výnosy		
ukazatel	Kčs	%	ukazatel	Kčs	%
násadová vejce	25 173,—	88,1	vylíhnutá, prodaná káčata	45 728,—	100,0
úmor líhně	770,—	2,7			
elektrická energie	106,—	0,4			
mzdy	1 429,—	5,0			
úmor stavby	800,—	2,8			
podíl celopodnikové režie	285,—	1,0			
celkem	28 563,—	100,0	celkem	45 728,—	100,0

V líhnutí kachen by bylo dosaženo zisku ve výši 17 165,— Kčs. K jednotlivým nákladovým položkám je třeba poznamenat, že cena líhni činí 7000,— Kčs — Bios — a že bylo počítáno s desetiletým úmorem. Přes nevyužitou kapacitu líhni je tato činnost značně zisková.

R y c h l o v ý k r m k a c h e n

U této činnosti jsme vycházeli z I. alternativy a z líhnutí 5716 káčat po 8 Kčs. Podle tabulky IX je i tato činnost zisková. Z vylíhnutých a do rychlovýkrmu zasazených káčat uhynulo 4,61 %. Tento úhyn byl počítán tak, že od 1 do 7 dnů uhynula 3 %, od 7 do 21 dnů 0,6 %, od 21 dnů do 35 dnů 0,6 % a od 35 do 60 dnů 0,41 % nasažených kachen. V rychlovýkrmu tedy uhynulo 263 káčat. Celkově bylo vyprodukováno 5453 kachňat o celkové váze 12 379 kg. Z této váhy bylo 69 % I. jakostní třídy po 19 Kčs a 31 % II. jakostní třídy po 16 Kčs. Váha jednoho kusu činila 2,27 kg.

V nákladech činí největší položku krmivo, kde jsme počítali se spotřebou 4,35 kg na kilogram živé váhy, a s cenou 1,60 Kčs za kilogram krmiva. Počáteční váha kachňat byla 343 kg, váhový přírůstek činil 12 036 kg, takže celková váha kachňat při dodávce na porážku činila 12 379 kg.

U mezd bylo počítáno s měsíční mzdou 1120 Kčs při počtu 3000 odchovaných káčat.

Celkovým výsledkem této činnosti je tedy zisk 75 556,— Kčs.

Podle údajů *DZ Libuš* je podle nákladových položek tato výše nákladů při rychlovýkrmu (viz tab. X).

IX. Vlastní náklady a výnosy rychlovýkrmu kachen

Náklady			Výnosy		
ukazatel	Kčs	%	ukazatel	Kčs	%
krmivo	83 771,—	57,3	dáno na porážku	221 688,—	100,0
mzdy	6 585,—	4,5			
úmor odchovny	5 226,—	3,6			
úmor ohrady	1 000,—	0,7			
zařízení	400,—	0,3			
elektrická energie	80,—	—			
pořízení výkrmového materiálu	45 728,—	31,3			
podíl celopodnikové režie	3 342,—	2,3			
celkem	146 132,—	100,0	celkem	221 688,—	100,0

X.

Druh nákladů	Kachny		
	rané	polorané	pozdní
	Kčs na 1 kg živé váhy		
přímý materiál	7,46	7,93	11,44
mzdy	1,30	1,37	1,61
dílenská režie	2,89	2,54	3,21
celopodniková režie	0,23	0,27	0,31
celkem	11,88	12,11	16,57

Z údajů v tabulkách IX a X je zřejmé, že při dobrém technickém a ekonomickém vedení jsou uvedené činnosti rentabilní. Tento závěr je zvláště důležitý pro naše zemědělství, neboť se zcela jasně potvrzuje, že výroba drůbežního masa není činností ztrátovou. Je proto třeba napomáhat tomu, aby se v zemědělských závodech výroba drůbežního masa neustále zvyšovala, věnovat pozornost finančním ukazatelům a zaměřit veškeré úsilí k tomu, abychom při výrobě drůbežního masa dosáhli takových výsledků, které předčí i špičkové výsledky dosahované v zahraničí.

Výroba krůtího masa

Statistické údaje na počátku článku ukazují, že výroba krůtího masa v Československu činí jen 1,8 % z celkového množství zabité drůbeže. Tato výroba je tedy nepatrná a neodpovídá svým rozsahem výrobě, které se dosahuje v zahraničí. Každým rokem se u nás opakuje, že v průběhu roku není na našem trhu uspokojována poptávka po krůtím masě. Zvyšování výroby krůtího masa má však značný význam i z jiného hlediska. Chov hus vykazuje v naší republice soustavný pokles, mj. i z důvodu malé reprodukční schopnosti a nemožnosti intenzivního chovu. V průběhu posledních let klesá váhové zastoupení hus na celkové výrobě drůbežního masa. Jsme tedy před problémem, jak nahradit tohoto důležitého představitele váhového podílu na celkové výrobě drůbežního masa. Soustavně se zvyšuje rychlovýkrm a produkce kachen i kuřat, ovšem významnou náhradu za ubývající váhové množství hus (a ke

krytí soustavně zvyšované výroby) by nám poskytla intenzivní výroba krůtího masa. Vždyť při této výrobě lze dosáhnout vynikajících výsledků.

Nejprve se zmíníme o některých technologických otázkách výroby krůtího masa. Mezi mnoha rasami krůt jsou nejdůležitější: širokoprsá krůta bronzová, bílá krůta holandská a belltwilská bílá. Bronzová širokoprsá krůta je mohutného vzrůstu, výborně zhodnocuje krmivo do stáří 24—28 týdnů a dosahuje 8—10 kg živé váhy. Bílá krůta holandská je ranější, není tak velká jako bronzová; ve 24 týdnech stáří dosahuje váhy 6—8 kg. Belltwilská bílá krůta je raná a používá se pro produkci krůtích boilerů. V patnáctém týdnu stáří dosahují krůty 2,40 kg, krocani 3,80 kg. Ve stáří dvaceti týdnů, s ohledem na její malou velikost, nejsou její přírůstky již ekonomické. Jiné rasy krůt jsou hospodářsky méně důležité.

Krůty vylíhlé v květnu nebo v červnu jsou dobrým chovným materiálem již příštího jara, aniž by spotřebovaly velké množství krmiva před obdobím plemenitby.

Snůška vajec od jedné krůty v období od března do srpna má být v průměru 50 vajec. Na 8—12 krůt zasazuje jednoho krocana. U velkých hejn a ras se zasazuje 8—10 krůt, u malých hejn nebo malých ras 10—12 krůt na krocana. Na jeden chovný kus připadá v kurníku 0,9 až 1,3 m² a 25 m² travnatého výběhu. V bateriích připadá na jedno krůtě od stáří 0—4 týdnů 0,03 m², od 4 do 8 týdnů 0,06 m². Po osmi týdnech se převádějí krůtata do kolonových domků, kde na jedno připadá 0,28 m² podlahové plochy a 10—12 m² travnatého výběhu.

Odchov krůt ve výbězích má své výhody a nevýhody. Jestliže je výběh zatravněn jakostními pícninami, krůta zhodnocuje velké množství zelené píce, což znamená úsporu na krmení. Střídání výběhu je prostředkem ke snížení ztrát, způsobovaných parazity. Na travnatých výbězích může někdy docházet ke značným ztrátám, vzniklým kroupami nebo škodnou apod.

Pro krůtata odchovávaná v omezených prostorách se používá tzv. verandových staveb, u nichž jsou podlahy drátěné nebo laťové. Značného rozšíření dosáhly tzv. laťové přístřešky, jejichž konstrukce je levná. Tvoří ji sloupky, střecha a postranní bednění. Krůty se zde odchovávají na hluboké podestýlce. Na jedno krůtě ve věku 0—4 týdny připadá 0,14 m², ve 4—10 týdnech 0,19 až 0,27 m² a od 10 týdnů do dospělosti (jatečná zralost 24—28 týdnů) 0,45 m².

Jaké jsou praktické zkušenosti s chovem krůt v zahraničí? V NSR jsou farmy, kde se vyprodukuje ročně 25—30 tisíc jatečných krůt. Výkrm krůt podle plemene trvá 5—6 měsíců. Po tomto období výkrmu dosahují jednotlivá plemena krůt asi těchto průměrných vah: belltwilská 2,5 až 5 kg, bílá holandská 4—10 kg, bronzová 7—20 kg. Ztráty u jatečných krůt dosahují zde až přes 15 %. K největším ztrátám dochází právě v prvních týdnech odchovu. Krůty se doporučuje odchovávat a vykrmovat ve stejném krůtníku, do něhož byla jednodenní krůtata zasazena po skupinách a kde zůstávají až do jatečné zralosti. Tento způsob však vyžaduje obrovských investičních nákladů, a proto se krůty odchovávají až do třetího týdne stáří v bateriích. Další odchov pak pokračuje na drátěnkách, až posléze jsou krůty přemístěny do krůtníků s výběhy.

Při výkrmu krůt do 16 týdnů stáří bylo na *Boltzově farmě* dosaženo zhodnocení krmiva 1 : 3,7. Při výkrmu krůt se počítá s lepším využitím krmiva než v rychlovýkrmu kachen. Na některých farmách se získává až 120 vajec od jedné krůty. Ve Spojených státech se naproti tomu dosahuje 60—70 vajec. Období odchovu a výkrmu spadá u raných krůtat do února až dubna a u pozdních krůtat do července až ledna, takže produkce krůtího masa je nepřetržitá po celý rok.*)

Také v Sovětském svazu je věnována chovu krůt značná pozornost, především pro masnou výrobu. Uvádíme příklad z krymského rajónu, který ukazuje dobré výsledky při výrobě krůtího masa (viz tab. XI).

Z domácích údajů uvádíme statistická data o chovu krůt z *DZ Libuš* za rok 1958: průměrný stav 102, snáška vajec celkem 6296, tj. na jednu krůtu 61 vajec, spotřeba krmiva o. j. ks/den 0,279. U líhnutí proti normě procenta oplozenosti 82 % bylo dosaženo 72,32 %, u procenta líhnutí z vložených (norma 62,50 %) činila skutečnost

*) Deutsche Wirtschaftsgeflügelzucht, roč. 11, 1959.

XI. Ukazatelé krutí farmy kolchozu Lenin, Krymský rajón, Krasnodarský kraj

Rok	Průměrný stav chovného hejna	Snůška vajec od jedné krůty	Krůtata k chovu	Odchovaných krůtat %	Vyrobeno q krůtiho masa
1956	683	76	3 800	93,0	130
1957	627	73	15 000	89,7	440
1958	1066	75	26 294	81,0	467

60,08 % a u oplozených vajec (norma 76,21) bylo dosaženo 83,07 %. Tedy výsledky ne právě vynikající.

Údaje z USA, z knihy H. E. Botsforda, ukazují, že průměrná produkce vajec od jedné krůty se pohybuje od 26 do 50 vajec. Náklady na krutí násadové vejce se zde rovnají pěti konzumním nebo čtyřem násadovým vejcům slepičím. Údaje z USA byly získány ze šetření, které začalo 1. ledna 1947 a pokračovalo 132 dní, dokud chovné hejno nebylo prodáno. Bylo zjištěno, že průměrný stav hejna byl 603 chovných krůt, největší hejno mělo 1663 krůt, nejmenší 105 krůt. Průměrný úhyn chovného hejna byl 13,8 %. Z ceny chovné krůty (100 %) činily náklady na krmivo 45,7 %. Pracovní hodiny, jichž je třeba na 100 chovných krůt, dosáhly výše 109 hodin. Výroba 100 násadových vajec vyžaduje — při průměrné roční snůšce 26 vajec na jednu krůtu — počtu 3,8 krůt. Náklady na jedno vejce činily 3 % z ceny chovného kusu. Z ceny 100 krůtích vajec (100 %) činily náklady podle jednotlivých položek v procentech: krmivo 46,0, práce 11,6, úhyn 11,7, úrok 2,9, ostatní výdaje 29,3, hrubý výdej 101,5, snížení 1,5 %.

Při studiu padesáti hejn tržních krůt ve Virginii v roce 1948 činilo z celkového složení výdajů na produkci tržních krůt: krmivo 57,8 %, krůtata 22,1 %, pracovní síla 10,2 %.

XII. Tělesná váha a spotřeba krmiva u krůt

Stáří v týdnech	Váha	Spotřeba krmiva
	v gramech	
2	118	317
4	290	816
6	607	996
8	1065	1676
10	1613	2038
12	2328	2583
14	3238	3080
16	3751	3217
18	4539	3986
20	5413	5708
22	6014	4666
24	6732	5979
26	6944	6388
Celková spotřeba krmiva		41450

Krůty — chovné hejno

Finálním výrobkem chovného hejna jsou násadová vejce. Násadová vejce a chovné hejno vyřazované k jatečním účelům jsou největší položkou výnosů a rozhodují o rentabilitě chovného hejna. Vratným odpadem jsou v našem případě vejce,

nehodící se k násadě a vejce neoplozená, která zpeněžujeme hodnotou 1 Kčs za kilogram. Vejce nehodící se k násadě zhodnocujeme jako vejce pro konzum v hodnotě vajec slepičích (hodnota 0,50 Kčs za kus).

Rozhodující položkou v nákladech, která má vliv na celkovou rentabilitu, je množství krmiva spotřebovaného k chovu. Menší měrou se zde podílejí mzdy a úmor stavby DKP (tab. XIII).

XIII. Vlastní náklady a výnosy výroby násadových vajec v Kčs
(102 ks chovného hejna, 93 krůt)

Náklady			Výnosy		
ukazatel	Kčs	%	ukazatel	Kčs	%
krmivo	7 210,—	28,9	vejce k násadě	12 198,—	59,1
mzdy	4 772,—	19,1	neoplozená vejce	42,—	0,2
úmor stavby	2 000,—	8,0	vejce nehodící se k násadě	232,—	1,1
zařízení	500,—	2,0	prodej chovného materiálu	8 160,—	39,6
ostatní náklady, včetně podílu výrobní a celopodnikové režie	890,—	3,6			
chovný materiál	9 600,—	38,4			
celkem	24 972,—	100,0	celkem	20 632,—	100,0

Rozdíl ukazuje ztrátu 4340 Kčs.

K jednotlivým údajům v tabulce XIII uvádíme: V nákladové položce je 102 kusů chovného hejna, z toho 93 krůt v ceně jatečných krůt za kilogram 20,— Kčs a krocani v ceně 240,— Kčs za chovný kus. Pokud jde o mzdy, bylo počítáno s normou 150 chovných krůt na jednoho ošetřovatele při základní mzdě 4,85 Kčs za hodinu po dobu šesti měsíců. Krmivo bylo počítáno v ceně 1,70 Kčs za kilogram. Při spotřebě krmiva jsme vycházeli ze spotřeby 231 g na kus a den. Složení krmiva odpovídá nutričním potřebám krůt ve snůšce. Pokud jde o stavbu, bylo počítáno s dvacetiletým úmorem stavby, jejíž cena činila 40 000,— Kčs. Počítali jsme dřevěnou stavbu lehké konstrukce o podlahové ploše 1 m² na kus. Do DKP jsme počítali krmítka a napáječky. Ve výnosech bylo počítáno s nosností krůt v počtu 50 vajec na jednu krůtu, přičemž u snůšky od jedné krůty bylo odpočítáno 10 % na vyřazená, k násadě se nehodící vejce. Dále byla odečtena vejce neoplozená ve výši 16,5 %. Násadová vejce oplozená byla zhodnocena 3,50 Kčs a jsou vedena jako hlavní finální výrobek. Potřeba práce na jedno oplozené násadové vejce činí v našem případě 0,23 hod. (tato položka má vztah k nákladům, je ukazatelem hospodárnosti).

Hlavním předpokladem úspěšného hospodaření je množství snesených vajec od jedné krůty a procento oplozenosti těchto vajec. Tyto dvě položky rozhodují o rentabilitě nebo ztrátovosti chovného hejna. Zatímco výsledky chovného hejna v USA o průměrném stavu 603 kusů daly zisk 1629,32 dolarů, tj. na kus 2,49 dolarů (rok 1957), v našem příkladu nebylo dosaženo tak příznivých výsledků. Na jedno násadové vejce činí ztráta 1,24 Kčs, na kus chovného hejna je ztráta 42,50 Kčs. Znovu je třeba zdůraznit, že výše produkce násadových vajec je prvním předpokladem rentability chovu.

Líhně krůt

V našem příkladě při ceně násadového vejce 3,50 Kčs jsou líhně aktivní částkou 2300,— Kčs, i když je nevyužita kapacita líhně, kdy na jedno vylhlé krůtě je zbytečně vysoký úmor a vysoká spotřeba energie. Mzdy v tomto případě nehrají značnou roli (tab. XIV).

XIV. Vlastní náklady a výnosy líhni
(do líhni nasazeno 3485 vajec, líhivost vajec 65,15 %)

Náklady			Výnosy		
ukazatel	Kčs	%	ukazatel	Kčs	%
násadová vejce	12 198,—	82,8	vylíhlá krůtata	17 025,—	100,0
úmor líhně (10 let)	770,—	5,2			
elektrická energie	106,—	0,7			
mzdy	568,—	3,9			
úmor stavby	800,—	5,5			
podíl celopodnikové režie	285,—	1,9			
celkem	14 727,—	100,0	celkem	17 025,—	100,0

Chov krůt na produkci masa

V našem případě jsme vycházeli z množství vylíhlých krůtat od uvedeného chovného hejna.

XV. Vlastní náklady a výnosy masné produkce krůt v Kčs

Náklady			Výnosy		
ukazatel	Kčs	%	ukazatel	Kčs	%
krmivo	77 545,—	66,1	krůty k porážce	131 216,—	100,0
mzdy	4 476,—	3,8			
úmor stavby	14 800,—	12,6			
zařízení	1 200,—	1,0			
elektrická energie	160,—	0,1			
hodnota krůtat zastavených do výkrmu	17 025,—	14,5			
podíl celopodnikové režie	2 214,—	1,9			
celkem	117 420,—	100,0	celkem	131 216,—	100,0

Rozdíl vykazuje zisk 13 796 Kčs.

V našem příkladě jsme počítali s úhynem 16 %. Na porážku bylo dodáno 1907 krůt, což je 8201 kg po 16 Kčs. Hlavní položkou ve výdajích jsou náklady na krmivo (spotřeba 5,5 kg na 1 kg). Celkovou výši hospodářského výsledku značně ovlivňuje i procento úhynu ve výrobě krůtat. Úmor odchovny, zařízení a spotřeba elektrické energie byly počítány obdobně jako v předchozím příkladu.

Na závěr je třeba poznamenat, že chovné hejno krůt při snůšce 50 vajec na jednu krůtu a po odečtení uvedených ztrát a za předpokládané oplozenosti není v našem případě rentabilní, i když snůška vajec je poměrně vysoká. Aby byla rentabilita chovného hejna vyšší, je třeba zvýšit cenu násadových vajec. Jinak lze počítat s tím, že jen samotná chovná hejna pro produkci násadových vajec budou v našich poměrech pasivní. Líhnutí krůt je i v malém množství aktivní, ovšem plně nevyužije a nezaplatí odbornou sílu, kterou nelze po dobu líhnutí krůt (čtyři měsíce) přidělit na jiné pracoviště.

Рычловýкrm krýt pøi odborné péči a pøi zajištění krmiv, z nichž lze sestavit nutričně výváženou krmnou dávku, je i pøi úhynu 16 % rentabilní. Všechny tři činnosti, jestliže jsou konány společně, může obstarávat jedna celoročně vytížená pracovní síla ve mzdě s ročním příjmem 9816,— Kčs. Z tabulek a přehledů vyplývá, že není rentabilním jenom chov, určený k produkci násadových vajec, ale též i samostatné líhnutí, i když je snad rentabilní z hlediska vytíženosti odborné pracovní síly. Jedinou samostatnou rentabilní složkou by mohl být rychlovýkrm.

З а в ě р

Zkušenosti našich předních drůbežářských závodů spolu s ostatními z praxe použitými statistickými a učebními údaji i technicko-hospodářskými normami potvrzují dalekosáhlé a dosud nevyužívané možnosti ve výrobě drůbežího masa u nás. Současný stav této výroby v našich předních drůbežářských závodech, v porovnání tohoto stavu se zahraničními údaji, svědčí o tom, že současný stav není tak špatný. V některých ukazatelích jsou výsledky dosahované u nás lepší než v zahraničí (např. kachny).

Při dobrém technologickém a ekonomickém vedení výroby je možno u výroby krůtího i kachního masa počítat se ziskem (rychlý obrat peněžních prostředků). Zdůrazňujeme tuto okolnost proto, že řada našich zemědělských závodů nezná dosud všechny předpoklady pro úspěšný provoz výroby drůbežího masa a často tuto výrobu neprávem podceňuje o odsouvá na podřadné místo.

Hlavním úkolem však nyní musí být úsilí podstatně rozšířit výrobu drůbežího masa, vyrábět je daleko levněji než dosud a pozvednout úroveň výroby v našich zemědělských závodech na úroveň nej přednějších drůbežářských podniků.

О некоторых вопросах производства птичьего мяса в Чехословакии

Опыт наших передовых птицеферм, наряду с другими, почерпнутыми из практики статистическими и учебными данными, а также технико-экономическими нормами свидетельствует о весьма перспективных и до сих пор неиспользованных возможностях производства птичьего мяса.

Современное состояние этого производства на наших передовых птицефермах свидетельствует о том, если провести сравнение с зарубежными данными, что нынешнее положение вовсе не является столь плохим. По некоторым показателям результаты, достигнутые у нас, являются лучшими, чем за границей (например, утки).

При хорошем технологическом и экономическом руководстве делом можно при производстве индюшечьего и утиного мяса рассчитывать на прибыль (быстрый оборот денежных средств). Мы подчеркиваем это обстоятельство потому, что целый ряд наших сельскохозяйственных предприятий до сих пор не создал ещё всех необходимых предпосылок для производства птичьего мяса; это производство часто неосновательно недооценивается и отодвигается на задний план.

Главной задачей в настоящее время должна быть работа, направленная на серьезное увеличение производства птичьего мяса; нужно производить многим дешевле, чем это делалось до сих пор и поднять уровень производства в наших сельскохозяйственных предприятиях на уровень наиболее передовых птицеферм.

Zu einigen Problemen der Geflügelfleischproduktion in der ČSSR

Die Erfahrungen unserer führenden Geflügelzucht und -Haltungsbetriebe und die übrigen von der Praxis angewandten statistischen und Lehrrangaben, sowie die technisch-wirtschaftlichen Normen bestätigen, daß in der Geflügelfleischproduktion weitgehende Möglichkeiten bisher unausgewertet bleiben. Der gegenwärtige Stand der Produktion unserer führenden Geflügelzucht und — Haltungsbetriebe ist — mit den aus ausländischen Angaben hervorgehenden Ergebnissen verglichen — durchaus nicht so schlecht. In einigen Kennziffern sind die bei uns erzielten Ergebnisse sogar besser als im Ausland (z. B. bei der Entenzucht).

Bei sachlicher technologischer und ökonomischer Leitung der Produktion ist es möglich, in der Puten- und Entenfleischproduktion mit einem Gewinn zu rechnen (schneller Umsatz der finanziellen Mittel). Wir heben diesen Umstand deshalb hervor, weil eine Reihe unserer landwirtschaftlichen Betriebe bisher nicht alle Voraussetzungen für einen erfolgreichen Betrieb der Geflügelfleischproduktion kennt, diesen Produktionszweig unterschätzt und ihm oft eine zweitrangige Stelle zuweist.

Die Hauptaufgabe besteht gegenwärtig darin, die Geflügelfleischproduktion wesentlich zu erweitern, das Geflügelfleisch weitaus billiger als bisher zu produzieren und das Produktionsniveau unserer Landwirtschaftsbetriebe auf das Niveau der führenden Geflügelzucht und -Haltungsbetriebe zu heben.

Ekonomika a produktivita práce při pěstování brambor v JZD

Экономика и производительность труда при выращивании картофеля

Ökonomik und Arbeitsproduktivität des Kartoffelbaus

Inž. František STRAŠIL

Výzkumný ústav bramborářský ČSAZV, Havlíčkův Brod

Výroba brambor v družstvech má své nedostatky, které jim jsou z větší části známy a jsou zaviněny nedostatečným hnojením i výživou, opožděným sazením, používáním zdravotně nevyhovující sadby a krájené sadby. Avšak o mnoha nedostatecích družstva nevědí a lze je odstranit. Bývají to závady v organizaci a v odborném vedení prací, které nepříznivě ovlivňují výrobu a snižují produktivitu práce a efektivnost provozu družstev.

Odstraňováním těchto nedostatků, z nichž vyplývají i značné rezervy, chceme dosáhnout racionální výroby brambor. Cesta k tomuto cíli však není snadná. Družstva budou ještě dlouho zápasit s určitými obtížemi v provozu, avšak je třeba, aby již v počátcích svého vývoje vyráběla lépe a v dalším svém vývoji zaměřila produkci brambor na snižování vlastních nákladů, na zlepšování jakosti brambor a na dosahování vysokých výnosů s nízkými náklady na cent při zachování úrodnosti půdy.

Z uvedených důvodů řeší Výzkumný ústav bramborářský ČSAZV jmenovaný úkol. Cílem úkolu je odhalit nevyužité rezervy ve zvyšování hektarových výnosů brambor a na základě zjištěných nedostatků sestavit metodu správného pěstování v bramborářských oblastech. Úkol je řešen na jedenácti družstvech okresu Havlíčkův Brod s přibližně stejnými hospodářskými, půdními i klimatickými podmínkami. Úroveň agrotechniky je však různá. Družstva mají jen nejnutnější prvotní účetní evidenci. Zařízení družstev a jejich strojové vybavení je nedostatečné a nevhodné pro velkovýrobu, což se projevuje ve vysokých nákladech na jednotku výrobku a v nedodržování agrotechnických lhůt při pěstování brambor. Ke všemu je nutno ještě připomenout, že sledovaná družstva jsou ve vývoji a že objem výrobních prostředků, půdního fondu a členů se stále mění.

Přirozené výrobní podmínky okresu Havlíčkův Brod jsou příznivé pro pěstování brambor. Klimatické podmínky jsou nejlépe patrný z meteorologických údajů za rok 1958—59 (viz tabulku I).

Podle povětrnostních údajů jsou klimatické podmínky okresu rázu humidního s dostatkem vodních srážek v době vegetační a s dobrou vzdušnou vlhkostí. Výjimku činil rok 1959, kdy za celý rok spadlo jen 460,8 mm srážek, zatímco v roce 1958 spadlo 643 mm srážek. Z meteorologických činitelů nejvíce zasahuje do provozu družstev teplota a srážky. Z jara rozhodují o započetí práce a po celý rok působí její přerušování, čímž jsou vytvářeny ekonomicky velmi nepříznivé podmínky.

V roce 1959 bylo započato s pracemi k bramborům poměrně brzo, již v měsíci březnu, obdobně jako v roce 1957. Půda byla začátkem dubna dostatečně prohřátá a vyzrálá, a tak byla dána možnost zahájit jarní práce a připravit půdu k bramborům. Teplota v půdě byla v březnu 4⁰ C a v dubnu 9⁰ C. Brambory byly sazeny hlavně v dubnu a ojedinele dosazovány začátkem května, a vzházely v kvěť-

I. Povětrnostní údaje v roce 1958—59
Stanice VÚB v Havlíčkově Brodě

Měsíc rok	Suchý teploměr °C	Nejvyšší teplota °C	Nejnižší teplota °C	Teplota v 10 cm v zemi	Srážky mm	Počet srážko- vých dnů	Počet dnů bez deště
1959							
leden	−2,10	1,00	−6,40	0,10	28,20	15	16
únor	−2,70	1,80	−8,50	−0,70	10,10	11	17
březen	5,37	10,30	0,10	4,00	16,10	5	26
duben	8,83	14,39	1,93	9,30	40,30	13	17
květen	12,95	18,47	5,48	14,86	58,30	12	19
červen	16,38	21,56	8,17	14,70	75,00	10	20
červenec	18,40	23,20	12,41	16,90	104,40	20	11
srpen	16,67	22,83	10,18	17,20	46,80	9	22
září	11,46	19,16	2,17	12,30	1,80	1	29
říjen	7,10	14,39	−0,91	7,60	3,70	3	28
1958							
listopad	4,35	6,09	2,10	5,67	17,40	18	13
prosinec	0,48	3,44	−2,81	1,00	58,70	17	14
celkem	—	—	—	—	460,8	134	232

Srážky od konce března do konce října 330,3 mm

Srážky od konce října do konce února 130,5 mm

Celkové množství srážek 460,8 mm

nu za příznivé teploty a dostatku srážek. Kultivovány byly v červnu a červenci, v období pro kultivaci příznivém. Všechna sledovaná družstva udělala i kultivaci brambor včas, řádně a v dostatečném počtu, o čemž pak svědčilo malé zaplevelení porostů.

Od konce března do konce října bylo celkem 58 srážkových dnů. Na každý den připadlo 5,7 mm srážek. Srážky způsobily, že 40 dní se nemohlo pracovat, tj. 20 % z celkového počtu dní do konce října.

Z hlediska vegetace brambor byl rok 1959 meteorologicky méně příznivý, zvláště pro odrůdy pozdní, neboť koncem žní nastalo období sucha, které potrvало až do konce vegetace brambor. Od 19. srpna 1959 nepršelo, což se projevilo na výši sklizně.

Osevní postup

Přírozené výrobní podmínky určily okresu Havlíčkův Brod tyto hlavní plodiny: žito, brambory, oves a jetel, o které nutno opřít organizaci osevních postupů. Mezi nimi brambory jsou na prvním místě, neboť zaujímají v ploše orné půdy sledovaných družstev 17—25 % a v tržní rostlinné produkci až přes 60 %. Brambory tedy patří mezi nejvíce pěstované plodiny a v tržní produkci jsou nejvýznamnější. Proto musí být osevní postup sestaven především s ohledem na tuto plodinu. Brambory ze všech plodin horských oblastí neekonomičtěji zužitkovávají chlévskou mrvu, právě tak jako organické látky, a mění je ve škrob, který je základem živočišné výroby těchto oblastí a základem hlavního krmiva chovu prasat. Škrob byl také příčinou vybudování silného bramborářského průmyslu v horských a podhorských oblastech. Okres Havlíčkův Brod měl v roce 1955 z celkové plochy 61 % osázeno průmyslovými brambory.

Přírozené podmínky dávají okresu i charakter sadbové oblasti. Proto je zde nutno počítat vedle pěstování brambor pro průmyslové zpracování, na krmení a pro konzum, také i s množním bramborové sadby.

Při organizaci osevních postupů musíme dát bramborům takové místo, které by zaručovalo jejich náležitě uplatnění, pokud jde o kvalitu i kvantitu. Tato plodina, správně umístěna v osevním postupu, nám dává z jednotky plochy vysokou sklizeň.

Brambory nutno umísťovať do prvej trate a do plnej pôdnej sily. Osevní postupy nejsou ve družstvech dosud ustálené. Za krátkou dobu trvání družstev a při stálém pohybu půdy a členů nebylo možno osevní postup usměrnit, aby odpovídal potřebě správného pěstování brambor. Ve sledovaných družstvech se používá střídavého osevního postupu, většinou kombinace čtyřhonného osevního postupu, který byl na Českomoravské vysočině vžitý a dobře se osvědčoval.

Nejvíce rozšířenou a také vhodnou předplodinou brambor je ozimé žito a ozimá pšenice, které zaujímaly v roce 1959 83,99 % plochy pěstovaných brambor. Brambory po ozimech pěstované dávají dobré a jisté výnosy.

V poslední době přistoupila k ozimům ještě řada dalších výkonných plodin, takže bude třeba osevní postup rozšířit. Stupňování výnosů všech plodin ve sledovaných družstvech potřebuje hnojení mrvou v menších dávkách každým třetím rokem. Nejvhodnější osevní postup by byl devíthonný. Hnojení čtvrtým rokem podle starého osevního postupu bylo méně ekonomické a ve třetím roce byla půda již značně vyčerpána. Novému osevnímu postupu by odpovídala i produkce mrvy.

Hnojení k bramborům

Ve druhém pětiletém plánu mají výnosy brambor v celostátním měřítku dosáhnout 153 q a ve třetím pětiletém plánu 180 q na hektar. To znamená pro kraje s vystupňovanou produkcí brambor dosažení sklizně přes 200 q po hektaru. Tato sklizeň je dosažitelná a některá družstva za normálních vegetačních podmínek jí dosahují. Ze sledovaných družstev dosáhly sklizně 200 q po hektaru JZD Cibotín, Ždírec v roce 1956 a v roce 1959 JZD Hostovlice u Čáslavi, které i v nepříznivém roce získalo 212 q po hektaru. K tomu je třeba dobré technologie, správného hnojení, dobré sadby a kultivace.

Výzkumný ústav bramborářský ČSAZV v Havlíčkově Brodě při řešení úkolu „Výzkum ekonomiky a produktivity práce při pěstování brambor“ měl možnost sledovat výrobu brambor i s komplexem hnojení. Získané číselné údaje uvádíme.

Produkce mrvy ve sledovaných družstvech

Výroba mrvy byla zjišťována podle stavu ustájených zvířat a dobytčích jednotek. Nejvíce nás zajímalo skutečné využití chlévské mrvy v pěstování brambor ve sledovaných družstvech, tj. přímé hnojení mrvou k bramborům a k předplodinám brambor (viz tabulky II, III a IV).

II. Měrné dobytčí jednotky a produkce mrvy v JZD v roce 1959

JZD	Počet VDJ na 1 ha zem. půdy	Produkce mrvy v q na 1 ha půdy	
		zemědělské	orné
Cibotín	73,98	59,18	75,85
Horní Krupá	86,43	69,14	87,13
Hurtova Lhota	70,03	56,03	64,48
Perknov	73,89	59,11	74,88
Petrovice	68,69	54,95	74,07
Smilov	47,59	38,07	52,77
Šlapanov	63,74	51,00	65,46
Šmolovy	76,03	60,83	74,97
Dolní Věžnice	65,88	52,70	70,98
Ždírec	77,17	61,74	78,88
Dobrohostov	75,83	60,67	81,72
Oblekovice	62,01	49,61	59,11
Hostovlice	89,28	71,42	72,22
Celkem ∅	71,02	56,82	71,17

III. Hrubá bilance pohybu chlévské mrvy v JZD v roce 1959

JZD	Animální hnojení					Produkce mrvy q	Roční spotřeba mrvy pro 9 hon q	Potřeba úpravy výroby mrvy % — +
	přímo k bramb.		k předplodinám		celkem			
	ha	q	ha	q				
Cibotín	17,05	4 100	13,84	4 152	8 252	14 512	14 347	— 1,14
Horní Krupá	17,49	4 400	23,30	5 825	10 225	19 672	16 932	— 13,93
Hurtova Lhota	20,50	6 190	2,80	840	7 030	7 400	8 606	+ 16,29
Perknov	5,10	1 700	23,85	7 155	8 855	11 232	11 250	+ 0,16
Petrovice	19,22	5 700	4,80	1 440	7 940	19 520	19 762	+ 1,23
Smilov	14,33	4 300	12,46	3 738	8 038	12 032	17 100	+ 42,12
Šlapanov	37,00	11 675	17,37	6 079	17 754	18 920	21 675	+ 14,68
Šmolovy	—	—	41,80	12 540	12 540	15 872	15 876	+ 0,02
Dolní Věžnice	4,80	1 540	33,45	10 035	11 575	22 928	24 225	+ 5,65
Ždírec	50,91	16 280	30,15	16 060	32 340	36 176	34 392	— 4,94
Dobrohostov	11,72	4 430	9,70	2 910	7 340	11 952	10 968	— 8,24
Oblekovic	8,74	2 580	13,29	3 987	6 567	26 528	33 657	+ 26,87
Hostovlice	8,00	2 800	4,93	1 479	4 279	25 856	26 850	+ 3,84
Celkem	214,86	65 695	231,74	76 240	141 935	242 600	255 640	+ 5,11

K předplodinám brambor bylo v roce 1958 pohnojeno mrvou 231,74 ha a přímo k bramborům 214,86 ha z celkové plochy 543,62 ha pěstovaných brambor v roce 1959. Podle uvedených tabulek by mohla téměř všechna družstva při doplňkovém použití strojených hnojiv krýt potřebu chlévské mrvy k dosažení sklizně 200 q hlíz na hektar. Nedostatečné byly dávky mrvy i strojených hnojiv v JZD Petrovice. Brambory zde měly k dispozici v roce 1959 24,24 kg čistého dusíku, 33,99 kg fosforečné kyseliny a 116,97 kg drasla. Toto nedostatečné hnojení se projevilo v celkovém výnosu brambor, a to 88 q na hektar. Vedle nedostatečného hnojení nebylo využito i dalších základních opatření, nutných k zajištění výnosu. Mrva byla zaorávána až na jaře na výměře 16,07 ha. Polovina plochy, na níž byly pěstovány brambory, nebyla vůbec hnojena ani k předplodině. Většina brambor přišla do těžší půdy jílovité. Brambory byly vysazovány opožděně a dosazovány 7. května 1959. Na nízkém výnosu měla vliv i odrůda. Odrůda Ackersegen byla pěstována na 21,70 ha.

Při hnojení brambor mrvou je doporučováno podzimní hnojení. Důkazem toho byl rok 1959. Družstva, která využila podzimního hnojení k bramborům, měla vyšší sklizeň.

V roce 1959 bylo možno zaznamenat první větší využití mechanizace při hnojení mrvou (viz tab. V).

Z celkově vyhnojené plochy 214,86 ha, kde bylo použito 65 695 q mrvy, bylo naloženo nakládači 31 499 q, tj. na 104 ha plochy. Téměř na stejné ploše byla mrva rozmetána rozmetadly. Ručně bylo naloženo 34 206 q mrvy, tj. 110,65 ha pohnojené plochy.

Na nakládání mrvy nakládači bylo spotřebováno 342 hodiny, tj. 3,28 hodin na hektar, a při ručním nakládání 2684 hodiny ruční práce, tj. 24,25 hodin na hektar. Při použití nakládačů se snížila spotřeba práce na osminu.

Podobně je tomu i při rozmetání mrvy, která byla rozhazována ručně na 112,65 ha a spotřebováno 2669 hodin ruční práce. Strojově byla rozmetána na 102,21 ha a spotřebováno 422 hodiny. Mrva byla strojem rozmetána za 4,13 hodin, zatímco při ručním rozhazování bylo spotřebováno 23,69 hodin ruční práce na hektar.

Z uvedeného je patrné, že při hnojení chlévskou mrvou mají družstva značné rezervy a mohou zde využitím mechanizace odstranit vysoké náklady na ruční práci.

Dodatkem poznamenáváme, že vysoké dávky mrvy k bramborům nejsou ekonomické a že nestačí zajistit vysoký výnos brambor. K menším dávkám mrvy, a to

IV. Množství živin ve strojených hnojivech a v chlévské mrvě,
použitých k bramborům v JZD v roce 1959

JZD	Druh hnojiva	Průměrný výnos hlíz q/ha	Čisté živiny kg/ha dodané mrvou a stro- jenými hnojivy			Celkem by bylo třeba čistých živin kg/ha k zajištění dosaženého výnosu		
			N	P	K	N	P	K
Cibotín	celkem	163	53,39	49,19	162,53	48,90	32,60	138,55
	a		26,63	39,64	109,00			
	b		26,76	9,55	53,53			
Horní Krupá	celkem	154	63,25	58,05	149,48	46,20	30,80	130,90
	a		38,76	49,31	100,50			
	b		24,49	8,74	48,98			
Hurtova Lhota	celkem	166	71,17	77,19	229,49	49,80	33,20	141,10
	a		32,78	63,48	152,70			
	b		38,39	13,71	76,79			
Perknov	celkem	180	45,49	45,12	205,56	54,00	36,00	153,00
	a		20,00	36,02	154,58			
	b		25,49	9,10	50,98			
Petrovice	celkem	88	24,24	33,99	116,97	26,40	17,60	74,80
	a		10,19	28,97	88,85			
	b		14,06	5,02	28,12			
Smilov	celkem	163	50,89	28,80	84,37	48,90	32,60	138,55
	a		30,00	21,34	42,58			
	b		20,89	7,46	41,79			
Šlapanov	celkem	131	69,85	61,00	180,91	39,30	26,20	111,35
	a		26,18	45,41	93,57			
	b		43,67	15,59	87,34			
Šmolovy	celkem	173	60,00	48,19	132,43	51,90	34,60	147,05
	a		39,00	40,69	90,43			
	b		21,00	7,50	42,00			
Dolní Věžnice	celkem	151	41,46	32,16	89,14	45,30	30,20	128,35
	a		26,84	26,95	59,90			
	b		14,62	5,21	29,24			
Ždírec	celkem	155	68,20	55,07	141,74	46,50	31,00	131,75
	a		27,31	40,47	59,96			
	b		40,89	14,60	81,78			
Dobrohostov	celkem	165	59,47	36,83	99,23	49,50	33,00	140,25
	a		30,06	26,34	40,41			
	b		29,41	10,49	58,82			
Oblekovice	celkem	145	41,14	39,51	126,95	43,50	29,00	123,25
	a		22,33	32,79	89,33			
	b		18,81	6,72	37,62			
Hostovlice	celkem	212	52,27	7,96	144,60	63,60	42,40	180,20
	a		29,97	—	100,00			
	b		22,30	7,96	44,60			
Celkem ∅		153	53,90	44,08	138,72	47,22	31,47	133,77

a strojená hnojiva

b chlévská mrvá

V. Pracovní náklady na hnojení mrvou v JZD v roce 1959

JZD	Hnojeno		Nakládání		Odvoz		Skládání	Rozhazování		Způsob hnojení
	ha	q	stroj. hod.	ruční hod.	trakt. hod.	potahy hod.	ruční hod.	ruční hod.	strojové hod.	
Cibotín	17,05	4 100	72	—	117	—	—	—	72	nakladač
Horní Krupá	17,49	4 400	52	—	131	—	24	48	62	nakladač
Hurtova Lhota	20,50	6 190	52	152	—	344	64	128	52	nakladač, ručně
Perknov	5,10	1 700	—	136	—	94	54	108	—	ručně
Petrovice	19,22	5 700	24	122	120	—	48	96	80	nakladač, ručně
Smilov	14,33	4 300	32	120	122	—	48	96	48	nakladač, ručně
Šlapanov	37,00	11 675	32	653	—	648	263	526	42	nakladač, ručně
Šmolovy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dolní Věžnice	4,80	1 540	—	130	—	85	49	98	—	ručně
Ždírec	50,91	16 280	—	1254	190	507	648	1297	—	ručně
Dobrohostov	11,72	4 430	36	21	120	15	8	16	48	nakladač, ručně
Hostovlice	8,00	2 800	26	—	—	155	90	179	—	nakladač
Oblekovice	8,74	2 580	16	96	73	—	38	77	18	nakladač, ručně
Celkem	214,86	65 695	342	2684	873	1848	1334	2669	422	
na 1 ha		305,8	3,28	24,25	8,89	15,82	11,84	23,69	4,13	
Kčs/1 ha			69,52	82,95	177,00	155,12	40,40	81,02	79,20	

kolem 250 q na hektar, je třeba využít jako doplňkového hnojení strojených hnojiv.

Posuzujeme-li výsledek pěstování brambor podle použitého množství strojených hnojiv, možno říci, že nejvyšší sklizně brambor dosáhla družstva, která při správné agrotechnice použila největší dávky strojených hnojiv ve vyrovnaném poměru živin. Tam, kde byla špatná agrotechnika a pole zaplevelená, nepomohla ani silná dávka dusíkatých hnojiv.

I když se z dodaných živin ukázal dusík jako nejintenzivnější pro tvorbu sklizně, nelze podceňovat nutnost použití úměrných dávek hlavních živin druhých, tj. fosforečných a draselných. Z výsledků lze učinit závěr, že hnojení mrvou a strojenými hnojivy ve sledovaných družstvech je v dávkách i jejich použití nevyrovnané a neusměrněné, proto i neekonomické a snižuje produktivitu práce.

Sadba brambor a její příprava

V roce 1959 sledoval Výzkumný ústav bramborářský ČSAZV ve družstvech pěstování brambor, zvláště sadbových, protože většina z vybraných družstev jsou množitelé bramborové sadby (z celkové plochy brambor je třetina plochy množitelská). Sadbové brambory jsou základem tržní produkce družstev. Přehled o dosažených hektarových výnosech na běžných a množitelských plochách uvádíme v tabulkách VI a VII.

VI. Dosažené hektarové výnosy brambor na plochách běžných a množitelských v JZD v roce 1959

JZD	Celkový hektarový výnos q	Výnos z množitelské plochy q/ha	Výnos z běžné plochy q/ha
Cibotín	163,05	156,5	166,00
Horní Krupá	154,65	126,2	170,50
Hurtova Lhota	165,97	195,0	160,20
Perknov	180,43	—	180,43
Petrovice	88,40	147,5	83,20
Smilov	163,31	204,2	146,57
Šlapanov	131,75	171,6	112,20
Šmolovy	173,18	180,5	167,00
Dolní Věžnice	151,18	178,8	140,92
Ždírec	155,20	147,8	160,40
Dobrohostov	165,04	—	165,04
Oblekovice	145,81	—	145,81
Hostovlice	212,42	—	212,42
Celkem ∅	153,18	164,49	149,52

Množitelské plochy bylo celkem 133 ha.

Výnosy na běžných plochách jsou o 15 q na hektar nižší než na plochách množitelských. Sledovaná družstva pěstují sadbu po dohodě se šlechtitelským a semennářským podnikem. Volba odrůd se neřídí jen rajonizačními hledisky, ale pěstitelem výběrem z odrůd daných družstvům do množení. Družstva však pěstují pro sadbové účely jiných krajů i odrůdy méně výkonné; děje se tak ale jen na menších plochách.

V roce 1959 bylo ve sledovaných družstvech spotřebováno celkem 13 698 q sadby bramborové, na hektar v průměru 25,1 q sadby. Z tohoto množství bylo použito 4010 q nekrájené sadby a osázeno jí bylo 37 % pěstitelské plochy brambor. Na množitelských plochách bylo použito výhradně jen celé sadby. Běžné plochy byly osázeny

VII. Dosažené hektarové výnosy u jednotlivých odrůd ploch běžných a množitelských v JZD v roce 1959

Odrůda	Celkem plocha ha	Brambory pěstované na			
		množitelské ploše		běžné ploše	
		ha	výnos q/ha	ha	výnos q/ha
Ambra	36,70	29,50	159,18	7,20	130,69
Bintje	6,60	5,00	140,00	1,60	132,50
Kardinál	5,00	5,00	180,00	—	—
Krasava	137,51	36,00	178,08	101,51	156,55
Mírka	3,00	3,00	193,33	—	—
Ackersegen	104,08	13,50	147,41	90,58	115,68
Borka	26,83	5,00	141,00	21,83	191,93
Kotnov	115,01	15,50	182,58	99,51	156,62
Blaník	42,02	8,50	147,88	33,52	198,50
Ideál	3,00	3,00	210,00	—	—
Universal	25,40	4,00	110,00	21,40	118,13
Karmen	8,00	—	—	8,00	180,00
Star	2,00	2,00	195,00	—	—
Capella	3,02	2,00	151,00	1,02	285,29
Parnasie	2,00	—	—	2,00	110,00
Směs	18,60	—	—	18,60	124,73
Kříž. 187/12	1,25	—	—	1,25	164,00
Celkem ∅	543,62	133,00	164,49	410,62	149,52

krájenou sadbou. Jelikož v posledních dvou letech se jeví velký nedostatek sadby, družstva sadbu krájí. Jinak ovšem s krájením hlíz nesouhlasíme, a to jednak ze zdravotních důvodů, ale i z hlediska výnosů brambor a velkého nároku na ruční práci, což zvyšuje náklady na hektar. Družstva krájí totiž odrůdy bez ohledu na to, zda tyto odrůdy krájení snesou nebo nikoli. Překrojit lze jen odrůdy Krasavu, Ackersegen, Aquilu, popř. Borku.

Sadba byla ve sledovaných družstvech tříděna ručně a jen ojediněle se používalo třídičů. Třídění sadby bývá ve všech družstvech spojeno s krájením. Pro přehled uvádíme tabulku VIII o spotřebě ruční práce při přípravě sadby ve sledovaných družstvech v roce 1959.

Tabulka nám podává přehled o použitém množství celých a krájených hlíz v deseti družstvech okresu Havlíčkův Brod. Celkem bylo vysázeno 1157 q hlíz. Z toho bylo krájeno 835 q, tj. 72,1 %.

Spotřeba ruční práce na třídění činí 389 hodin a na krájení 905 hodin, takže celkem bylo spotřebováno 1294 hodiny ruční práce. Kdyby sledovaná družstva použila k přípravě sadby výkonného třídiče TB-26, který má výkon 206 q denně při obsluze osmi lidmi, bylo by třeba jen 356 hodin ruční práce. Kdyby se upustilo od krájení a bylo použito výkonného třídiče, ušetřilo by se v deseti sledovaných družstvech celkem 939 hodin ruční práce, tj. 72 % práce potřebné k přípravě sadby. Na cent sadby při použití způsobu třídění bylo třeba 0,34 hodin ruční práce. Úspora ruční práce při použití třídiče TB-26 o výkonu 206 q za den s vynecháním krájení by činila 0,81 hodin ruční práce. Na cent krájených hlíz bylo třeba 1,08 hodin ruční práce. Z uvedeného příkladu je patrné, jaké rezervy družstva mají především v úspoře ruční práce v přípravě bramborové sadby. Praxe by teda měla ve větší míře využívat výkonných třídičů.

Do budoucna se uvažuje zavést třídění sadby na dvě velikostní skupiny hlíz. Použití roztříděných a celých hlíz by znamenalo značné výhody pro strojové sázení, snížila by se mezerovitost porostů, získali bychom vyrovnanější porosty, byla by

VIII. Ruční potřeba práce k přípravě sadby v roce 1959

JZD	Vysázeno brambor na 1 ha	Krájeno brambor %	Spotřeba ruční práce		Úspora ruční práce hod. za předpo- kladu použití trídíče TB-26 na 1 q hodin
			při použitém způsobu tří- dění na 1 q hodin	na krájení na 1 q hodin	
Cibotín	25,8	64,2	0,68	1,89	0,37
Horní Krupá	23,8	83,9	0,52	1,24	0,21
Hurtova Lhota	23,3	91,2	0,58	0,88	0,27
Perknov	26,8	100,0	0,71	0,86	0,40
Petrovice	22,7	87,2	0,43	0,66	0,12
Smilov	27,5	68,4	0,56	1,12	0,25
Šlapanov	26,8	55,1	0,48	0,85	0,17
Šmolovy	24,4	49,0	0,31	0,70	0,01
Dolní Věžnice	24,7	62,7	0,45	1,02	0,14
Ždírec	25,8	76,7	0,34	0,47	0,03
Vážený $\bar{x}$	25,2	72,2	0,47	0,89	0,16

Teoretická potřeba ruční práce na 1 q brambor vytríděných třídičem činí 0,31 hodin ruční práce.

Úspora ruční práce při použití trídíče TB-26 a při obsluze 8 lidí na veškerou sadbu použitou v JZD by činila v průměru sledovaných JZD 72,9 %.

menší chorobnost a vyšší výnosy. Třídění a krájení brambor je dosud neekonomické. Zdražuje vlastní náklady. Třídění hlíz lze podstatně mechanizovat, krájení však nikoli.

Vezmeme-li v úvahu úsporu práce při strojním třídění, znamenala by ve sledovaných družstvech 72,9 % ruční práce z veškeré ruční práce potřebné k přípravě sadby. Ke snížení pracovních nákladů na výrobu centu sadby je nezbytné, aby družstva měla výkonné trídíče, které snižují spotřebu ruční práce, aby se vystříhala krájení a vyloučila je z přípravy sadby vůbec, protože je ztrátové a působí velké škody, které za nepříznivých vegetačních podmínek klimatických se stávají katastrofálními. Jde např. o krájenou Mírku a Blaník, která snížila výnosy v pokusech v JZD Sazená v roce 1956 o 50—100 q na hektar. Družstva při nedostatku sadby krájí všechny odrůdy bez ohledu na to, zda krájení snáší nebo ne. Ve třídění a krájení mají tedy družstva značné pracovní rezervy, kterých je třeba v pěstování brambor plně využít.

K přípravě sadby je nutno podotknout, že sadbu je nutno třídít alespoň tři týdny před sázením a vytríděnou nechat naklíčit, a nevrstvit ji výše jak 20 cm, aby se nezapařila. Hlízy jen ve výjimečně nutných případech je třeba krájet alespoň týden před sázením a dbát o to, aby měly alespoň 2—3 očka v jednom skrojeku, aby jejich váha neklesla pod 40 g, nevrstvit je výše než 20 cm. V praxi je třeba více využívat předklíčování a narašování hlíz.

Jarní příprava půdy a sázení

Rozhodujícím činitelem je příprava ve vyzrálé půdě a v krátké agrotechnické lhůtě, což se v roce 1959 podařilo ve všech sledovaných družstvech; s jarní přípravou půdy se začalo koncem března, kdy bylo urychleno smykování a převláčení. Půda byla vyzrálá začátkem dubna a s ohledem na vhodné počasí se mohlo začít včas s výsadbou, kterou ve sledovaných družstvech vykonávali většinou ručně. Z celkové plochy brambor 543,62 ha bylo zasázeno ručně 74,1 %, strojově bylo zasázeno 25,9 % plochy, a to do konce dubna a jen ojediněle se dosazovalo začátkem května.

Před ručním sázením byla půda připravena tak, že pole bylo usmykováno, ve většině případů nashonkováno třířádkovými markery pomocí potahů a částečně pětiřádkovým traktorovým kultivačním náradím. Nasázené hlízy byly zaorány rádlý. Před strojovým sázením byla půda připravena tak jako před ručním sázením a navíc kultivátorována.

Družstva, která včas brambory vysázela, jako JZD Perknov, Šmolovy, Hurtova Lhota a Dobrohostov, dosáhla vyšších hektarových výnosů, o čemž nás nejlépe přesvědčí pokusy ve Výzkumném ústavu bramborářském ČSAZV ve Valečově s dobou výsadby v roce 1957—1959:

- I. doba výsadby — polovina dubna — výnos 262,92 q/ha,
 II. doba výsadby — začátkem května — výnos 255,05 q/ha,
 III. doba výsadby — po polovině května — výnos 186,18 ha.

Červnová výsadba snižuje výnosy o více než 75 % proti prvnímu termínu výsadby. Pro praxi z toho vyplývá, že je třeba v kukuřičné oblasti dokončit výsadbu do 10. dubna, v řepařské do 20. dubna a v bramborářské do 30. dubna.

Porovnáme-li celkové využití mechanizace podle průměrných hektarů střední orby, zjišťujeme, že mechanizace při sázení brambor bylo využito z 37,3 %. Z celko-

IX. Traktorová mechanizace prací, vykonaných na hektarech

Práce	Cibotín			Horní Krupá			Hurtova Lhota		
	průměr. ha střední orby		trakt. mechanizace %	průměr. ha střední orby		trakt. mechanizace %	průměr. ha střední orby		trakt. mechanizace %
	trakt.	pot.		trakt.	pot.		trakt.	pot.	
základní příprava půdy bez hnojení mrvou	57,79	7,22	88,89	80,86	1,75	97,88	46,08	2,56	67,13
jarní příprava	31,92	—	100,00	35,09	27,34	56,20	12,34	9,25	57,15
sázení brambor	15,07	10,11	57,56	13,71	26,11	34,42	4,00	15,32	20,70
ošetřování	10,00	69,57	79,57	34,72	47,88	42,03	—	52,55	—
sklizeň	19,00	27,49	40,86	39,79	20,99	65,46	—	39,38	—
celkem	133,78	114,39	53,88	204,17	124,07	62,20	62,42	119,06	34,39

Práce	Šmolovy			Dolní Věžnice			Ždírec		
	průměr. ha střední orby		trakt. mechanizace %	průměr. ha střední orby		trakt. mechanizace %	průměr. ha střední orby		trakt. mechanizace %
	trakt.	pot.		trakt.	pot.		trakt.	pot.	
základní příprava půdy bez hnojení mrvou	70,42	—	100,00	133,06	—	100,00	190,92	—	100,00
jarní příprava	39,76	12,54	76,02	45,55	18,83	70,75	66,64	45,03	59,67
sázení	—	33,44	—	20,45	29,77	40,72	78,35	2,40	97,02
ošetřování	—	71,70	—	4,00	106,45	3,62	21,26	187,56	10,18
sklizeň	10,80	49,04	18,04	65,60	27,18	70,70	94,06	51,38	64,67
celkem	120,98	166,72	63,77	268,66	182,23	59,58	451,23	286,37	61,17

vého sledování plyne závěr, že je třeba více využívat strojového sázení, při kterém ušetříme na hektar 50 % ruční práce. Při strojovém sázení je třeba použít vytríděných hlíz o váze 50–60 gramů, dodržovat vzdálenost řádků 62,5 cm a mezitřesovou vzdálenost u sadby 25–30 cm, u odrůd, pěstovaných pro ostatní účely 35–40 cm a hloubku 8–10 cm.

Kultivace a ošetřování brambor po zasazení

Vláčení a proorávku na slepo je třeba uskutečnit podle ranosti odrůd do 14 až 20 dnů po zasazení. Plečkování, oborávání a nahrnování je třeba obstarat do 22–39 dnů po vzejití hlíz. Tyto práce nutno dělat souběžně s růstem bramborové rostliny.

Vláčení a slepá proorávka byla dodržena ve sledovaných družstvech a agrotechnických lhůtách, tj. do vzejití brambor, válení se nedělalo a méně bylo dodržováno plečkování. Z celkového přehledu sledování agrotechniky ve družstvech možno říci, že bylo uskutečněno dvojí vláčení, slepá proorávka, oborávání a nahrnování na všech plochách. Ošetřování kultur bylo v roce 1959 mnohem lepší než v roce 1958, což se také projevilo v menší zaplevelenosti pozemků. Vzházení brambor po-

plochy osázené brambory v průměrných hektarech střední orby v roce 1959

Perknov			Petrovice			Smilov			Šlapanov		
průměr. ha střední orby		trakt. mechanizace %	průměr. ha střední orby		trakt. mechanizace %	průměr. ha střední orby		trakt. mechanizace %	průměr. ha střední orby		trakt. mechanizace %
trakt.	pot.		trakt.	pot.		trakt.	pot.		trakt.	pot.	
53,97	1,00	98,18	96,34	—	100,00	83,30	—	100,00	99,43	14,30	87,42
13,01	8,69	59,95	57,53	1,26	97,85	30,75	16,02	65,74	49,01	—	100,00
—	23,18	—	17,12	25,81	39,87	16,53	16,53	50,00	20,13	19,84	50,36
14,80	32,71	31,15	18,08	75,05	19,41	—	80,17	—	47,14	53,04	47,05
11,83	34,46	25,55	19,69	51,15	27,79	27,70	25,93	51,65	54,23	15,59	77,67
93,61	100,04	48,34	208,76	153,27	57,66	158,28	138,65	53,30	269,94	102,77	72,42

Dobrohostov			Oblekvice			Hostovlice		
průměr. ha střední orby		trakt. mechanizace %	průměr. ha střední orby		trakt. mechanizace %	průměr. ha střední orby		trakt. mechanizace %
trakt.	pot.		trakt.	pot.		trakt.	pot.	
50,80	4,55	91,77	67,35	—	100,00	34,70	3,60	90,60
9,66	8,76	52,44	33,49	—	100,00	22,66	—	100,00
—	22,40	—	12,81	0,80	94,12	—	17,78	—
4,49	40,88	9,89	15,45	30,58	33,56	—	45,32	—
3,20	38,33	7,70	49,00	—	100,00	31,99	—	100,00
68,15	114,92	37,22	178,10	31,38	85,02	89,35	66,70	57,25

bíhalo za příznivých povětrnostních podmínek. Nasazování hlíz bylo dobré. Hlízy nasazovaly ve velkém počtu, avšak vlivem sucha v polovině srpna hlízy pozdních odrůd nedorostly, což zavinilo nižší výnosy. Rané a polorané odrůdy suchu unikly, což se projevilo ve vyšších hektarových výnosech proti pravidlu předešlých let. V některých družstvech vynechali první proorávání a zdůvodňují to tím, že měli nedostatek vhodného kultivačního nářadí. Počasí bylo celkem příznivé a kultivační práce bylo možno splnit včas a v plném počtu. Kultivační práce skončily ve všech družstvech v polovině července.

Ke kultivaci brambor se používalo většinou potahů, což je ovšem příliš nákladné na ruční a potažní práci, a proto i neekonomické. Zde mají družstva značné rezervy.

K odstranění uvedených nedostatků je třeba vyrobit uspokojivé množství vhodného kultivačního nářadí a lehkých traktorů. V tabulce IX je znázorněna mechanizace při pěstování brambor, z níž je patrné, že traktorové mechanizace bylo nejméně využito při ošetřování brambor po zasazení, a to 21 %.

Brambory byly proorávány na slepo, většinou rádly potažně, vláčení, jakož i ostatní proorávky rovněž potažně. Na STS připadala proorávka na 20 % sledované plochy. Těchto rezerv je nutno využít při zvyšování produkce brambor.

Sklizeň brambor

Největší pracovní špičku v pěstování brambor v horských a podhorských oblastech činí sklizeň, která dosud nemohla být vlastními silami družstev zvládnuta, takže bylo třeba brigádní výpomoci. Sklizeň brambor je na ruční práci nejvíce náročnou, a proto i ekonomicky nejdůležitější, neboť je rozhodujícím činitelem, který stanoví výši výrobních nákladů na jeden cent. Jaké množství práce bylo při pěstování brambor zjištěno, je nejlépe patrné z tab. X.

X. Přímé vlastní náklady pracovní a materiálové

JZD	Chlévská mrva na 1 ha		Strojená hnojiva na 1 ha čistých živin						Sadba na 1 ha	
			dusíkatá		fosforečná		draselná			
	q	Kčs	kg	Kčs	kg	Kčs	kg	Kčs	q	Kčs
Cibotín	255	255	26,63	104,92	39,64	116,94	109,00	137,34	25,80	1290,0
Horní Krupá	244	244	38,76	152,71	49,31	145,46	100,50	126,63	23,80	1190,0
Hurtova Lhota	281	281	32,78	129,15	63,48	187,26	152,70	192,40	23,30	1165,0
Perknov	305	305	20,00	78,70	36,02	106,26	154,58	194,77	26,80	1340,0
Petrovice	115	115	10,19	40,15	28,97	85,46	88,85	111,95	22,70	1135,0
Šmilov	195	195	30,00	118,20	21,34	62,95	42,58	53,65	27,50	1375,0
Šlapanov	375	375	26,18	103,15	45,41	133,96	93,57	117,89	26,80	1340,0
Šmolovy	300	300	39,00	153,66	40,69	120,03	90,43	113,94	24,40	1220,0
Dolní Věžnice	184	184	26,84	105,75	26,95	79,50	59,90	75,47	24,70	1235,0
Ždírec	359	359	27,31	107,60	40,97	120,86	59,96	75,55	25,80	1290,0
Dobrohostov	262	262	30,06	118,43	26,34	77,70	40,41	50,91	25,10	1255,0
Oblekovice	193	193	29,97	118,08	—	—	100,00	126,00	26,90	1345,0
Hostovlice	192	192	22,23	87,58	32,79	96,73	89,33	112,55	22,70	1135,0
Průměr	250,8	250,8	27,68	109,08	34,72	102,65	90,92	114,54	25,10	1255,0

Kalkulace: 1 q síran am. 78,80 Kčs — 1 kg čisté živiny 3,94 Kčs
1 q superfosfát 53,20 Kčs — 1 kg čisté živiny 2,95 Kčs
1 q dras. sůl 50,60 Kčs — 1 kg čisté živiny 1,26 Kčs

V roce 1959 bylo k celkovému pěstování brambor na hektar v průměru sledovaných družstev potřeba 283,33 hodin ruční práce (bez uskladnění). Na sklizeň bylo třeba 152,79 hodin ruční práce, tj. 53,9 % veškeré ruční práce. Na cent sbíraných brambor bylo třeba 1,85 hodin ruční práce, tzn. že za hodinu sebraly družstevnice včetně brigád 1,44 q hlíz. Výkonnost brigádníků byla však o třetinu menší. Brigády sebraly v roce 1959 19 % plochy pěstovaných brambor. Sklízelo se většinou dvouřádkovými vyorávači VBZ 2, které sklízely 299 ha brambor, tj. 55 % celkové plochy. Potahy, jednořádkovými vyorávači bylo sklízeno 182 ha a kombajny 61,72 ha brambor, tj. 11,5 % celkové plochy brambor.

V roce 1959 je třeba zaznamenat první větší využití mechanizace při sklizni brambor, zvláště kombajnů. Družstva Cibotín, Ždírec, Šlapánov a Smilov, která využila kombajnů, mají menší spotřebu ruční práce na hektar.

Jak bylo využito mechanizace při pěstování a sklizni brambor ve sledovaných družstvech, je nejlépe patrné z tabulky IX. Traktorová mechanizace byla v roce 1959 ve družstvech využita na 55 %, a to při základní přípravě půdy na podzim z 94 %, při jarní přípravě ze 76 %, při sázení z 37 %, při ošetřování brambor za vegetace z 21 % a při sklizni z 50 %.

Z celkového přehledu je patrné, že nejméně mechanizovány byly kultivační práce. Praxe poukazuje na nedostatek vhodného kultivačního traktorového nářadí. Prototypy kultivačního nářadí čekají v Agrostroji v Roudnici na rozšířenější výrobu. Dodávkou tohoto vhodného kultivačního nářadí bude posílena agrotechnika brambor a zajištěno zvýšení hektarových výnosů. Mechanizací lze snížit výrobní náklady. Sklizeň brambor v roce 1959 probíhala za příznivého suchého počasí a byla včas skončena ve všech sledovaných družstvech. Pole byla po hlavní sklizni převláčena a zkultivátorována a hlízy sebrány.

Pro posouzení produktivity práce při pěstování brambor je směrodatná spotřeba práce na hektar a na cent brambor. V tabulce X — části přímé náklady pracovní a materiálové v roce 1959, vyplývá, že družstva dosáhla průměrného hekta-

na hektar a cent v roce 1959

Práce na 1 ha						Celkem náklady Kčs	Sklizeň q/ha	Náklady na 1 q Kčs
traktorová		potažní		ruční				
hod.	Kčs	hod.	Kčs	hod.	Kčs			
23,00	460,00	45,9	449,82	265,96	1252,67	4066,69	163,05	24,94
21,79	435,80	44,00	431,20	296,30	1395,57	4121,37	154,65	26,65
14,02	280,40	56,72	555,85	316,51	1490,76	4281,82	165,97	25,80
12,04	240,80	43,44	425,71	325,39	1532,58	4223,82	180,43	23,41
19,30	386,00	41,82	409,83	213,50	1005,58	3288,97	88,44	37,18
22,40	448,00	43,38	425,12	285,60	1345,17	4023,09	163,31	24,63
27,72	554,40	40,83	400,13	257,40	1212,35	4236,88	131,75	32,16
9,76	195,20	42,32	414,73	212,39	1035,00	3517,91	173,18	20,31
14,35	287,00	39,81	390,14	282,70	1331,52	3688,38	151,18	24,40
19,05	381,00	36,75	360,15	235,90	1111,19	3805,25	155,20	24,52
10,10	202,00	62,01	607,70	291,28	1371,93	3945,67	165,04	23,91
33,08	661,60	31,79	311,54	368,50	1735,63	4490,85	145,81	30,80
14,04	240,80	65,39	640,82	332,44	1565,79	4071,27	312,42	19,17
18,50	367,15	43,49	447,90	283,37	1337,36	3984,36	153,17	25,98

1 hod. trakt. 20,— Kčs
 1 hod. potažní 9,80 Kčs
 1 hod. ruční 4,71 Kčs

rového výnosu 153 q/ha. Výnosy brambor, spotřeba práce a materiálové náklady jsou ve družstvech odlišné. Nejvyššího výnosu dosáhlo JZD Hostovlice, a to 212 q/ha v řepařské oblasti, a JZD Perknov 180 q/ha v bramborářské oblasti. Přímé náklady na cent pěstovaných brambor činí v JZD Hostovlice 19,17 Kčs a v JZD Perknov 23,41 Kčs (tj. bez reže). Nejnižšího hektarového výnosu ze sledovaných družstev mělo JZD Petrovice, a to 88 q/ha s náklady na cent ve výši 37,18 Kčs.

Závěrem nutno poznamenat, že i v nepříznivém roce pro pěstování brambor, jakým byl rok 1959, lze dosáhnout vysokých hektarových výnosů. K tomu je třeba dobré organizace práce, správného hnojení, dodržování agrotechnických lhůt, správné agrotechniky, zdravé sadby, správného osevního postupu, včasné výsadby a úplné sklizně. Je třeba pamatovat i na řádné skladování.

Z celkového přehledu je patrné, že družstva mají ve výrobě brambor rezervy a že vyrábějí velmi různě. Náklady jsou přímo závislé na výši hektarového výnosu.

Vyrobít z každého hektaru orné půdy maximální množství produktu je hlavním úkolem našeho zemědělství. V praxi nám však jde o to, dosáhnout maximální produkce při minimální spotřebě práce na jednotku produkce. Jde nám tedy o dosažení maximální produktivity práce. Mechanizace je proto jedním z nejdůležitějších činitelů, ovlivňující výrobní výsledky, produktivitu práce a hospodárnost výroby.

Экономика и производительность труда при выращивании картофеля

Экономические показатели в приведенной работе вычислены на основе действительного положения дела в предприятиях; учитываются при этом средние производственные условия в кооперативах с имеющимися у них положительными сторонами и недостатками; при этом в основу взят существующий уровень производства картофеля.

Постепенное и непрерывное улучшение посадочного материала, агротехники, механизации и организации труда и т. д., все это окажет своё влияние на увеличение экономической эффективности выращивания картофеля. Это означает, что эффективность нужно исследовать систематически с тем, чтобы возникшие изменения были зарегистрированы и могли быть своевременно проведены необходимые мероприятия.

Необходимо будет прежде всего исследовать развивающиеся новые методы комплексной механизации картофелеводства, в первую очередь уборочных работ. Работы эти вызывают наибольшие издержки, связанные с ручным трудом; исходя из опыта, опирающегося на данные широкой практики, нужно устанавливать методы, в экономическом отношении наиболее выгодные.

Далее необходимо будет обратить внимание на потери, возникающие при хранении картофеля и достигающие 10—20 %; нужно также следить за количеством питательных веществ в клубнях, так как половина всего урожая предназначена для скормливания.

В картофелеводческих областях необходимо будет обратить особенное внимание на производство высококачественного посадочного материала; нужно ограничить разрезку клубней и на обычных площадях; необходимо следить за правильным внесением как местных, так и минеральных удобрений; следить за своевременной посадкой картофеля, правильной и своевременной культивацией, за защитой от фитофторы и за уборкой, равно как и за складированием.

Соответствующее внимание должно быть обращено на показатели. Первой задачей явится увеличение урожая картофеля, так как рентабельность приобретает все большее значение. У нас она выражена в форме прямых издержек, пересчитанных на единицу продукта. Этот показатель явится в сельскохозяйственных пред-

приятиях решающим. Для снижения издержек необходимо будет также увеличить производительность труда, что связано с механизацией отдельных этапов возделывания картофеля (отдельные рабочие операции).

При современном уровне механизации картофелеводства, возделывание этой культуры, которая, правда, характеризуется большой продуктивной способностью, следовало бы максимально ограничить. Наблюдаемые до сих пор большие расхождения между отдельными предприятиями, находящимися в одинаковых производственных условиях, особенно в вопросе поектарных урожаев и в издержках на один гектар и на один центнер выращенного картофеля, а также в производительности труда, говорят о больших резервах в деле увеличения и удешевления производства. Использование этих резервов будет означать существенное увеличение сельскохозяйственного производства и его экономичность и будет способствовать подъему жизненного уровня всех жителей нашей страны.

Ökonomik und Arbeitsproduktivität des Kartoffelbaus

In der vorliegenden Arbeit wurden die ökonomischen Kennziffern anhand des Tatsachenbestandes im Betrieb, in den durchschnittlichen Bedingungen der Genossenschaften mit ihren Vorzügen und Mängeln, unter Berücksichtigung des bisherigen Niveaus der Kartoffelproduktion errechnet. Die fortschreitende unaufhörliche Verbesserung des Pflanzguts, der Agrotechnik, Mechanisierung, Arbeitsorganisation usw. wird auf die Erhöhung des ökonomischen Nutzeffektes des Kartoffelbaus maßgeblich Einfluß nehmen. Das bedeutet, daß die Effektivität systematisch verfolgt werden muß, damit die durch die Entwicklung bedingten Veränderungen erfaßt und die entsprechenden Maßnahmen zeitgerecht getroffen werden können.

Es wird notwendig sein, vor allem die neuentwickelten Verfahren der Vollmechanisierung des Kartoffelbaus, insbesondere die Vollmechanisierung der mit dem höchsten Kostenaufwand für Handarbeit verbundenen Erntearbeiten zu untersuchen und auf Grund der erworbenen Erkenntnisse der breiten Praxis die ökonomisch vorteilhaftesten Verfahren zu bestimmen.

Ferner wird es erforderlich sein, sich mit den Lagerungsverlusten an Kartoffeln zu befassen, die 10—20 % ausmachen, sowie mit dem Nährstoffgehalt der Knollen, da die Hälfte des gesamten Kartoffelertrags für Fütterungszwecke bestimmt ist.

Im Kartoffelanbaugebiet wird es notwendig sein, die Produktion qualitativer Pflanzkartoffeln sicherzustellen, das Zerschneiden der Knollen auch auf den Flächen einzuschränken, wo es bisher praktiziert wurde, für ordnungsgemäße Düngung mit Wirtschafts- und Handelsdünger Sorge zu tragen, zeitgerecht zu pflanzen, die Pflegearbeiten sachgemäß und rechtzeitig durchzuführen, Pflanzenschutzmaßnahmen gegen die Kartoffelfäule zu treffen und der Ernte und Lagerung die gebührende Sorgfalt zu widmen.

Auch den Kennziffern ist die entsprechende Aufmerksamkeit zu widmen. Die erste Aufgabe wird darin bestehen, die Kartoffelerträge zu erhöhen, denn die Rentabilität nimmt eine ständig größere Bedeutung an. Wir veranschaulichten sie in Form der direkten Kosten je Produkteneinheit. Diese Kennziffer wird in den Landwirtschaftsbetrieben ausschlaggebend sein. Gleichzeitig mit der Kostensenkung wird die Arbeitsproduktivität gesteigert werden müssen, die von der Mechanisierung der einzelnen Abschnitte des Kartoffelbaus (Arbeitsgänge) abhängt.

Bei der gegebenen Mechanisierungsstufe müßte der Kartoffelbau auf das kleinste Maß beschränkt werden, obwohl er eine große Produktionsfähigkeit aufweist. Bisher gibt es zwischen den einzelnen Betrieben — selbst in gleichen Produktionsbedingungen — große Unterschiede, insbesondere in bezug auf die Hektarerträge, die Kosten je Hektar Anbaufläche und je dz produzierte Kartoffeln; ebenso gibt es Unterschiede in der Arbeitsproduktivität, die auf bedeutende Reserven zur Steigerung und Verbilligung der Produktion hinweisen. Die Ausnutzung dieser Reserven wird eine wesentliche Erhöhung der landwirtschaftlichen Produktion und ihres ökonomischen Nutzeffektes mit sich bringen und zur Hebung des Lebensniveaus aller unserer Staatsbürger beitragen.

NĚKOLIK PŘIPOMÍNEK K TEORII ORGANIZACE VELKÝCH SOCIALISTICKÝCH ZÁVODŮ

V. sjezd socialistické jednotné strany Německa znovu důrazně připomněl zemědělským ekonomům, že výstavba zemědělských výrobních družstev naléhavě vyžaduje „přesné vědecké vypracování socialistické organizace a řízení velkých závodů, aby se družstvům dostalo v tomto směru pevných teoretických základů“.

Těmito otázkami se zabývá v článku, uveřejněném v časopise NDR „Zeitschrift Agrarökonomik“, R. Zierold. Nejprve uvádí svůj názor k některým již vydaným pracím, v nichž jsou řešeny otázky organizace velkých závodů, zabývá se hlavními znaky výrobních vztahů a pak pojednává o některých problémech organizace, řízení a velikosti družstva a státních statků. Z této části přinášíme podstatný výťah.

Nové socialistické způsoby organizace závodu, nevycházejí z charakteru ZVD a státních statků, nýbrž jsou vnášeny do závodu zvenčí. Společenský řád je uveden mezi jiným jako „výrobní faktor“, právě tak jako hustota obyvatelstva a z toho vyplývající potřeba zemědělských výrobků. Závod a jeho organizace se považují za nezměnitelné. Z toho vyplývá domněnka, že jsou stejné organizační zásady za kapitalismu i za socialismu. Jen tzv. výrobní faktory, které je určují, mají být jiné. Z tohoto úzkého stanoviska „závodu jako takového“ je přirozené neshodné zjistit základní rozdíly mezi kapitalistickým a socialistickým závodem a zásadami jejich organizace řízení. Proto někdy dochází k nekritickému přenášení prvků buržoasní správy. Organizovat a řídit socialistický závod, znamená poznávat a uplatňovat ekonomické zákony socialismu, například zákon plánovitého proporcionálního rozvoje národního hospodářství. Jeho ekonomické zákony se prosazují jen uvědomělou činností člověka. Naproti tomu ekonomické zákony kapitalismu působí slepě a spontánně. Z toho tedy vyplývá podstatný rozdíl: Vědomý aktivní tvůrčí rozvoj v socialistickém a pokus o pasivní přizpůsobení v kapitalistickém zemědělském závodě.

Organizace závodu se dosud často dostatečně neposuzuje z hlediska uvědomělého využití ekonomických zákonů socialismu. Organizace závodu není posuzována jako uvědomělá činnost družstevníků, nýbrž jen jako ztrnulý „rámec a plán výroby“, jako „volba objemu a formy vý-

robní složky“. To může vést v praxi k nedostatečnému využití výrobních možností ZVD, například k omezení pěstování cukrovky, protože družstva chtějí přizpůsobit její pěstování stavu pracovních sil, které jsou k dispozici, místo aby nejprve byly přezkoušeny všechny možnosti, jak lepší mechanizací, dokonalejší organizací prací, využitím pracovních rezerv atd. udržet hospodářsky nutný rozsah pěstování této plodiny.

S tím souvisí přehlížení druhého důležitého rozdílu mezi organizací provozu v socialistickém a kapitalistickém závodě. Socialistické závody se vyznačují uvědomělou činností všech členů družstev (nebo pracovníků státních statků). Jakožto společně vlastníci svých ZVD a svých výrobních prostředků podílejí se na organizaci aktivně všichni členové. Naproti tomu v kapitalistickém závodě určuje organizaci závodu jen majitel nebo vedoucí závodu. Pro ně jsou zemědělství dělníci jen pouhé pracovní síly, součástí podniku, které se v něm podstatně neliší od výrobních prostředků a který podnik využívá podle vlastního rozhodnutí. Tento názor však není ani u nás dosud překonán, když například při organizaci závodu, tj. při volbě objemu a formy výrobní složky, se uvádějí mezi jiným také pracovní síly a staví se vedle strojů, potahů atd. Zatímco organizace závodu je označena za „souborný výrobní prostředek“, nepočítá s lidmi jako s hlavními výrobními silami. To pak v praxi vede k tomu, že organizace a plánování jsou jen sladěním výrobních prostředků mezi sebou a s tzv.

výrobními faktory — s mrtvou hmotou. Na členy družstev s jejich tvůrčími silami se úplně zapomíná. Také společnou naukou o organizaci se musí prolínat myšlenka, že tu nejde jen o nahodilé spojení některých výrobních složek, přičemž nezáleží jen na tom, aby se překontrolovalo, zda se k sobě hodí nebo nehodí, nýbrž že organizace je živá činnost členů družstev, vedená snahou využít a rozvíjet všechny jejich schopnosti a racionálně využívat výrobních prostředků k dosažení maximální produkce při nejnižších nákladech.

Oboje si odporuje, protože také organizace závodu podléhá běžným změnám. Nicméně musí mít dlouhodobý předvídatelný charakter, odpovídající charakteru zemědělských výrobních procesů. Závěrem lze konstatovat toto:

Organizací socialistických zemědělských závodů (organizací hospodářství) se rozumí uvědomělá a plánovitá práce kolektivu pracovníků závodu, aby v rámci závodu vytvářeli rozsah, druh a strukturu výroby odpovídající společenskému výrobnímu cíli. Podstatná hlediska tu jsou: plně využít výrobních prostředků a stále je zdokonalovat, podporovat výrobní schopnosti každého pracujícího a ve výrobním procesu správně k nim přihlížet.

Za hlavní faktory organizace závodu se pokládají jednak požadavky národního hospodářství na socialistické zemědělské závody, vyplývající z potřeby národního hospodářství a z jejího místního rozdělení, jednak vybavení zemědělských závodů výrobními prostředky, pracovní výkonností a požadavky na její (ve smyslu výrobního cíle) nejrationálnější využití.

Tím se vyšlo z výrobních sil a výrobních prostředků závodu a nečiní se tu žádné umělé dělítko mezi půdou jako základním výrobním prostředkem a ostatními výrobními prostředky (technika, budovy) a výrobní silou „člověk“, které jsou označovány jako „výrobní složky ovlivňující nebo podporující výrobu“.

Výchozí bod každé organizace závodu za socialismu, a tím i její základní faktor, je hospodářská potřeba. Její vývoj určuje ve shodě se základním ekonomickým zákonem socialismu, co má zemědělství vyrobit. Potřeba, a z ní vyplývající výrobní úkoly pro zemědělství, se stanoví v plánech. Tyto plány, zejména pětileté, jsou tudíž prvním podkladem pro organizaci jednotlivých socialistických zemědělských závodů. Protože národohospodářsky nutnou výrobu obstarává větší počet závodů, musí být mezi ně rozdělena tak, aby závody mohly co nejvíce vyrábět a co nejlépe využívat svých výrobních možností.

V tomto smyslu udržují socialistické zemědělské závody svá kontrolní čísla. Obě formy socialistického zemědělského závodu mohou ještě dále uplatňovat vlastní iniciativu při stanovení odvětví, která mají být zřízena, při určení jejich rozsahu i v jiných otázkách organizace závodu. K dalšímu zajištění hospodářských potřeb při organizaci závodu přispívají opatření, jimiž stát prosazuje zákon hodnoty, tj. především stanovení pevných cen. Za výrobky, které národní hospodářství potřebuje nejnaléhavěji, se platí poměrně nejvyšší ceny nebo jsou povoleny jiné výhody. Ať již je utváření cen nebo lépe řečeno uplatňování zákona hodnoty vedle stanovení plánovaných nákladů pro prosazování zákona plánovitého proporcionálního rozvoje sebedůležitější, přece jen, kdybychom na ně pohlíželi izolovaně nebo je stavěli do popředí, znamenalo by to učinit zákon hodnoty regulátorem výroby. I v takových názorech se ještě ukazují zbytky buržoasní spravovedy.

Při projednávání otázek národohospodářské potřeby jako výchozího bodu výroby je podle mého názoru nutné přihlížet také k otázkám vztahu zemědělského závodu k trhu (dopravní a odbytové poměry — vnější dopravní podmínky), neboť za socialismu jde tu o otázky místního rozdělení národohospodářské potřeby zemědělských výrobků.

Vycházíme-li z ekonomických zákonů socialismu, je nutné, aby společenské výrobní náklady — k nimž patří také náklady na dopravu z místa výroby na místo spotřeby — byly co nejmenší. Přitom je částečně nutné — zejména při objemných nebo rychle se kazících výrobcích, aby k místu spotřeby a výroby bylo přihlíženo. Je to hlavně národohospodářský problém, protože nezávisle na vzdálenosti k spotřebnímu centru zaplatí za zemědělské výrobky stejnou cenu odesílatel i příjemce.

Vlivy půdních a klimatických poměrů měly by být posuzovány v teorii a organizaci závodu méně z hlediska výrobních podmínek nebo přírodních výrobních činitelů, tj. jako vnější faktory působící na závod. Půda by měla být především posuzována jako základní výrobní prostředek, jehož nejlepší využití vyžaduje, aby byl brán zřetel na její vhodnost pro určité druhy plodin a ovocných kultur (v souvislosti s podnebím, jehož působení může být posuzováno jen společně s půdou).

Každý závod se specializuje na plodiny a hospodářská zvířata, která v jeho podmínkách mohou dát největší výťažek na jednu pracovní sílu a jednotku plochy, při specializaci bude to zaměření na výrobu určitého počtu různých zeměděl-

ských výrobků, které potřebuje národní hospodářství. Tím však není ještě nic řečeno o stupni specializace.

Při volbě plodin a druhů hospodářských zvířat, které umožňují nejracionálnější využití půdy jako hlavního výrobního prostředku, nemá se však přihlížet pouze k přizpůsobení k půdním a podnebním poměrům, ale také k jejich aktivní změně, která většinou vyžaduje delší doby. Také se musí dbát na takové možnosti, jako je například zavodňování, odvodňování atd.

Racionální využití výrobního prostředku — půdy — vyžaduje však také uchování a zvětšování její výnosnosti, její úrodnosti. To je jedna z hlavních podmínek, aby specializace v zemědělství nedospěla až k monokulturám. Nicméně tento požadavek na uchování úrodnosti půdy připouští většinou menší počet výrobních odvětví, než je dnes v našich zemědělských výrobních družstvech a státních statcích obvyklé.

Nejlepší využití půdy (v souvislosti s podnebím) jako výrobního prostředku a nikoli jako výrobního faktoru, umožňuje tedy přesně stanovit úzkou souvislost dvou stránek jejích vlivů na organizaci závodu: na jedné straně nezbytnost specializace a na druhé straně omezení přílišné specializace v zájmu úrodnosti půdy. Zároveň bude také překonáno dělítko mezi půdou jako hlavním výrobním prostředkem a jinými výrobními prostředky (technickými).

Celková otázka racionálního využití půdy jako hlavního výrobního prostředku může být posuzována jen v úzké souvislosti s racionálním využitím jiných výrobních prostředků a pracovních sil. Teprve lidé, tj. pracující v socialistických zemědělských závodech, činí s pomocí techniky a jiných výrobních prostředků půdu užitečnou a spolurozhodující, co a kolik se má na ní vyrobit.

Pokud možno největší a nejracionálnější využití moderní techniky je předpokladem k stupňování výroby na jednotku plochy, zvyšování produktivity práce a snižování nákladů. Z tohoto stanoviska se musí vycházet při stanovení potřeby strojů. Nemá tu být výsledkem jen porovnávání nákladů a výsledků. Stupňování výroby a zvyšování produktivity práce je především otázkou ekonomiky závodu a nikoli jen nauky o zemědělské práci. Tyto otázky jsou rozhodující pro organizaci závodu; volbu výrobních odvětví a jejich kombinaci ovlivňuje nakonec možnost využití techniky. Racionální využití moderní techniky klade rozhodné požadavky na počet a velikost jednotlivých výrobních odvětví, velikost honů, velikost

socialistických zemědělských závodů, i když v období zakládání ZVD se ještě často vyžadují ústupky. Touto nutností koncentrace výroby vzniká tlak na specializaci socialistických zemědělských závodů, který je daleko větší než tlak způsobený půdními a klimatickými poměry. Každé zbytečné rozdrobení výroby a půdy jako hlavního výrobního prostředku (rozdělení honů) odporuje výrobním cílům.

V souvislosti s využitím techniky uvnitř hospodářství je třeba podle mého názoru pojednat o otázce potřebných budov. Oboje nesmíme oddělovat. Budovy a vnitřní mechanizace tvoří často jednotu, ale také působí jako výrobní prostředek, částečně jako výrobní nástroj, protože správný druh, zařízení, poloha budov a zemědělské stavby často ušetří mechanizaci a mají stejný význam ve smyslu výrobního cíle (například otevřené stáje se samokrmním). Budovy (kromě kolen na stroje a nářadí, stodol a skladišť), posuzované z tohoto hlediska, nejsou především „výrobními složkami napomáhajícími výrobě“, ale mají funkci výrobních prostředků, částečně dokonce výrobních nástrojů.

Jen společně s využitím těchto výrobních prostředků může být problém pracovních sil posuzován jako faktor organizace závodu. Není správné vylučovat tento problém z ekonomiky závodu a odkazovat jej do nauky o zemědělské práci. Ačkoli pracující v socialistických zemědělských závodech jsou nejdůležitější výrobní silou a uchování a zvýšení jejich pracovní síly je rozhodující, nemůže být posuzování vztahů mezi pracovní výkonností a organizací závodu výchozím bodem teorie organizace závodu. K dosažení nejvyšší produkce na jednotku plochy a na pracovní sílu při nejmenších nákladech nemůže být stav pracovních sil rozhodující jako první směrodatný faktor pro volbu odvětví. To by bylo pasivní přizpůsobení. Nutno se pokusit o to, aby stav pracovních sil a jejich kvalifikace zaručovaly, aby bylo především využito půdy jako hlavního výrobního prostředku a racionálně využito všech ostatních výrobních prostředků. Žádný socialistický závod nemůže se beze všeho vzdát zařízení hospodářsky nutných a za daných poměrů závodu vysoce výnosných a rentabilních odvětví, protože k tomu nemá pracovní síly. Napřed se musí vyzkoušet všechny možnosti vyšší technizace, získání dalších pracovních sil, lepšího využití sil, které jsou k dispozici atd. Podobné je nemožné, aby státní statek nebo ZVD odmítaly využívat moderní techniky, protože mají dostatek pracovních sil. V ZVD

je možnost získávat další členy nebo příslušníky rodin (při malém počtu pracovních sil) nebo zřídit další výrobní odvětví (při velkém počtu pracovních sil).

Také schopnosti a kvalifikace mohou být sice všeobecně posuzovány jako faktor pro určení organizace závodu, ale spíše musí být přizpůsobeny nutné organizaci závodu. Na základě dělby práce a specializace pracovních sil v socialistických zemědělských závodech je možné vyškolit pro všechna nutná výrobní odvětví dostatek kvalifikovaných pracovních sil a je-li třeba, umístit do některých odvětví nové odborníky. Také zde platí zásada: nikoli pasivně přizpůsobovat, ale podle výrobního cíle aktivně měnit.

Jako další faktor organizace závodu se uvádí velikost závodu. Výměra půdy v socialistickém zemědělském závodu, tedy obvykle velikost závodu, určuje hlavně, kolik se má vyrobit.

Měly by se přezkoumat názory, že velikost závodu má také podstatný vliv na to, co se má vyrábět. Nehledíc na souvislosti mezi využitím techniky, velikostí závodu a specializací, stalo se rozdílné zařízení závodů různé velikosti historickým momentem, který vyplývá hlavně z rozdílné sociálně ekonomické struktury závodu a — jak se dnes v našich socialistických závodech ještě stává — není objektivně podmíněn ekonomickými zákonitostmi socialismu. Malý a velký socialistický zemědělský závod mohou za jinak stej-

ných podmínek být stejně orientovány. Rozdíly mohou být jen tam, kde velikost výrobních odvětví brzdí využití techniky. Mají-li odvětví mít nejvhodnější velikost, musí být jejich počet tím menší, čím je menší závod (přirozeně jen pod takovou hranici, aby nebyla narušena úrodnost půdy a pracovní možnosti). Velké socialistické závody mohou být celkově mnohostrannější, musí však dbát na přísnou specializaci svých výrobních složek.

Dále umožňují socialistické výrobní vztahy zřizovat někdy tak velké závody, aby bylo umožněno racionální využití všech výrobních prostředků a zvýšení produktivity práce (například slučování ZVD).

Všechny tyto složky organizace závodu nesmějí být zřizovány jednotlivě, ale v jejich dialektické souvislosti. Vedou nakonec k různému spojení jednotlivých výrobních odvětví a k jejich nutnému sladění a kombinaci, která představuje uplatňování zákona plánovitého proporcionálního rozvoje v socialistickém zemědělském závodu.

Je také nutno ukázat, podle jakých měřítek se může organizace závodu zkoumat. Bylo použito více měřítek (na rozdíl od kapitalistického podniku, u kterého se klade důraz jen na rentabilitu). Nutná je produktivita práce, výše výroby na jednotku plochy (hektar nebo 100 ha zemědělské půdy) a rentabilita. Teprve všechny dohromady ukazují splnění výrobního cíle.

ROZBOR HOSPODÁŘSKÉ ČINNOSTI STÁTNÍHO STATKU

(Několik poznámek ke stejnojmenné knize inž. Štefana Puchlého a inž. Dušana Janoty, vydalo SZN, 1960, Praha)

Státním statkům připadá velická úloha při rozvoji socialistického zemědělství. Na XI. sjezdu KSČ bylo řečeno, že dokončením socialistické přestavby vesnice, posílením ekonomiky družstev a státních statků vybudujeme moderní, intenzivně hospodařící zemědělství. Důležitost úkolů státních statků záleží v tom, že mají být družstvům vzorem, zejména v uplatňování plného využití poznatků vědy a techniky v zemědělské velkovýrobě. Státní statky mají pečovat o výrobu ušlechtilých osiv a plemenného dobytka, mají ukazovat družstvům jak organizovat práci a jak ekonomicky řídit výrobu. Pro státní fondy zemědělských výrobků je důležité, že státní statky se účastní vyšším procentem tržní produkce než odpovídá procentu jejich celkové půdní výměry.

V zemědělské výrobě, právě tak jako v jiných odvětvích národního hospodářství, se můžeme vyslovit ke kladným výsledkům i chybám jen po dobrém technickoekonomickém rozboru na základě teoretických i praktických poznatků. Ovšem v zemědělství je nutno počítat s dlouhodobým výrobním cyklem, někdy delším než jeden rok, a proto je ve včasnosti rozborů mnoho problémů. Proto jsou velmi důležité náměty k rozborům hospodaření ve státních statcích v krátkých lhůtách a v nižších výrobních složkách. Tyto dílčí rozborby by nepomohly, kdyby nebyly napojeny v logickém sledu na celoroční komplexní rozbor hospodaření, v kterých by odhalovaly místa nejdůležitější a nejslabší.

Pro technickoekonomické rozborby ve státních statcích je kromě jiných nejdůležitější usnesení ÚV KSČ ze dne 22. listopadu 1957 o opatřeních k upevnění a dalšímu rozvoji státních statků, v němž se klade důraz na stabilizaci půdního fondu, na zúrodnění půdy, na rozšíření krmivové základny, na rozvoj živočišné výroby, na zlevnění investiční výstavby a na ekonomiku řízení. Úspěch možno očekávat jen tehdy, budou-li pracující zainteresováni dobrými rozborby hospodaření. Jak postupovat, aby rozborby byly včas hotovy pro operativní řízení, aby se staly

dokonalou součástí vědeckého řízení a přitom byly pracujícím srozumitelné a získávaly je pro účast na řízení?

Na tuto otázku odpovídá nová kniha slovenských autorů inž. Štefana Puchlého a inž. Dušana Janoty: „Rozbor hospodářské činnosti státního statku“.*)

Význam knihy spočívá v tom, že přibližuje pracujícím vědeckou metodu rozboru hospodaření na základě stranických a vládních dokumentů.

Složitost ekonomické analýzy zemědělské výroby vyžaduje pomoc užité matematiky, statistických vzorců, (str. 64—67), ukazatelů pro stanovení produktivity práce (str. 106—109) a indexů pro posouzení rentability (str. 172—178). Je nutno konstatovat, že autoři jak z analytických tabulek, tak z matematiky a obecné statistiky vybrali správně nejdůležitější části. Výklad podávají srozumitelně a práci zbytečně nepřetěžují uváděním množství vzorců. Ukazují na potřebu vědeckého rozboru na rozdíl od mechanického srovnávání čísel, kterého se dosud a často ve státních statcích používá a jenž se zaměřuje se skutečným rozbohem. Poutavý výklad v užité matematice bezpochyby zainteresuje pracovníky státních statků pro hluboký rozbor. Na státních statcích totiž více než kde jinde jde o to, aby co nejširší okruh pracovníků mohl a uměl

*) Inž. Štefan Puchlý a inž. Dušan Janota: Rozbor hospodářské činnosti státního statku. SZN, 1960, stran 261, cena váz. výtisku Kčs 16,20.

používat správných metod při analýze. Bylo by ovšem dobré, kdyby se autoři věnovali i vnitropodnikovému rozboru, a v něm i např. geometricko-grafickým znázorněním vývojových řad v nižších složkách živočišné výroby apod.

Autoři věnují péči teoretickému uvezení kapitol a oddílů. Chozrasčot — krátce řečeno — znamená vědecké ekonomické řízení podniku nebo nižšího útvaru. Jeho cílem je, aby každý pracovník znal své úkoly a mohl je sám nejen po stránce technické, ale také ekonomické kontrolovat. Lze litovat, že autoři nevěnovali více místa právě vnitropodnikovému chozrasčotu, který není dosud teoreticky dostatečně propracován a jehož užívání je stanoveno vládním usnesením ze dne 6. června 1958 o prohloubení vnitropodnikového chozrasčotu.

Na stránce 137 uvádějí autoři definici vlastních nákladů: „*Vlastní náklady jsou vyjádřením spotřeby zpřemětněle práce, tj. surovin, materiálu, energie, opotřebování výrobních zařízení (odpisy) a jen části živé práce vyjádřené ve mzdě a plátech. Zbytek živé práce, tj. rozdíl mezi vlastními náklady a hodnotou výrobků, tvoří produkt pro společnost, jehož realizace přispívá k vytvoření socialistické akumulace*“. S názory autorů nelze souhlasit, protože vlastní náklady jsou jasně vyhraněnou ekonomickou kategorií a takovéto rozšíření definice může vést k nerosozumitelnosti, jakých máme v ekonomických pojmech již dost. Vlastní náklady obsahují celé náklady spotřebovaných výrobních prostředků a celou odměnu za práci ($c+v$), a to, že čistý důchod je vytvářen nadprací, je jiná stránka věci.

Autoři správně teoretickými statemi poukazují na to, že bez jejich teoretického uvedení není možné činit správné závěry v rozbořech. Ovšem měli zachovávat více důslednosti i v terminologii, která je ustálená v učebnicích nebo v příslušných správních normách. Užívají název bilance místo rozvahy, zaměňují pojmy fondů se základními prostředky, užívají názvu oběžné fondy, kdy jde o oběžné prostředky. Není také vhodné užívat názvů: evidenční výkazy, vlastní náklady podle etap, společensky nezbytné náklady, relativní překročení režie ap. I když tyto nepřesnosti nevedou k nesprávným závěrům výkladu, přece jen měla být terminologii věnována větší péče. V práci jsou také některé nesprávnosti ve vzorcích a tabelách (např. na str. 79 a 92). Na str. 57 měli autoři poznamenat, že rozpočet příjmů a výdajů na oddělení je pomocí operativně technickou a neváže se na evidenci.

Práce vychází správně ze souboru kontrol, do kterých rozbořby nesporně patří. Společenské vlastnictví vyžaduje společenskou kontrolu, která zajišťuje jednotu mezi výrobou a jejím řízením, zdůvodňuje spravedlivou odměnu pracujícím podle jeho zásluh, zkvalitňuje řízení a tím i zvyšuje efektivnost výroby. Rozvoj výrobních vztahů a výrobních sil prohlubuje jednotu zájmů pracujících a nezbytně vyžaduje jejich účasti na správě státu a řízení hospodářství. Stať o kontrolách vychází z vládního usnesení ze dne 14. března 1958. Mohla být rozšířena o stručnou úvahu z vyhlášky ministra státní kontroly č. 75 z 16. dubna 1959 o metodické organizaci kontrol.

Rozdělení materiálu do kapitol a oddílů je účelné a systematické. Je třeba vyvednout skutečnost, že autoři věnovali zvláštní pozornost technicko-organizačním opatřením a ekonomickým konferencím v souvislosti s jednáním o uplatnění účinnosti ekonomického řízení v roce 1957. Na několika místech dochází však značným členěním k opakování některých otázek, jako např. v rozboru na úrovni statku, na úrovni nižších složek, ve vztahu k chozrasčotu, ve statě o ekonomické konferenci. Podrobným vyčerpáváním všech otázek se zastírá odstupňování důležitosti nejzávažnějších problémů. Bylo by záhodno v rozsahu výkladu respektovat soubor ukazatelů podle důležitosti a určit pořadí jejich důležitosti. V dokumentu o komplexních rozbořech se vychází z hlavních výsledných ukazatelů syntetických, jako např. poměr k státnímu rozpočtu, finanční výsledek, intenzita výroby, produktivita práce, hospodárnost a potom se přechází k ukazatelům příčinným. Autoři pojednávají o všech těchto otázkách, nevyzdvihují však s mimořádným důrazem např. problém intenzity zemědělské výroby, tj. vazby všech hlavních ukazatelů na jeden hektar: vazbu rostlinné a živočišné výroby, funkci základních prostředků, hrubou produkci, tržbu, náklady na jeden hektar v poměru k vlastním nákladům atd. Tak se dostávají k takovému tvrzení, že otázka vnitropodnikového chozrasčotu v živočišné výrobě je složitější než ve výrobě rostlinné (str. 242), ač víme, že právě ve výrobním a pracovním procesu v rostlinné výrobě bylo nejobtížnější uplatnit vnitropodnikový chozrasčot, a to zejména ve snaze izolovat již v prvotní evidenci tzv. objektivní vlivy na rostlinnou výrobu (živelní pohromy, příděly devastované půdy, velké klimatické výkyvy ap.). Těžiště práce je v ročním rozboru hospodaření (str. 59—196 v kapitole III.). Mezi jednotlivými oddíly jsou správně respek-

továny komplexní vazby, neboť v zemědělské výrobě mohou vytržené dílčí úvahy vést k mylným závěrům. Některé statky vykazovaly po celý rok dobré výsledky v nákladech na živočišnou výrobu, v plnění prací v rostlinné výrobě, úměrné čerpání v režích, ale po odpočtu výsledků rostlinné výroby se závěry podstatně změnily. Obecné zdůvodnění — nadměrné sucho nebo vlhko, bang, Tbc nebo obrna prasat — samozřejmě nestačí.

Je možno vyzvednout pečlivě zpracovanou stať o mzdových fondech a o produktivitě práce. Věci by zajisté posloužilo uvedení konkrétních závad, které byly zjištěny při překračování mzdových fondů — při kontrole jarních prací, při přesunech na režie, při diferencích v prémiech — i to, jak nový mzdový systém tomu odpomáhá. Posloužila by také krátká stať o novém mzdovém systému z hlediska rozborů vůbec. Stať o produktivitě práce by bylo vhodné doplnit hledisky na její rozdílné metody měření na úrovni statku, oddělení a hospodářství. Je správné, že je věnována pozornost obratu oběžných prostředků, avšak na státních statcích jsou někdy jiné problémy než v průmyslu. Na státních statcích se např. nebude asi nikdo pozastavovat nad překročením zásob u mladých zvířat, krmiv a steliv (str. 196). Je škoda, že v práci je věnována jen jedna pětina rozborům krátkodobým a analýze nižších výrobních složek, protože po nové organizaci bude právě tento úsek velmi důležitý. S tím souvisí odhalování nedostatků v rostlinné výrobě, jako je nedodržování agrotechnických lhůt, špatné osivo, nedokonalá příprava půdy, nedostatečné hnojení, malé využití strojů, sklizňové ztráty. V živočišné výrobě to je např. špatné krmení, plýtvání krmivy, nedostatky v hygieně a v obou odvětvích špatná organizace práce.

Ve statí o financování není dostatečně rozebrána otázka finanční imobilizace, jejích příčin a důsledků a kontrola úvěrových podkladů pro úvěry v rostlinné výrobě.

Efektivnosti využití základních prostředků jsou věnovány jen tři stránky a o ekonomických datech provozu traktorů se dočteme jen z hlediska podnikové dopravy. Traktor je centrem organizace práce v rostlinné výrobě od přípravy půdy až do sklizně. Mělo být proto využito bohatých zkušeností z provozních nákladů v STS a aplikovat je pro potřeby ana-

lýzy ve státních statcích, protože právě v nynějším vývoji organizace práce na státních statcích je toho velmi třeba. Je pravda, že zatím máme podklady jen v prvotní evidenci, ale nic nestojí v cestě, aby se vhodně neupravila i analytická evidence.

Zmínil jsem se též o nedostatcích v možnosti ekonomicky izolovat důsledky objektivních závad, jako jsou živelné pohromy, vliv devastované půdy ap. S tím souvisí správná organizace pravidelných dohlídek v terénu, které jsou nutné pro pravidelné rozborů v nižších složkách. To je důležité právě nyní, kdy odpovědnost za řízení státních statků přechází na okresní národní výbory. Dohlídky je třeba organizovat tak, že první dohlídka se uskuteční před podzimními pracemi při přípravě nového plánu, druhá ihned po sejítí sněhu, třetí po osetí jařin a čtvrtá koncem června, přičemž se zajistí i odhad celé sklizně včetně okopanin. Objektívni závady je možno sledovat v prvotní evidenci.

Kromě již uvedených připomínek postrádám také pojednání o rozboru bilance animálního hnojení, dále o oceňování meziprojektu, např. vlastních krmiv pro vnitropodnikové potřeby, kterážto otázka je důležitým problémem zejména tam, kde není vyvážen vztah mezi hlavními výrobními odvětvími. Konečně postrádám i pojednání o zhodnocení kolektivní smlouvy v souvislosti s rozbohem a technickoorganizačními opatřeními, neboť smlouva je důležitou součástí jak komplexního rozboru, tak rozborů v nižších složkách, zvláště při uplatňování vnitropodnikového chozrasčotu. Kolektivní smlouva je kromě toho i projevem účasti pracujících na řízení výroby.

Přes uvedené připomínky je práce nesporným přínosem v literatuře o státních statcích, i když informovaný čtenář si musí některé statě přizpůsobit nové organizaci státních statků. Je určena nadpodnikovým, podnikovým a nižším vedoucím a vcelku splňuje všechny hlavní předpoklady: obsahuje komplexní vazby v odvětvích hlavní výroby, teoreticky objasňuje hlavní problémy a je podána srozumitelně.

Dobrá znalost knihy prohloubí znalosti zejména pracovníků v národních výborech, kteří nově za tuto agendu odpovídají a kteří by měli soustavně zavádět metodické zásady rozboru hospodaření do řízení státních statků.

Jan VNUK

ZVLÁŠTNOSTI A PODMÍNKY CHOZRASČOTU V JZD

Váha zemědělské výroby v našem národním hospodářství a naléhavost řešení jejích problémů, zvláště ekonomických, se v poslední době projevuje i v množství předkládaných a obhajovaných vědeckých prací z oblasti zemědělské ekonomiky. Ne příliš často jsou však jejich tematy problémy takového národohospodářského významu a aktuálnosti, jako je problém řešený v kandidátské disertační práci prom. ekonoma Karla Ostrejše, s názvem „Zvláštnosti a podmínky chozrasčotu v JZD“, obhájené na provozně ekonomické fakultě Vysoké školy zemědělské v Brně.

Karel Ostrejš musel ve své práci řešit především otázku samotného pojetí chozrasčotu, otázku jeho podstaty a hlavních rysů vyjádřených v jeho hlavních zásadách, které jej charakterizují jako socialistickou metodu řízení podniků. Činí tak ve třetí kapitole nazvané „Podstata chozrasčotu a nutnost jeho uplatňování v socialistických podnicích“. V této kapitole je teoretické jádro práce, sloužící také jako metoda k řešení druhého základního teoretického problému, který je v práci obsažen, tj. k řešení problému možnosti a nutnosti použití chozrasčotu jako metody řízení v družstvech.

Rozboru základních teoretických otázek předchází úvod (I. kapitola), všeobecně hodnotící situaci naší zemědělské výroby v celém národním hospodářství a vyúsťující v závěr, že významnou úlohu při odstraňování nedostatků v plnění hospodářsko-politických úkolů v zemědělské výrobě sehraje právě uplatňování chozrasčotu v JZD.

K orientaci o hlavních teoretických názorech na podstatu chozrasčotu a o jeho použití v oblasti skupinového vlastnictví v zemědělství, podává autor před svým výkladem utříděný přehled o ekonomické literatuře s tímto zaměřením a její hodnocení ve druhé kapitole své práce.

Teprve čtvrtá, pátá a šestá kapitola jsou zaměřeny na specifické problémy zemědělství a družstev. Ani zde se však autor nemohl vyhnout řešení obecnějších otázek, a to zejména v kapitole nazvané „Zvláštnosti chozrasčotu v JZD“ (IV. kap.), kde původním způsobem rozvíjí otázku účasti družstevních rolníků na

všelidovém vlastnictví a forem jeho ekonomické realizace. Jak čtvrtá, tak pátá kapitola, nazvaná „Podmínky chozrasčotního hospodaření JZD“, vyniká logickým členěním a stavbou, což má nemalý podíl na přesvědčivosti obhajovaných tezí.

Poslední, šestá kapitola má název „Nástin metodiky rozboru předpokladů a specifických podmínek uplatňování chozrasčotu v JZD“. Je naplněna bohatým materiálem z JZD „Vítězný únor“ v Kadově, jímž je vhodně ilustrováno použití metodiky. Výběr údajů a formu ukazatelů autor vědomě podřizuje danému stavu organizace, řízení a evidence v družstvech, což s sebou samozřejmě nese nutnost vyjadřovat zkoumané skutečnosti v co nejjednodušších ukazatelích. To se týká např. ukazatele produktivity práce a intenzity výroby. Z teoretického hlediska je důležité, že autor nechává otevřené dveře jejich zdokonalování s postupující konsolidací všech podmínek a stránek výroby v družstvu. Z praktického hlediska pak daná forma metodiky umožňuje její okamžité použití, což jen podtrhuje účelnost a praktický smysl práce. Poslední kapitola představuje rozsahem asi polovinu celé práce a je vhodně doplněna celkem třiceti tabulkami, dvanácti grafy a dvěma schématy.

Oba oponenti, prof. dr. Otakar Peterka a doc. C. Sc. Josef Brčák, děkan fakulty politické ekonomie Vysoké školy ekonomické v Praze, kladně ohodnotili aktuálnost problematiky a její význam pro praxi, i původní, teoreticky dobře fundované zpracování. Přípomínky oponentů k dílčím otázkám byly zaměřeny

převážně jako rady k dalšímu rozpracování podnětných myšlenek, jejichž množství bylo v práci přímo úměrné složitosti řešení problematiky rychle se rozvíjející ekonomiky družstev. V tomto směru shodně doporučují především další prošetření a zpřesnění navrhované metodiky použitím v dalších družstvech ještě dříve než bude doporučena k obecné aplikaci v hospodářské praxi. Prof. Peterka ve svém posudku uvedl ještě připomínky ke statistickému zpracování materiálu a odborné rady k jejich grafickému vyjádření. Doc. Brčák se ve svých připomínkách zaměřil na zpřesnění a doplnění některých teoretických tezí, dotýkajících se zejména vymezení rozsahu kategorie chozrasčotu, formy realizace účasti družstevního rolnictva na všelidovém vlastnictví a tendence pohybu intenzity práce.

V odpovědi na posudky oponentů akceptoval K. Ostřejš většinu připomínek. Obhajoval však tezi, že intenzita práce v socialistické výrobě má všeobecně klesající tendenci při růstu podílu intenzity práce duševní v porovnání s podílem intenzity práce fyzické. Tento problém, jak bylo konstatováno v diskusi, která se o něm rozvinula v dalším průběhu obhajoby, nebyl dosud v ekonomické literatuře podrobněji zpracován a jeho řešení vyžaduje konkrétní zkoumání v podmínkách socialistické velkovýroby.

V diskusi vystoupil také pracovník Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky ČSAZV dr. inž. Lad. Urbánek, který ukázal, jaký význam má vyřešení některých základních teoretických otázek chozrasčotu v družstvech pro vědecký výzkum, zaměřený např. na formy odměňování, plánování a evidenci v družstvech.

Praktickým významem předložené kandidátské práce se ve svém diskusním příspěvku zabýval ředitel pobočky Státní banky prom. ekonom s. L u ň á č e k. Zdůraznil, že uplatnění chozrasčotu v družstvech, k němuž je v oblasti teorie práce K. Ostřejš významným a nutným krokem, má rozhodující význam pro zdokonalení řízení a kontroly družstevního zemědělské výroby prostřednictvím finanční soustavy se strany státu. Vyjádřil ochotu ke spolupráci pobočky Státní banky při dalším prověřování a zpřesňování navrhované metodiky rozboru předpokladů a specifických podmínek uplatňování chozrasčotu v družstvech.

V odpovědi na otázku doc. Halaxy se K. Ostřejš podrobněji zabýval problémem možnosti uplatnění chozrasčotu v družstvu. Rekl, že považuje za samo-

zřejmé, že vysvětlení pojmu chozrasčotu, jeho podstaty, znaků a zásad, bude postupně neustále zpřesňováno a doplňováno. V tomto smyslu je tedy vysvětlení podstaty chozrasčotu diskutabilní. Avšak co považuje za teoreticky i prakticky dokázané, je možnost a nutnost jeho uplatňování v družstvech.

V pojetí K. Ostřejše je chozrasčot ekonomickou kategorií, jejíž podstata je určena všemi ekonomickými zákony, které na výrobu v socialistických podnicích působí. Zahrnuje tři skupiny výrobních vztahů, a to:

a) vztahy mezi podniky a socialistickým státem jako reprezentantem společnosti,

b) vzájemné vztahy mezi podniky a

c) vztahy mezi útvary a pracovníky uvnitř podniku.

Jako teoretický výraz těchto ekonomických vztahů je objektivní ekonomickou kategorií. Poznání těchto vztahů a zákonitých tendencí jejich vývoje umožňuje na tomto základě uvědoměle řídit socialistické podniky. Jinak řečeno, chozrasčot jako uvědoměle vytvořená metoda řízení socialistických podniků má subjektivní charakter a je kategorií hospodářské politiky. Jako takový je chozrasčot charakterizován těmito obecnými zásadami a znaky:

1. hospodárnost, 2. plánovitost, 3. rentabilita, 4. centralizované řízení a operativní samostatnost, 5. hmotná zainteresovanost, 6. hmotná odpovědnost, 7. využívání hodnotových forem při hospodaření a jeho kontrole.

Toto pojetí chozrasčotu umožňuje pochopitelně jeho uplatnění i v oblasti skupinového vlastnictví.

Jednou z teoretických otázek, která je okrajově řešena v práci K. Ostřejše, je vztah mezi produktivitou práce a intenzitou zemědělské výroby. Řešení této otázky jak po stránce obsahové, tak po stránce formální ve svém oponentském posudku vysoce hodnotí zvláště prof. Peterka. K. Ostřejš ukazuje, že intenzita výroby je pro zemědělství specifickou formou, v níž se odráží účinnost produktivní práce, podmíněná zvláštností zemědělské výroby založenou na omezeném rozsahu jejího základního výrobního prostředku, tj. půdy. I když v práci uvedený vzorec intenzity výroby je diskutabilní, je možno plně souhlasit s názorem, „že růst intenzity zemědělské výroby je výrazem i růstu produktivity práce a naopak, že růst produktivity práce v zemědělství znamená vždy zvyšování intenzity zemědělské výroby“.

Závěrem stojí za zmínku, že obhajovaná práce je prakticky jednou z prvních vysloveně ekonomických kandidátských disertačních prací obhájených ve Vysoké škole zemědělské v Brně poté, kdy jí bylo přiznáno právo udělovat hodnost kandidáta ekonomických věd na základě prací z oboru zemědělské ekonomiky. Dobrá

úroveň kandidátské disertační práce K. Ostrějše je příslibem rozkvětu teoretické práce v oblasti zemědělské ekonomiky na nově zřízené provozně-ekonomické fakultě.

Vlastimil BUDÍK, prom. ekonom,
Vysoká škola zemědělská, Brno

VĚDECKY ZDŮVODNĚNÁ ZEMĚDĚLSKÁ SOUSTAVA
A SOUSTAVA STROJŮ — NEJDŮLEŽITĚJŠÍ PODMÍNKA
DALŠÍHO ROZVOJE VÝROBNÍCH SIL V ZEMĚDĚLSTVÍ

(Výtah z referátu ministra zemědělství SSSR V. V. Mackeviče na Všesvazové konferenci zemědělských odborníků)

Program podstatného rozvoje zemědělské výroby Sovětského svazu, vypracovaný Ústředním výborem a vládou, zahrnuje mnoho nejvýznamnějších problémů politického, organizačního a ekonomického rázu.

Nejdůležitější z nich jsou tyto problémy:

1. upevnění a rozšíření materiální a technické základny zemědělství;

2. obnovení leninské zásady hmotné zainteresovanosti kolchozního rolnictva na neustálém zvelebování společného hospodářství;

3. převedení maximálního počtu zemědělských odborníků přímo do výroby, posilování kolchozů i sovchozů kádry vedoucích pracovníků;

4. zúrodnění 36 miliónů hektarů panenské půdy a úlehlí a vytvoření další velké základny pro výrobu tržního obilí ve východních oblastech Sovětského svazu;

5. zlepšení struktury osevních ploch a podstatný vzestup výroby kukuřice jakožto základní předpoklad k upevnění krmivové základny pro vzrůstající živočišnou výrobu;

6. zavedení nového postupu při plánování zemědělství, další rozvoj iniciativy

kolchozníků v organizování společné výroby a v řízení zemědělských artělů;

7. reorganizace strojních a traktorových stanic, prodej technického zařízení kolchozům, podstatná změna ve výrobní i technické obsluze kolchozů a z toho vyplývající opatření pro další rozvoj kolchozního zřízení;

8. změny ve výkupním systému a zavedení nových výkupních cen zemědělských produktů;

9. upevnění a zvelebení sovchozů, které jsou nyní největšími dodavateli rostlinné i živočišné tržní produkce;

10. organizace široké sítě specializovaných hospodářství v okolí velkých měst a průmyslových středisek pro lepší zásobování obyvatel zeleninou a brambory;

11. reorganizace zemědělských vědecko-výzkumných institucí, jejich přiblížení výrobě, dokonalejší vyškolování kádrů vyšší a střední kvalifikace;

12. rozsáhlé zavádění nové technologie a pokrokových pracovních metod do rostlinné i živočišné výroby.

Vypracování a zavedení vědecky zdůvodněné soustavy do výroby

Přesná evidence konkrétních přírodních a ekonomických podmínek a vědecky podložená organizace zemědělské vý-

roby v celostátním měřítku je možná jen v socialistické společnosti, kde je zajištěn plánovitý a všestranný rozvoj výrobních

sil a kde účelem materiální výroby je sloužit zájmům všeho lidu.

Na zavádění vědecky podložené soustavy hospodaření se u nás pohlíží jako na záležitost celostátního významu.

Soustavou hospodaření se rozumí komplex vzájemně na sebe navazujících a vědou i pokrokovou praxí propracovaných a vyzkoušených opatření, jejichž uskutečněním lze v daném hospodářství se zřetelem ke všem přírodním a ekonomickým podmínkám konkrétního pásma dosáhnout vysokého stupně výroby produktů na jednotku půdní plochy při minimální spotřebě práce i prostředků.

Soustava hospodaření v zemědělství předpokládá:

a) specializaci rostlinné i živočišné výroby, správný vzájemný poměr jednotlivých odvětví a výrobní strukturu v souladu s konkrétními místními poměry a se zřetelem k požadavkům státu na určité druhy tržní produkce;

b) soustavu opatření pro obdělávání půdy a stupňování její úrodnosti, zavádění osevních postupů s nejvhodnější strukturou osevních ploch, hnojení, používání chemických přípravků k ochraně osevních ploch i porostů proti plevelům, chorobám a škůdcům správnou organizací

semenářství a pěstování nejlepších odrůd zemědělských plodin;

c) racionální strukturu živočišné výroby, její vnitřní specializaci, výběr vhodných plemen, jež určené specializaci odpovídají, volbu systému ustájení a krmení zvířat i způsobů plemenitby a usku-tečňování veterinárních i zootechnických opatření;

d) soustavu strojů, náradí a zařízení, odpovídající schválené specializaci hospodářství i pokrokovou výrobní technologii, jež umožňuje zvládnutí prací v optimálních lhůtách, usnadňuje práci a zvyšuje její produktivitu;

e) nejefektivnější určení a použití investic;

f) rozsáhlé uplatňování pokrokových metod organizace práce, zdokonalování forem řízení hospodářství, zvyšování materiální zainteresovanosti pracovníků na stupňování výroby produktů a snižování jejich vlastních nákladů.

Vědecky zdůvodněná soustava hospodaření umožňuje nejúčelnější rozmístění zemědělské výroby a zjištění, v kterých oblastech a hospodářstvích je výroba určitých druhů zemědělské produkce nejvýhodnější.

Rozmístění zemědělské výroby a její další specializace

Jednou z významných rezerv pro další vzestup zemědělské výroby je její správné rozmístění a specializace, a to jak v měřítku celostátním, tak také v každém okrese, kolchozu a sovchozu.

V Sovětském svazu již byla vytvořena výrobní pásma nejdůležitějších zemědělských plodin — ozimé a jarní pšenice, kukuřice, cukrovky, bavlníku, přádného lnu a slunečnice. Byla určena pásma chovu mléčného skotu, jemnovlnných ovcí, karakulských ovcí, výroby bekonu aj.

Nové možnosti pro další specializaci zemědělství se naskytly po zúrodnění panenských půd a úlehlí. Mohutná základna výroby tržního obilí ve východních

oblastech umožnila podstatné změny ve struktuře zemědělství jiných oblastí, jejichž cílem je dokonalejší využití jejich přírodních zdrojů. Zemědělská specializace bude postupovat a zdokonalovat se podle pokynů pásmových komisí. Každé zemědělské pásmo bude hodnoceno a bude mu určeno výrobní zaměření.

Soustava hospodaření a specializace výroby v podmínkách každého konkrétního kolchozu i sovchozu musí být zahrnuta do organizačně hospodářského plánu, který bude obsahovat, jaké druhy produktů, v jakém rozsahu, jakými metodami, podle které technologie a s jakou soustavou strojů bude každé hospodářství vyrábět.

Toto — jak by se zdálo — zcela jasné ustanovení o zaměření a struktuře zemědělské výroby však, žel, není ještě ani zdaleka všude správně chápáno. Někteří vedoucí činitelé okresů, kolchozů i sovchozů se dokonce domnívají, že je prospěšnější mít pokud možno všechna odvětví, bez ohledu na jejich rozsah a rentabilitu.

Značné rozměry kolchozů i sovchozů v podmínkách plánovaného hospodářství umožňují specializaci zemědělské výro-

by tak, aby na hlavní, nejrentabilnější odvětví správně navazovala odvětví ostatní, přidružená. Musí se přitom vzájemně doplňovat a poskytovat co nejvíce hrubé i tržní produkce s nízkými vlastními náklady. V mnoha případech může být specializace hospodářství úzká. Příklad: drůbežářské kombináty v okolí měst, skleníkové kombináty, výkrmny zužitkovávající potravinové odpadky a některé jiné. Ve velkých kolchozech a sovchozech je účelné zřizovat specializované pracovní skupiny a farmy.

Technický pokrok a zvyšování produktivity práce v zemědělství

Aby se kolchozům a sovchozům mohlo intenzivněji pomáhat v mechanizaci a elektrifikaci výrobních postupů v živočišné výrobě a v racionálnějších využití materiálních zdrojů, jež k tomu byly přiděleny, bylo rozhodnuto zřídit v oblastech síť výrobních základů k doplňování zařízení součástkami, uzly a pomocnými materiály, jichž je třeba ke komplexní mechanizaci prací na chovatelských farmách. Tyto základny budou kolchozům i sovchozům pomáhat po technické stránce s montáží a seřizováním zařízení.

Všechna opatření přispějí k rychlejšímu odstranění „úzkých profilů“ v mechanizaci jednotlivých procesů rostlinné i živočišné výroby.

Dosáhli jsme značných úspěchů v mechanizaci výroby obilí, a to od přípravy půdy až po sklizeň. Dosud však nebyly vyřešeny technologické otázky zpracování

obilí po sklizni a odklizení slámy z polí. Byly zkonstruovány nejdůležitější stroje pro komplexní mechanizaci při pěstování okopanin, je však třeba je zdokonalit a zvýšit jejich výrobu, aby byla plně kryta potřeba kolchozů i sovchozů. Stále ještě není vhodný kombajn na sklizeň brambor a stroje na sklizení zeleniny.

Nové stroje a nářadí musí splňovat tyto požadavky: úspornost, malá spotřeba kovu, mnohem nižší spotřeba pohonných hmot a menší počet obsluhujících pracovníků.

Úspěchy v zemědělství a tempo jeho dalšího rozvoje závisí do značné míry na práci průmyslových odvětví, jejichž posláním je uspokojovat potřeby a požadavky kolchozů i sovchozů. Je třeba konstatovat závažné zaostávání celé řady průmyslových odvětví, která zpracovávají zemědělské produkty a suroviny.

Za dokonalejší řízení zemědělství

Komunistická strana věnuje značnou pozornost otázkám organizace výroby a zdokonalování forem řízení zemědělství, protože v tom spatřuje závažný předpoklad pro další vzestup společné výroby.

Vyzbrojení zkušenostmi, které nashromáždily kolchozy i sovchozy, musíme

zdokonalovat všechno nejlepší, čeho tato hospodářství dosáhla, zlepšovat výrobní strukturu a vytvářet nové formy i metody řízení výroby, organizace a odměňování práce.

Složité velkovýroba kolchozů i sovchozů se může a musí rozvíjet na pevném

základu, který jí poskytuje naše současná věda při neustálém prohlubování vědomostí odborníků i vedoucích pracovníků v hospodářstvích.

Nejdůležitější výrobní úseky — výrobní skupiny, farmy a dílny — musí být nyní přímo řízeny odborníky — agronomy, zootechniky, inženýry. Tím se vyřeší dva úkoly najednou — vzestup úrovně řízení zemědělství a rozšíření pravomoci odborníků.

Jaké návrhy na formy řízení kolchozní i sovchozní výroby vznikají v okresech a oblastech?

Okres je nyní již většinou velkou administrativní a hospodářskou jednotkou. Hranice některých okresů se zřejmě budou nadále rozšiřovat, což bude záviset na rozvoji dopravních a spojovacích prostředků. Stranické i sovětské orgány ve vesnickém okrese musí mít se zřetelem k tomu malou skupinu zkušených odborníků. Je proto účelné zachovat okresní zemědělské inspektoráty.

Zemědělství odborníci jakožto techničtí vedoucí činitelé výroby musí mít větší provomoc než dosud, více samostatnosti v práci a značnou odpovědnost za situaci ve využití rezerv kolchozů i sovchozů. Je v zájmu úspěšného rozvoje zemědělství, aby nikdo nemohl rušit příkazy agromoma nebo zootechnika, vztahující se přímo k plnění jejich povinností. Inženýrům musí být poskytnuta rozsáhlá pravomoc ke kontrole využití technického zařízení.

V poslední době vytvořil sám život nové formy mezikolchozních podniků a organizací. Soudruh N. S. Chruščov pravil na prosincovém plenárním zasedání ÚV KSSS v roce 1959:

„Nyní, kdy kolchozy jsou již dosti velké, není vždy účelné pokračovat v jejich slučování, poněvadž hospodářství by tím mohlo utrpět po stránce organizační. Kolchozy musí spíše řešit otázky, jako je např. zřizování elektráren, cest, internátních škol apod.“

Pro projednávání a řešení otázek spojených s činností mezikolchozních podniků bude zřejmě účelné zřídit okresní

kolchozní svazy nebo okresní kolchozní rady. Pro první dobu musí tyto instituce rozvíjet mezikolchozní vztahy rozšiřováním působnosti dosavadních a zřizováním nových mezikolchozních podniků.

Jakmile se postupně mezikolchozní vztahy rozvinou a upevní, budou mít okresní zemědělské inspektoráty více možností ke specializování výroby, k výměně osvědčených zkušeností a k jiným pokrokovým opatřením prostřednictvím okresních kolchozních svazů.

Podle názoru četných místních vedoucích činitelů je třeba řízení sovchozů soustředit v chozrasčotních trustech.

V oblastech, kde sovchozy převládají, je zřejmě třeba zřizovat okresní sovchozní trusty. Tyto trusty by řídily sovchozy a zároveň by jim přímo podléhaly opravářské závody nebo dílny, stavební kanceláře, automobilové kolony, závody na výrobu krmných směsí, líhnařské stanice a jiné podniky, u nichž není účelné, aby je měl každý sovchoz zvlášť. Jsou-li v takovýchto oblastech dva až tři sovchozy, může pro ně hospodářské záležitosti rovněž obstarávat trust sovchozů. Okresního zemědělského inspektorátu by v tomto případě nebylo třeba.

V oblastech, kde mají značnou výrobní kapacitu jak sovchovy, tak i kolchozy, musí být zřizována okresní zemědělská sdružení pro společnou organizaci opravářskotechnické základny, pro výrobu stavebních hmot, pro stavebnictví a pro ostatní hospodářské záležitosti.

Také řízení okresními zemědělskými sdruženími musí být založeno na kolektivních zásadách — prostřednictvím rad těchto sdružení, jejichž členy budou předsedové kolchozů, ředitelé sovchozů a odborníci.

Jsou-li na okrese pouze dva nebo tři sovchozy, jež jsou podřízeny oblastnímu trustu, mohou pro ně mimo toho pracovat na základě smluv mezikolchozní podniky.

Velmi důležitá je správná organizace řízení zemědělství v oblasti. Právě tak jako sovnařchozy řídí veškerou činnost průmyslových podniků administrativní

nebo ekonomické oblasti, musí se oblastní zemědělské správy plně ujmout řízení zemědělské výroby. Oblastní správa musí mít proto příslušnou pravomoc i materiální a technické prostředky.

Jádro oblastní zemědělské správy může tvořit poměrně malý počet pracovníků, který však musí zvládnout velmi odpovědné funkce: plánování, rozmístění a specializaci výroby, plánování výkupu, opatření k organizačnímu a hospodářskému upevnění kolchozů i sovchozů, financování zemědělství, lesnictví i vodního hospodářství, dohled na zachovávání půdního, lesního a veterinárního zákonodárství, karanténní opatření a operativní kontrolu plnění plánů v zemědělství a ve výkupu.

Součástí oblastní zemědělské správy musí být chozrasčotní organizace — trusty sovchozů, trusty nebo správy opravářskotechnických stanic (RTS), organizace pro materiální a technické zásobování a též pro výrobu a distribuci stavebních hmot, rašeliny, vápna aj.

Podle našeho názoru by měla být organickou součástí oblastní zemědělské správy oblastní výzkumná stanice. Aniž by se tím snižovala úroveň a měřítko vědeckých výzkumů, mohou a musí tyto stanice řídit zemědělství oblasti a kraje po stránce agrotechnické a zootechnické, mít na starosti propagaci a zavádět vědecké poznatky i pokrokové zkušenosti do výroby.

Ve svých experimentálních hospodářstvích, v semenářských a plemenářských závodech bude stanice vyrábět potřebné množství elitního osiva a mladého plemenného dobytka, organizovat technickou inseminaci hospodářských zvířat a vypracovávat vědecky zdůvodněné normy v zemědělské výrobě.

V naší socialistické zemi jsou neomezené možnosti pro rozvoj vědy a její záahy do výroby.

Věda je tu nejen hybnou silou technického pokroku, ale také, jak předvídal zakladatel marxismu — stává se přímo výrobní silou.

Zemědělská věda, která se opírá o současnou úroveň poznatků a využívá výsledků příbuzných vědních oborů — biologie, fyziky a chemie — musí pomáhat při uskutečňování rozsáhlých plánů rozvoje zemědělství v Sovětském svazu. Ústavy Vsesvazové akademie zemědělských věd V. I. Lenina a ostatní velké vědecké instituce se musí ve větším stupni soustředit na teoretické problémy, z nichž vyplývají nové směry rozvoje zemědělské výroby, vzestupu produktivity práce a urychlení technického pokroku.

Velký význam má přiblížení vysokých škol zemědělské výrobě, upevnění školní a výrobní základny vysokých škol a středních technických škol, reorganizace vyučování, utužení svazku školy se životem, sloučení vysokých škol s výzkumnými stanicemi a ústavy.

V těchto dnech skončila Vsesvazová konference o výstavbě měst, kde byly důkladně projednány otázky dalšího rozvoje bytové výstavby a vybavení. Rád bych uvedl některé úvahy k otázkám výstavby na vesnici.

Soudruh Chruščov pravil ve svém referátu na XXI. sjezdu KSSS: „*Strana si vytyčila za cíl úsilí o to, aby se z kolchozních vesnic stala dobře vybavená sídliště městského typu se všemi vymoženostmi moderních komunálních, kulturních a všeobecně prospěšných služeb*“.

V nynější sedmiletce se na investiční výstavbu v kolchozech, sovchozech a jiných zemědělských závodech poskytuje přes 290 miliard rublů. Při tak obrovském rozmachu výstavby již nevyhovují stavební metody a typy domů, jichž se používalo dříve.

Nyní připadá na jednu kolchozní vesnici průměrně 50—60 usedlostí. V celé řadě okresů, a to zejména v pobaltských republikách, je velký počet samot. V mnoha kolchozech jsou dosud budovány malé chovatelské farmy, které jsou bez jakéhokoliv systému roztroušeny po území hospodářství.

V kolchozech probíhá bytová výstavba

stavbami domů s jednou nebo dvěma bytovými jednotkami zastaralého typu, s nevalným vybavením a s rozsáhlými záhumenky.

Plánování a stavebnictví je třeba podstatně zlepšit také v sovchozech. Někteří soudruzi prohlašují, že velké hospodářství s 20 000—30 000 hektary půdy a vyspělým chovem hospodářských zvířat musí mít pracoviště v různých částech hospodářství.

Proti tomu by nikdo nic nenamítal. Jde však o to, co se těmito pracovišti v sovchozech rozumí. Je účelné, aby při nich byla obilní skladiště, stáje pro mladá hospodářská zvířata a pro stáda ve stájovém i pastevním výkrmu a stanoviště pracovních skupin. Farmy s kmenovým stádem, kde je třeba většího počtu pracovníků, by bylo lépe soustředit při ústředních usedlostech.

Dělníky lze na pracoviště i dovážet. Vždyť při současné technologii výroby na farmách, kde se vykrmuje 10 000 prasat, je třeba všude 5—6 pracovníků. Jejich přeprava z ústředí usedlosti přijde levněji, než kdyby se u farmy stavěly

osady s komplexními obytnými domy, kluby, školami apod.

Zvláštní pozornost musí být těmto problémům věnována v oblastech, které zorňují panenské půdy a kde je ještě třeba mnoho úsilí k dokončení výstavby sovchozů, aby se z nich stala vzorná hospodářství, opírající se o moderní metody a formy organizace velkovýroby.

Musíme proto místo někdejších samot, vesnic, osad a oddělení v sovchozech budovat nové vesnice socialistického typu.

Úkolem každého odborníka, každého pracovníka v zemědělství je tvořivě využít osvědčených zkušeností vědy i praxe k sestavení konkrétního programu rozvoje každého kolchozu i sovchozu a k úsilí o to, aby se z nich stala vysoce intenzivní, rentabilní hospodářství, vyrábějící maximální množství zemědělské produkce na každých 100 hektarů půdy.

Všeobecné zavádění vědecky zdůvodněné soustavy hospodaření v zemědělství a všeho nového i pokrokového je nanejvýš závažným předpokladem dalšího vzestupu výrobních sil v naší zemi a splnění úkolů v sedmiletce před stanovenou lhůtou.

Strašil Fr.: Ekonomika a produktivita práce při pěstování brambor v JZD	
Экономика и производительность труда при выращивании картофеля	
Ökonomik und Arbeitsproduktivität des Kartoffelbaus	819

Diskuse

Několik připomínek k teorii organizace velkých socialistických závodů	835
---	-----

Kritiky a recenze

Vnuk J.: Rozbor hospodářské činnosti státního statku	839
--	-----

Z vědeckého života

Budík Vl.: Zvláštnosti a podmínky chozrasčotu v JZD	842
---	-----

Zemědělská ekonomika v zahraničí

Vědecky zdůvodněná zemědělská soustava a soustava strojů — nejdůležitější podmínka dalšího rozvoje výrobních sil v zemědělství	845
--	-----

Příloha

Statistické přehledy: Zemědělství v nových krajích ČSSR — Zemědělství v lidově demokratických zemích (II. část)	
---	--

Sborník ČSAZV - Zemědělská ekonomika vydává Československá akademie zemědělských věd. Uveřejňuje studie, rozborů a vědecká pojednání o vyřešených úkolech výzkumu v oboru zemědělské ekonomiky. — Vychází měsíčně. — Celoroční předplatné 120 Kčs. — Redakce: Praha 2 - Vinohrady, Slezská 7, telefon 2477-51, 575-41. — Rozšiřuje Poštovní novinová služba. — Objednávky přijímá každý poštovní úřad i doručovatel. Vytiskl Mír, novinářské závody, n. p., závod 2, provozovna 22, Legerova 22, Praha 2. A-05*01415

Program „Zemědělské ekonomiky“ v roce 1961

Redakční rada měsíčníku ČSAZV „Zemědělská ekonomika“ předkládá návrh tematických čísel, která míní zařadit v roce 1961. Budou obsahovat tuto problematiku:

1. *Otázky dlouhodobého rozvoje československého zemědělství v souvislosti s rozvojem zemědělství tábora socialismu — soutěž dvou soustav;*
2. *K základním problémům ekonomiky ve sloučených družstvech — otázky řízení, organizace práce, využití mechanizačních prostředků apod.;*
3. *K ekonomickým otázkám zvyšování úrodnosti půd — meliorace, závlahy, využití půdního fondu;*
4. *K otázkám ekonomiky práce, sezónnosti, produktivity, intenzity zemědělské výroby;*
5. *Ekonomické otázky nové technologie rostlinné výroby, zejména krmivové základny;*
6. *Ekonomické otázky nové technologie živočišné výroby.*

Prosíme, abyste se k tomuto návrhu vyjádřili, eventuálně zaslali další podněty, které bychom mohli v plánu na příští rok použít. Současně se obrácíme i na vědecké a výzkumné pracovníky, aby nám laskavě sdělili, mohou-li k navrženým nebo jiným problémům zpracovat vhodné statě a články.

Zemědělství v nových krajích ČSSR

V dnešním čísle Statistických přehledů přinášíme několik základních údajů o zemědělství v nových krajích. Většina údajů (kromě ukazatelů JZD k 1. VII. 1960 a ukazatelů struktury osevních ploch) je výsledkem propočtů dat zjišťovaných podle staré územní organizace. Uvádíme prozatím většinou jen hlavní údaje v naturálním vyjádření bez propočtu dalších poměrných ukazatelů, které přineseme v některém z příštích čísel přehledů současně s dalšími údaji o mechanizaci, investicích, pracovních silách apod.

Pramenem údajů jsou zemědělské soupisy SÚS a výkaznictví.

1. HUSTOTA OBYVATELSTVA k 30. VI. 1960

Země, kraj	Rozloha v km ²	Počet obyvatel	Hustota obyvatelstva na 1 km ²
Československo	127 860	13 648 864	107
České kraje	78 851	9 657 002	122
Slovenské kraje	49 009	3 991 862	82
Hlavní město Praha	185	998 690	5398
Středočeský	11 298	1 256 052	111
Jihočeský	11 349	651 692	57
Západočeský	10 866	846 510	78
Severočeský	7 817	1 137 730	145
Východočeský	11 252	1 216 616	108
Jihomoravský	15 019	1 880 145	125
Severomoravský	11 066	1 669 567	151
Západoslovenský	14 859	1 725 440	116
Středoslovenský	17 970	1 219 248	68
Východoslovenský	16 179	1 047 174	65

2. PŮDNÍ FOND KE KONCI ROKU 1959

Země, kraj	Zemědělská půda			Orná půda		
	celkem	v tom		celkem	v tom	
		státní statky	JZD ¹⁾		státní statky	JZD ¹⁾
Československo	7 362 031	1 065 567	4 792 900	5 143 272	793 571	3 584 448
České kraje	4 593 624	815 494	3 060 540	3 376 045	598 949	2 400 357
Slovenské kraje	2 768 407	250 073	1 732 360	1 767 227	194 622	1 184 091
Hlavní město Praha	7 262	3 482	—	4 404	3 207	—
Středočeský	724 367	145 128	488 552	599 554	127 092	419 363
Jihočeský	626 749	99 428	432 771	407 975	57 215	305 572
Západočeský	551 499	148 092	320 481	351 875	91 504	227 482
Severočeský	430 330	150 495	212 687	298 335	109 919	159 925
Východočeský	703 643	67 117	521 824	512 747	48 651	402 724
Jihomoravský	946 157	99 669	715 874	769 859	86 545	597 564
Severomoravský	603 617	102 083	368 351	431 296	74 816	287 727
Západoslovenský	1 029 198	131 742	748 509	856 058	120 335	629 915
Středoslovenský	871 736	51 681	446 062	399 570	28 166	218 864
Východoslovenský	867 473	66 650	537 789	511 599	46 121	335 312

¹⁾ se společným hospodařením, včetně záhumenků.

3. UKAZATELE JZD k 1. VII. 1960

Země, kraj	Počet		Výměra půdy JZD včetně záhumenků v ha		Procento	
	JZD	sdružených zeměd. závodů	zemědělské	orné	socializace	kolektivizace
Československo	11 153	706 278	4 893 980	3 654 187	86,4	83,3
České kraje	8 444	412 988	3 103 193	2 437 928	90,8	88,5
Slovenské kraje	2 709	293 290	1 790 787	1 216 259	79,0	75,7
Hlavní město Praha	—	—	—	—	88,2	—
Středočeský	1 323	59 219	497 366	427 851	93,4	91,4
Jihočeský	1 371	47 876	431 884	306 667	89,2	87,6
Západočeský	895	31 078	320 801	228 184	92,7	89,0
Severočeský	653	19 096	214 978	161 357	92,0	86,6
Východočeský	1 548	69 844	525 633	407 376	90,5	88,6
Jihomoravský	1 707	127 775	728 782	606 597	90,6	89,8
Severomoravský	947	58 100	383 749	299 896	87,9	84,2
Západoslovenský	944	140 054	758 188	636 279	90,4	88,6
Středoslovenský	861	75 881	467 518	228 728	66,6	61,6
Východoslovenský	904	77 355	565 081	351 252	78,1	75,2

4. STRUKTURA PLOCH OSEVU V ROCE 1960

Země, kraj	Na celkové osevní ploše se podílejí v %											
	obiloviny			technické plodiny			brambory			pícniny na orné půdě		
	celkem	z toho		celkem	z toho		celkem	z toho		celkem	z toho	
		státní statky	JZD se společným hospodařením		státní statky	JZD se společným hospodařením		státní statky	JZD se společným hospodařením		státní statky	JZD se společným hospodařením
Československo	48,3	44,2	48,9	7,7	8,8	9,0	11,0	5,1	9,2	27,3	35,0	27,9
České kraje	46,2	44,0	46,9	8,3	8,4	9,4	11,6	5,9	11,0	28,4	34,9	28,0
Slovenské kraje	52,3	44,9	53,1	6,6	9,9	8,1	10,0	2,7	5,7	25,3	35,4	27,6
Hlavní město Praha	38,4	45,8	—	12,2	14,6	—	1,6	1,5	—	31,2	33,1	—
Středočeský	46,0	44,0	46,5	12,4	13,2	13,3	9,4	3,8	9,6	27,2	33,4	26,4
Jihočeský	48,6	45,1	49,7	3,9	4,0	4,4	15,8	8,5	15,4	28,2	36,7	27,8
Západočeský	49,5	44,6	51,9	4,0	4,7	4,1	12,6	8,1	13,6	28,9	35,0	27,2
Severočeský	44,9	43,5	47,0	8,3	8,4	9,3	7,7	4,7	8,0	32,4	35,9	30,8
Východočeský	44,8	44,1	45,2	9,4	8,2	10,6	11,5	7,0	10,5	28,8	35,5	28,7
Jihomoravský	46,9	45,6	46,4	8,6	9,3	9,9	12,4	5,9	10,4	25,8	32,5	27,2
Severomoravský	43,0	41,5	43,7	8,5	6,9	10,9	11,2	6,5	9,7	31,2	36,7	30,7
Západoslovenský	54,8	45,2	54,5	9,0	12,2	9,9	4,5	0,8	2,6	25,6	35,1	27,1
Středoslovenský	49,2	42,5	50,6	3,6	6,1	5,4	15,8	4,3	8,2	26,9	39,6	30,8
Východoslovenský	50,6	45,7	52,2	4,9	6,5	6,4	14,8	6,5	9,6	23,6	33,3	26,3

5. HEKTAROVĚ VÝNOSY HLAVNÍCH ZEMĚDĚLSKÝCH PLODIN V ROCE 1959

Země, kraj	Pšenice			Žita a soureže			Ječmene			Cukrovky		
	celkem	z toho		celkem	z toho		celkem	z toho		celkem	z toho	
		státní statky	JZD se společným hospodařením		státní statky	JZD se společným hospodařením		státní statky	JZD se společným hospodařením		státní statky	JZD se společným hospodařením
Československo	22,9	23,0	23,6	20,3	18,2	21,1	21,9	21,4	22,6	205,6	178,5	210,1
České kraje	24,0	22,8	24,8	21,2	18,2	22,0	23,4	21,0	24,0	183,1	148,5	187,9
Slovenské kraje	21,1	23,5	21,7	16,5	17,9	16,7	19,9	22,3	20,7	269,9	251,7	274,8
Hlavní město Praha	26,1	26,4	—	22,0	22,0	—	25,3	25,7	—	108,0	108,6	—
Středočeský	25,7	24,8	26,4	21,6	19,9	22,1	24,6	23,7	25,3	143,2	132,1	145,8
Jihočeský	20,1	19,0	20,2	20,4	16,6	21,0	20,0	17,7	20,5	176,9	181,6	175,0
Západočeský	22,3	20,8	22,9	21,5	19,3	22,4	21,4	18,6	22,4	128,0	129,6	126,5
Severočeský	21,9	20,8	22,9	19,5	17,3	20,8	20,1	18,1	21,4	139,0	126,0	144,7
Východočeský	25,1	23,7	25,8	22,9	19,1	23,6	24,6	22,2	25,2	205,6	175,0	206,5
Jihomoravský	24,8	23,9	25,6	21,9	20,8	22,2	24,5	23,5	24,8	222,0	197,1	223,3
Severomoravský	24,4	22,9	25,8	19,1	15,2	20,5	23,5	19,9	24,2	219,9	179,7	222,8
Západoslovenský	23,8	24,9	23,9	17,1	19,6	16,0	22,4	24,1	22,3	277,2	262,8	282,8
Středoslovenský	18,5	19,8	19,2	16,1	16,4	17,6	16,3	18,9	17,6	236,8	188,9	243,6
Východoslovenský	17,9	20,1	18,4	16,1	16,7	16,9	17,8	18,9	18,3	247,2	200,2	251,0

Země, kraj	Brambor			Jetelovin ¹⁾			Kukuřice a slunečnice na zeleno a siláž			Luk trvalých		
	celkem	z toho		celkem	z toho		celkem	z toho		celkem	z toho	
		státní statky	JZD se společ- ným hos- podaře- ním		státní statky	JZD se společ- ným hos- podaře- ním		státní statky	JZD se společ- ným hos- podaře- ním		státní statky	JZD se společ- ným hos- podaře- ním
Československo	108,7	90,2	111,1	47,9	40,0	49,2	278,2	220,6	296,0	33,1	23,9	36,2
České kraje	117,6	93,7	117,7	46,4	37,8	47,8	285,4	213,1	309,8	33,3	24,1	36,4
Slovenské kraje	89,1	63,8	81,1	51,2	48,0	52,8	262,8	241,2	268,7	32,7	23,0	35,7
Hlavní město Praha	52,3	45,2	—	43,8	43,2	—	217,2	216,3	—	28,8	28,4	—
Středočeský	120,5	97,5	119,6	45,4	39,8	46,5	265,0	219,1	287,1	34,8	28,9	36,8
Jihočeský	118,0	97,8	117,0	46,6	38,9	47,2	314,0	222,3	337,8	34,6	24,0	37,0
Západočeský	97,6	83,0	97,5	40,9	33,0	42,4	198,3	153,4	221,4	27,5	21,6	32,0
Severočeský	89,9	70,6	92,0	36,9	29,3	40,9	198,0	164,1	227,0	25,6	21,6	29,1
Východočeský	139,5	112,0	138,5	45,7	37,7	46,4	325,9	243,9	340,3	36,5	27,5	38,3
Jihomoravský	123,3	115,0	123,0	50,2	44,1	50,6	306,1	245,3	317,7	37,7	30,5	39,4
Severomoravský	107,3	89,3	110,3	53,0	39,8	55,4	322,1	243,4	350,5	34,8	25,4	38,5
Západoslovenský	82,7	65,0	77,8	53,0	50,5	53,4	264,2	242,4	270,5	34,3	22,6	35,4
Středoslovenský	84,2	46,1	69,7	47,4	40,3	49,6	244,2	239,1	243,0	31,7	19,2	35,4
Východoslovenský	96,4	72,4	90,3	51,6	46,7	54,1	272,3	239,3	281,3	33,4	28,5	36,5

¹⁾ Jetel červený dvousečný, jednosečný, vojtěška, jetelo a vojtěškotravní směsi.

6. POČTY HOSPODÁRSKÉHO ZVÍŘECTVA k 1. I. 1960

Země, kraj	Skot			Z toho krávy v %			Prasata			Slepice		
	celkem	z toho		celkem	z toho		celkem	z toho		celkem	z toho	
		státní statky	JZD se společným hospodařením		státní statky	JZD se společným hospodařením		státní statky	JZD se společným hospodařením		státní statky	JZD se společným hospodařením
Československo	4 302 513	512 794	2 485 881	48,2	41,2	40,9	5 686 747	737 355	2 780 370	24 444 976	836 177	7 502 320
České kraje	2 986 385	397 321	1 890 854	47,9	41,3	42,2	3 498 602	498 620	1 868 141	16 936 313	641 324	5 375 348
Slovenské kraje	1 316 128	115 473	595 027	48,8	40,7	36,7	2 188 145	238 735	912 229	7 508 663	194 853	2 126 972
Hl. město Praha	2 897	2 498	—	46,6	50,4	—	4 742	3 650	—	34 183	7 097	—
Středočeský	492 761	91 383	307 928	47,6	43,7	43,1	618 830	113 833	334 988	3 005 122	158 124	963 820
Jihočeský	431 256	42 259	280 928	48,7	40,2	41,8	399 487	39 246	214 422	2 094 325	41 029	657 420
Západočeský	319 940	60 804	193 213	46,1	39,6	40,8	314 447	77 736	171 579	1 749 905	105 733	507 778
Severočeský	232 395	68 075	120 813	42,7	39,7	41,0	275 125	81 357	121 824	1 388 460	117 296	375 945
Východočeský	531 646	35 647	359 195	50,1	40,6	44,0	510 194	40 587	289 287	2 658 411	54 951	976 160
Jihomoravský	591 594	52 005	403 965	47,2	41,9	40,8	955 697	89 010	514 623	3 749 019	91 496	1 240 052
Severomoravský	383 896	44 650	224 812	49,9	41,4	42,9	420 080	53 201	221 418	2 256 888	65 598	654 173
Západoslovenský	511 577	72 208	314 045	43,5	41,1	36,8	1 215 952	170 771	572 563	3 859 650	115 826	1 329 784
Středslovenský	393 861	19 896	130 486	52,5	39,9	36,8	455 859	26 840	147 653	1 736 630	29 255	359 223
Východoslovenský	410 690	23 369	150 496	51,9	40,1	36,5	516 334	41 124	192 013	1 912 383	49 772	437 965

Zemědělství v lidově demokratických zemích

(Pokračování ze Statistické přílohy č. 6)

ALBÁNSKÁ LIDOVÁ REPUBLIKA

Počet obyvatel 1 507 000, rozloha 28 748 km², na 1 km² 52 obyvatel. Ze zaostalé agrární země se Albánie změnila v zemi agrárně průmyslovou a jejím nejbližším úkolem je stát se zemí průmyslově agrární.

Národní důchod se v roce 1959 proti roku 1938 zvýšil tři a půlkrát. Reálné příjmy rolníků se v roce 1959 proti roku 1902 zvýšily o 39 %. Ceny prostředků široké spotřeby se v posledních letech snížily osmkrát, prodej chleba proti roku 1957 se zvýšil o 21,9 %, cukru o 29,3 % a mléka o 40 %.

Zemědělská výroba se v roce 1958 proti roku 1938 zdvojnásobila a v roce 1960 se zvýšila dva a půlkrát.

Půda: Zemědělská půda činí v roce 1957 1 203 000 ha; z toho orná činí 30 %, louky a pastviny 70 %. Lesy v celkové výměře 1 357 000 ha, tj. 47 % z celkové výměry země. Orná půda činila v roce 1938 — 221 000 ha, v roce 1957 — 393 100 ha a v roce 1960 bude činit 452 000 ha, tj. bude jí více jak dvakrát proti roku 1938. Za 15 let bylo obděláno přes 150 000 ha celin.

Osevní plochy: Na zrniny připadalo v roce 1957 — 80 % osevní plochy proti 95 % v roce 1938. V roce 1960 bude činit osevní plocha zrnin 70 %, technických plodin 11,5 % proti 1,5 % v roce 1946.

Počet ovocných stromů činil v roce 1938 — 1 200 000 a v roce 1958 — 14 000 000, oliv v roce 1938 — 1 612 000 a v roce 1958 — 2 612 000, počet citrusových stromů se zvýšil třikrát. Za leta 1958—60 bude vysazeno 3 000 000 oliv, 650 000 citrusových stromů, 18 000 000 ovocných stromů a 14 000 ha vinic.

Sklizeň pšenice, žita a kukuřice se v roce 1957 proti roku 1950 zvýšila téměř dvakrát, zeleniny dvakrát, bavlny třikrát, cukrovky sedmáctkrát a tabáku pětkrát.

Živočišná výroba: Její podíl činí jednu třetinu z celkové zemědělské produkce. Vcelku živočišná výroba zaostává. Podstatně se zvýšily v roce 1957 proti roku 1938 jen stavy prasat z 15 000 kusů na 96 200, tj. šestkrát (na 100 obyvatel 6 kusů). Průměrná roční dojivost činila v roce 1957 440 kg, v družstvech 480 kg a ve státních statcích 1930 kg. V roce 1965 se mají proti roku 1957 zvýšit stavy skotu o 23 %, ovcí o 30,3 %, koz o 45,7 %, prasat o 138,3 % a drůbeže o 274,5 %. Výroba masa v roce 1957 činila 33 600 tun a v roce 1965 se zvýší na 78 000 tun živé váhy. Výroba masa na jednoho obyvatele činila v roce 1957 — 12 kg a v roce 1965 bude činit 24 kg. Výroba mléka činila v roce 1957 160 000 tun a stoupne v roce 1965 na 384 000 tun. Na jednoho obyvatele činila výroba mléka v roce 1957 — 95 kg a v roce 1965 stoupne na 191 kg. Dodávky mléka v roce 1965 stoupnou o 52,8 % proti roku 1957. Na konci třetí pětiletky má být veškeré obyvatelstvo zajištěno chlebem z vlastního obilí a příslušný průmysl potřebnými zemědělskými surovinami, čehož se má dosáhnout rozšířením osevních ploch, zvýšením výnosů a dvěma sklizněmi za rok na větších plochách.

Mechanizace: V roce 1958 bylo v činnosti 22 STS s 2800 traktory (15 koň. sil). V roce 1960 má činit počet traktorů 3375 a za dalších pět let se zdvojnásobí. V mechanizaci předstihla Albánie Řecko, Jugoslávii i Turecko.

Pomoc SSSR při rozvoji národního hospodářství v letech 1957—1960 činí 160 000 000 rublů.

Zahraniční obchod vzrostl v roce 1958 proti předválečnému období čtyřikrát. Do ČSSR se dováží z Albánie různé druhy potravin, ovoce, léčivé rostliny, tabák, kožesiny aj.

Investice do národního hospodářství stouply v roce 1958 proti roku 1957 o 35,5 %.

Meliorace byly uskutečněny více než na 100 000 ha, tj. více než na 25 % orné půdy. V roce 1938 bylo uskutečněno jen 29 000 ha meliorací. Během druhé pětiletky bude vysušeno 2300 ha půdy, zlepšeno 4600 ha a zavlaženo 6700 ha, což si vyžádá nákladů na 500 000 000 lek.

Vývoj zemědělských výrobních družstev: Na konci roku 1958 bylo 68,2 % usedlostí v zemědělských výrobních družstvech, která obhospodařovala 76,2 % osevní

plochy. Státní statky a zemědělská družstva dohromady obhospodařují 78,4 % obdělávané půdy. Socialistický sektor obhospodařuje přes 81 % obdělávané půdy a v roce 1958 odvedl státu 89 % bavlny, 92 % cukrovky a 77 % tabáku.

POLSKÁ LIDOVÁ REPUBLIKA

Počet obyvatel 28 783 000, rozloha 311 730 km², na 1 km² 92 obyvatel. Za období 1946—1958 vzrostlo městské obyvatelstvo o 5,5 miliónu a zemědělského ubylo o půl miliónu.

Národní důchod v roce 1958 proti roku 1957 stoupl o 5,6 %. Socialistický sektor se podílel 69 % na národním důchodu.

Objem hrubé zemědělské výroby stoupl v roce 1958 proti letům 1934—1938 o 19,4 %, proti roku 1957 o 3 %, a za období po osvobození o 40 % na jednoho obyvatele. Objem výroby se má v letech 1961—1965 zvýšit o 30 %. Reálné důchody zemědělců se v téže době mají zvýšit o 23—25 % a proti roku 1958 o 33 až 35 %.

Půda: Zemědělská půda činí 20 403 000 ha, orná 16 223 000 ha (80 % ze zemědělské půdy), louky a pastviny 4 180 000 ha (20 % ze zemědělské), lesy 7 398 000 ha (24 % z celkové rozlohy země). Na jednoho obyvatele připadá 70 arů zemědělské a 57 arů orné půdy.

Rostlinná výroba: Struktura osevních ploch v roce 1958: Z osevní plochy 15 354 000 ha připadá na pšenici 9,6 %, na žito 34,0 %, na ječmen 4,8 %, na oves 10,8 %, na brambory 18 % a na cukrovku 2,3 %.

Hektarové výnosy v roce 1958 (v závorce rok 1957): pšenice 15,9 q (16,1 q), žito 14,1 q (14,7 q), ječmen 16,2 q (15,8 q), oves 15,6 q (14,6 q), kukuřice 25,3 q, brambory 126 q (127 q), cukrovka 236 q (225 q). Průměrný výnos čtyř hlavních obilovin (pšenice, žito, ječmene a ovsa) činil 14,8 q, zatímco v zemědělských družstvech bylo dosaženo 17,4 q. V roce 1965 se má dosáhnout výnosů: u obilovin 17,5 q, u brambor 160 q a u cukrovky 236 q.

Sklizeň čtyř hlavních obilovin činila v roce 1958 (v závorce na jednoho obyvatele): 13 500 000 tun jako v roce 1957 (470 kg), pšenice 2 300 000 tun (80 kg), žito 7 400 000 tun (260 kg), ječmene 1 200 000 tun (42 kg), ovsa 2 700 000 tun (94 kg). Sklizeň brambor činila 34 800 000 tun (1200 kg), cukrovky 8 400 000 tun (292 kg). Sklizeň cukrovky se proti průměru let 1954—1957 zvýšila o 19 %, brambor o 2,5 % a obilovin o 10 %; proti rokům 1934—1938 se sklizeň cukrovky v roce 1958 zvýšila o 40 %. Výroba cukru v roce 1958 činila 1 095 000 tun (na jednoho obyvatele 38 kg).

Umělá hnojiva (v závorce na jeden hektar orné půdy): V roce 1957 bylo vyrobeno dusíkatých hnojiv v čistých živinách 201 000 tun (12 kg) a fosforečných 138 000 tun (8 kg). V roce 1958 bylo v zemědělství spotřebováno 577 000 tun v čistých živinách (35 kg).

Živočišná výroba v roce 1958 v miliónech kusů (v závorce kusů na 100 obyvatel): skot 8,2 (29), krávy 5,9 (20), prasata 12,0 (42), ovce 3,9 (14), koně 2,7.

Intenzita na 100 ha zemědělské půdy v roce 1958: skot 40 kusů, 29 krav, 19 ovcí, 59 prasat na ornou.

Výroba mléka v roce 1958 činila 11 300 000 000 litrů (na jednoho obyvatele 395 l), na jeden hektar zemědělské půdy 550 litrů. Průměrná roční dojivost činila v roce 1958 1900 litrů, v roce 1957 1859 litrů.

Výroba masa v roce 1958 činila 1 500 000 tun ž. v. (na jednoho obyvatele 52 kg).

Mechanizace: v celém zemědělství bylo v roce 1958 73 000 traktorů (15 KS), jeden traktor (15 KS) na 220 ha orné půdy. V 375 strojně traktorových stanicích je soustředěno asi 37 % všech traktorů.

Zemědělská výrobní družstva: Na konci roku 1958 bylo v Polsku 1869 zemědělských výrobních družstev proti 1726 v roce 1957 se zemědělskou půdou 250 000 ha (as 1,3 % z celkové zemědělské výměry), která sdružují 25 000 usedlostí. Jednotlivě hospodařící rolníci v roce 1958 obhospodařovali více než 85 % zemědělské půdy. Počet rolnických kroužků stoupl v roce 1958 na 16 500 se 458 000 členy proti 11,2 tis. a 315 000 členy v roce 1957.

Státní statky obhospodařují asi 2 500 000 hektarů, tj. 12 % zemědělské půdy.

RUMUNSKÁ LIDOVÁ REPUBLIKA

Počet obyvatel 18 059 000, rozloha 237 502 km², na 1 km² 76 obyvatel. Ze zůstalé agrární země se stalo Rumunsko zemí průmyslově zemědělskou.

Národní důchod se za posledních deset let zvýšil víc jak třikrát. Více než 75 % národního důchodu je použito na uspokojení materiálních a kulturních potřeb pracujících a 25 % na další rozšíření socialistické výroby. Podíl zemědělství na národním důchodu činí asi jednu třetinu.

Půda: zemědělská 14 167 000 ha, orná 9 680 000 ha (68 % ze zemědělské), louky a pastviny 4 075 000 ha (29 % ze zemědělské), lesy 6 483 000 ha (27 % z celkové rozlohy země).

Rostlinná výroba je vedoucím odvětvím v zemědělské výrobě, neboť její podíl na celkové výrobě činí 65,6 %.

Osevní plochy: Struktura v procentech orné půdy: zrniny celkem 76 %, z toho pšenice 30 %, žito 1,8 %, ječmen 3,1 %, oves 3,5 %; olejnin 4,2 %, kukuřice na zrno 36 %, cukrovka 1,4 %, brambory 2,6 %, pícniny na orné půdě 8,2 %. Největší plocha je věnována kukuřici na zrno a pšenici — 66 % orné půdy.

Hektarové výnosy v roce 1957: pšenice 12,5 q, žito 9,8 q, ječmen 13,8 q, oves 11,1 q, kukuřice 17 q, brambory 115 q, cukrovka 109 q (v roce 1955 — 138 q).

Sklizeň v roce 1957 (v závorce sklizeň na jednoho obyvatele): pšenice 3 701 000 tun (200 kg), žito 152 000 tun (8,5 kg), ječmen 417 000 tun (23 kg), oves 392 000 tun, kukuřice 6 338 000 tun (350 kg), brambor 3 058 000 tun (170 kg), cukrovky 2 043 000 tun (113 kg). V roce 1958 byla sklizeň zrnin proti roku 1957 v důsledku nepříznivého počasí menší.

Meliorace: V příštích patnácti letech bude v Rumunsku odvodněn jeden milión hektarů zemědělské půdy a dva milióny ha zemědělské půdy budou zavlaženy.

Zvířetná výroba (v závorce počet kusů na 100 obyvatel): Stavy skotu v roce 1958: skot celkem 4 500 000 kusů (25), krav 1 900 000 (10,5), prasat 3 200 000 (18), ovčí 10 400 000 (56), drůbeže 35 000 000 (195).

Intenzita na 100 ha zemědělské půdy: Skot 32 kusů, krav 13,5, ovčí 74, prasat na ornou půdu 33, drůbeže 360 kusů.

Výroba (v závorce na jednoho obyvatele): masa v jatečné váze 801 000 tun (45 kg), mléka 2 100 000 000 litrů (112 l), vajec 2 000 000 000 kusů (110). Během dvou až tří let se mají zvýšit stavy skotu na 4 800 000 kusů, z toho krav na 2 300 000, prasat na 5 000 000, ovčí na 12 500 000, z toho jenovlnných na 6 000 000, drůbež na 40 až 50 000 000 kusů. Výrobu masa zabezpečit ročně na 1 300 000 tun, mléka na 25 000 000 hektolitřů a vlny na 34 000 tun. V roce 1957 byla na jednoho obyvatele výroba masa v mrtvé váze: hovězího a telecího 12,8 kg a vepřového 13,1 kg.

Zemědělská výrobní družstva: Začátkem roku 1959 bylo 15 723 zemědělských výrobních družstev a zemědělských pracovních sdružení a v nich sdruženo více než 2 500 000 rodin z celkového počtu 3 600 000, tj. 70 %. Socialistický sektor zaujímá téměř 70 % zemědělské půdy. Za jeden rok od 1. července 1957 do 1. července 1958 vstoupilo do zemědělských družstev kolem 700 000 rolnických rodin.

Pozemkovou reformou v roce 1945 obdrželo okolo jednoho miliónu bezzemků a drobných zemědělců 1 550 000 ha orné půdy.

Mechanizace: V roce 1958 bylo v zemědělství 38 000 traktorů (15 KS) (na jeden jednotkový traktor 250 ha orné půdy) a 7000 kombajnů. Počet STS činil v roce 1957 — 240, v nichž bylo soustředěno asi 95 % všech traktorů. V roce 1950 bylo vyrobeno 3469 traktorů, v roce 1956 4202 traktorů, v roce 1957 5500 a v roce 1958 7000 traktorů. V roce 1958 obdrželo zemědělství 8700 traktorů (15 KS), 4570 traktorových pluhů, 3690 traktorových secích strojů a 5820 kombajnů atd.

KOREJSKÁ LIDOVÉ DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA

Počet obyvatel 10 197 000, rozloha 127 158 km², na 1 km² 80 obyvatel.

Národní důchod stoupl v roce 1957 proti roku 1946 čtyřikrát a do roku 1961 se má zvýšit 2,2krát.

Celková zemědělská výroba v roce 1957 činila 36,6 % z celkové výroby. Během let 1954—1957 stoupla zemědělská výroba o 77 %.

Osevní plocha činí celkem (1957) 2 255 000 ha (na jednoho obyvatele 22 arů),

z toho plocha osetá zrninami činí 88 %, rýží 19,8 %, kukuřicí 29,8 %, sójovými boby 14 % a technickými kulturami 2 %. Výroba zrnin činila v roce 1957 3 200 000 tun (na jednoho obyvatele 310 kg), rýže 1 450 000 tun, kukuřice 1 160 000 tun, brambor a batatu 1 200 000 tun a zeleniny 1 250 000 tun. Výnos rýže se pohybuje okolo 30 q z jednoho hektaru a kukuřice kolem 15 q. Výroba zrnin v roce 1961 se má zvýšit na 3 760 000 tun.

Živočišná výroba: Počet skotu v roce 1958 činil 660 000 kusů (na 100 obyvatel 6 kusů), prasat 1 460 000 (na 100 obyvatel 14 kusů), ovcí a koz 121 000 kusů. Na 100 ha orné půdy připadá 82 prasat. Během dvou až tří let se mají stavy skotu zvýšit na jeden milión, prasat na čtyři milióny a ovcí a koz na 600—700 000. Výroba masa v roce 1961 má činit 400 000 tun, mléka 460 000 tun a vajec 1 500 000 kusů.

Traktorový park: V roce 1957 činil 2554 kusů (15 KS), z toho v STS 2092 traktorů. Na jeden traktor připadá asi 900 ha osevních plochy. První STS byla založena roku 1950. Na konci roku 1957 jich bylo 50. Prvních 100 traktorů dodal v roce 1950 Sovětský svaz. V roce 1959 mělo být dodáno do zemědělství dalších pět tisíc traktorů a 25 až 30 000 nákladních aut. Do roku 1962 by pro komplexní mechanizaci bylo třeba 30—35 000 traktorů a 25—30 000 nákladních aut.

V roce 1958 byla *elektrifikována* více než jedna polovina usedlostí a během dvou až tří let má být uskutečněna elektrifikace celé země. V pětiletce 1957—1961 má být zavláženo více než 200 000 hektarů půdy. V roce 1961 proti roku 1956 se má použít na každý hektar zavlážované půdy 400 kg strojených hnojiv.

Zemědělská výrobní družstva: Počet družstev vyššího typu činil v roce 1958 13 281, tj. 99,6 % usedlostí. Sloučením ve velké celky z nich vzniklo 3843 zemědělských výrobních družstev. Na jedno družstvo připadá 300 usedlostí a 500 ha orné půdy. Na jednoho člena družstva připadalo v roce 1958 1826 kg zrnin, 501 kg brambor a v penězích 20 400 vonů. Podíl socialistického sektoru na celkové zemědělské výrobě činil v roce 1958 88,2 % (z toho připadá na družstva 77,9 % a na státní statky 10,3 %), podíl sektoru soukromého 11,8 %.

ČÍNSKÁ LIDOVÁ REPUBLIKA

Počet obyvatel 650 000 000, na 1 km² 64 obyvatel, rozloha 9 800 000 km².

Podíl čínského obyvatelstva v socialistickém táboře činí 65 %. Od osvobození přibýlo v Číně 100 000 000 obyvatelstva. Orná půda činí 112 000 000 hektarů, louky a pastviny 178 000 000 hektarů, lesy 81 000 000 hektarů.

Celková hodnota zemědělské produkce byla v roce 1958 o 25 % vyšší proti roku 1957 a proti roku 1949 o 130 %.

Rostlinná výroba: Celková osevní plocha činí 150 000 000 ha, jelikož 35 % orné půdy se využívá během roku dvakrát až i třikrát. Plocha zrnin činila v roce 1958 120 000 000 ha, z toho rýže 32 300 000 ha, pšenice 26 600 000 ha, sójových bobů 9 300 000 ha, bavlny 5 700 000 ha, cukrovky 300 000 ha, cukrové třtiny 300 000 ha atd.

V roce 1953 bylo sklizeno zrnin (v závorce na jednoho obyvatele): 250 000 000 tun (380 kg), rýže v roce 1957 86 773 000 tun (130 kg), pšenice 23 639 000 tun (36 kg). V roce 1959 se mělo sklídit 275 000 000 tun zrnin. Výnosy za poslední leta u zrnin se pohybují okolo 15 q, u rýže okolo 27 q a u pšenice okolo 9 q. Cukru bylo v roce 1958 vyrobeno 900 000 tun (na jednoho obyvatele 1,4 kg). V roce 1959 se sklídilo celkem 270 000 000 tun zrnin, tj. o 8 % více než v roce 1958 (na jednoho obyvatele 415 kg).

Závlahy půdy: Za rok 1957 bylo zavodněno 32 000 000 ha a zavlážovaná plocha v roce 1958 činí celkem 66 600 000 ha, tj. 60 % orné půdy. Zavodňování se zúčastnilo okolo 100 000 000 obyvatel.

Umělých hnojiv bylo vyrobeno v roce 1958 811 000 tun, tj. o 30 % více než v roce 1957.

V roce 1958 bylo osázeno 17 300 000 ha lesů za široké účasti obyvatelstva.

Živočišná výroba: Početní stavy skotu činí v roce 1957 (v závorce na 100 obyvatel): 65 860 000 kusů a v roce 1958 85 100 000 (13 kusů), prasat v roce 1958 160 000 000 (25 kusů), ovcí v roce 1957 53 500 000 (8 kusů), koní v roce 1957 7 500 000. Užitek zvířat je poměrně malý. Skot má malou živou váhu a průměrná roční dojivost mongolských krav činí jen 300—400 kg. Aby obyvatelstvo bylo zásobeno dostatečným množstvím masa, má v roce 1962 činit počet prasat 250 000 000 kusů (38).

Mechanizace: Koncem roku 1957 bylo v Číně 383 STS a v nich 12 tisíc traktorů

(15 KS). 65 % orné půdy je schopné pro obdělávání traktory. Odhaduje se, že pro obdělání veškeré orné půdy by bylo třeba asi 400 000 traktorů „DT-54“.

Kupní síla venkovského obyvatelstva v roce 1958 stoupla proti roku 1957 o 23 % a proti roku 1952 o 87,5 %. Průměrné příjmy zemědělců v roce 1959 stouply proti roku 1958 o 10 %.

Zemědělská výrobní družstva a lidové komuny: Agrární reformou obdrželo kolem 300 000 000 rolníků 46 000 000 hektarů půdy odebrané velkostatkářům. Ke konci roku 1957 vstoupilo více než 97 % usedlostí do zemědělských výrobních družstev vyššího typu. Socialistické hnutí vstoupilo v roce 1958 do nové etapy, spojené s masovým zakládáním lidových komun. Komuny byly organizovány na podkladě sjednocení zemědělských výrobních družstev ve velké výrobně administrativní jednotky. Ke konci roku 1958 bylo 740 000 zemědělských družstev přetvořeno ve 26 000 lidových komun, které sjednocují přes 120 000 000 usedlostí, tj. přes 99 % z celkového jejich počtu. V jedné komuně je průměrně sjednoceno okolo pěti tisíc usedlostí a soustředěno 5—6000 hektarů půdy.

MONGOLSKÁ LIDOVÁ REPUBLIKA

Počet obyvatel 1 025 000, roční přírůstek 2,5 %, rozloha 1 531 000 km², na 1 km² 1,5 obyvatel.

Základním výrobním odvětvím země je zemědělství, a to dobytkařství, provozované kočovným způsobem (devět desetin všeho obyvatelstva kočovalo). Na druhém místě je výroba zrnin, zeleniny, brambor a krmiv. V roce 1958 činila výměra osevních ploch 108 000 ha (na jednoho obyvatele 10 arů), z toho 95 % bylo oseto zrninami. V roce 1959 bylo obděláno 155 000 ha celin. Osevní plocha v roce 1960 se má zvětšit na 252 000 ha. V roce 1924 bylo oséváno jen 248 ha. V roce 1960 má být pšenici oseto 76 000 ha proti roku 1957, tj. dva a půlkrát více. Sklizeň zrnin byla v roce 1958 proti roku 1957 vyšší o 64 %.

Stavy dobytka činily v roce 1919 9 000 000 kusů a v roce 1958 23 500 000, z toho asi 14 000 000 ovcí, 3 000 000 skotu, 2 000 000 koní, 3 000 000 koz, 1 000 000 velbloudů. Za rok 1958 se zvýšil počet dobytka o 103 000 kusů. V roce 1960 se zvýší počet dobytka na 24 300 000 kusů.

Zemědělská výrobní družstva: V roce 1958 bylo 694 družstev, 21 státních statků a 43 koňských senokosných stanic. Polovina zemědělských družstev (350) má již svá vlastní trvale osídlená střediska. V roce 1960 se předpokládá, že socialistický sektor bude mít 96 % všech rolnických usedlostí. Příjmy zemědělského obyvatelstva vzrostou během tříletého plánu (1958—1960) o 40 %. V tříletém plánu má přejít do družstev hlavní část zemědělců a mají být převedeni na usedlický způsob života. V letech 1958—1960 dosáhnou investice do národního hospodářství asi 1 300 000 000 tugriků (1 tugrik = 1 rubl) a z toho pro zemědělství 372 000 000 (29 %). V roce 1960 se má počet traktorů zvýšit 3,2krát a kombajnů 3,3krát.

VIETNAMSKÁ DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA

Počet obyvatel 13 700 000, na 1 km² 87 obyvatel. V zemědělství zaměstnáno 91 % obyvatelstva. Podíl zemědělské výroby na celkové výrobě země činí 66,4 %.

Celková výměra půdy činí 15 700 000 hektarů, z toho je 2 250 000 hektarů osevní plochy, 8 780 000 hektarů lesů a 4810 hektarů křovin a hor. Celiny a ladem ležící půda činily v roce 1958 120 000 hektarů.

Struktura osevních ploch: rýže (dvě sklizně do roka) 35,8 %, rýže a ostatní potravinářské plodiny (jedna sklizeň) 8,9 %, rýže (jedna sklizeň) 31,5 %, technické plodiny (jedna sklizeň) 19,8 %, potravinářské plodiny (tři sklizně) 2,8 %, víceleté plodiny 1,2 %.

Rostlinná výroba: Základní plodinou je rýže, jejíž plocha v roce 1958 činila 2 200 000 ha, sklizeň činila 4 576 000 tun, na jednoho obyvatele připadlo 320 kg (v roce 1939 200 kg). Od roku 1956 stačí sklizeň nejen pro výživu obyvatelstva, ale začíná se také i vyvážet. Kukuřice se sklídilo v roce 1957 191 000 tun, cukrové třtiny 333 000 tun, sóji 6800 tun, čaje 2600 tun a tabáku 1700 tun. Kaučukové plantáže budou během čtyř až pěti let rozšířeny na 100 000 hektarů (z jednoho hektaru se nasbírá asi 1050 kg suchého kaučuku). Kávové plantáže budou rozšířeny na 100—120 000 hektarů (též pro export). Jelikož sucho velmi často činí vietnamskému zemědělství

značné škody, věnuje se veliká pozornost zavodňování. V roce 1957 bylo suchem postiženo 240 000 hektarů. V roce 1956 bylo zavodněno 370 000 hektarů a ještě je třeba zavodnit 450 000 hektarů.

Živočišná výroba je jen slabě rozvinuta, ačkoli podmínky jsou příznivé, protože je zde dostatek luk a horských sklonů se stále zelenou trávou a s vodojemy. Počet skotu činí 2 378 000 (na 100 obyvatel 17 kusů), z toho 1 674 000 tažných, 4 000 000 prasat (na 100 obyvatel 29 kusů). Roční dojivost činí 700 kg mléka a čtyřleté krávy váží jen 200 kg. V roce 1958 uspokojovala republika potřeby potravin pro obyvatelstvo a ještě 200 000 tun rýže vyvezla.

Spotřeba potravin na jednoho obyvatele v roce 1957: rýže 132,2 kg, masa 4,9 kg, ryb 10,2 kg.

Nejrozšířenější družstevní formou jsou brigády vzájemné pomoci. Koncem roku 1958 jich bylo 244 336, které sdružovaly 65,5 % všech usedlostí. Jinak bylo už založeno 4722 zemědělských výrobních družstev a 16 státních statků. Přelom k rychlejší socializaci nastal v roce 1958. První zemědělské družstvo bylo založeno v roce 1955. Podíl zemědělských družstev z celkového počtu usedlostí činí 4,4 %. Tříletý plán 1958—1960 je zaměřen v podstatě na zakončení socialistické přeměny vesnice, průmyslu i obchodu. Ve srovnání s rokem 1957 se má v roce 1960 objem zemědělské výroby zvýšit o 73,6 %. Sklizeň rýže se má zvýšit na 7 600 000 tun, tj. asi 500 kg na jednoho obyvatele.

Literatura

1. Ježegodnik bolšoj sovetskoj enciklopedii, 1958, Moskva. — 2. Narodnoje chozjajstvo SSSR v 1958 godu, Moskva. — 3. Meždunarodnij politicko-ekonomičeskij ježegodnik, 1959, Moskva. — 4. Selskoje chozjajstvo ěvropejskich stran narodnoj demokratii na socialističeskom puti, 1959, Moskva. — 5. Razvitije ekonomiki narodnoj demokratii, 1958, Moskva. — 6. Ekonomika kitajskoj narodnoj respubliky, 1959, Moskva. — 7. Mirovaja ekonomika i meždunarodnyje otnošenija, 1959, Moskva. — 8. Mirovaja socialističeskaja sistema chozjajstva, 1958 Moskva. — 9. Ročenky lidových demokracií, vydaných v Moskvě 1958, 1959.